

KNJIŽEVNOST i DiJete

Časopis za dječju književnost i književnost za mlade

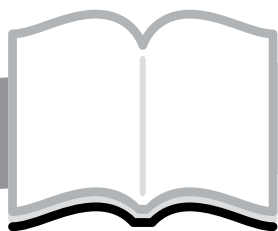
KNJIŽEVNOST i DiJete

Časopis za dječju književnost i književnost za mlade

Zagreb, godište VI.

broj **3-4**, 2017.

Impressum

Časopis za dječju književnost i književnost za mlade

Godište VI, broj 3-4, 2017.

ISSN 1848-5618

Uredništvo

Hrvoje Kovačević, Snježana Babić Višnjic

Izdavač

Društvo hrvatskih književnika
Trg bana Josipa Jelačića 7/I
HR-10 000 Zagreb

Za izdavača

Đuro Vidmarović

Ilustracije na naslovnici i u časopisu

Ana Kadoić

Dizajn i grafička priprema

atlantis

Tisak

ITG d.o.o., Zagreb

Časopis izlazi tromjesečno. Objavljuje književne, znanstvene i stručne radove iz područja dječje književnosti i književnosti za mladež. Radovi se dostavljaju na adresu uredništva: kid@dhk.hr. Rukopise ne vraćamo.

Tel. 00385 1 4816 931. Faks: 00385 1 4816959. Cijena primjerka 30 kn. Cijena dvobroja 50 kn. Godišnja pretplata 100 kn / 20 EUR. Pretplate se uplaćuju na žiro račun br. HR 522360001101361393 (Društvo hrvatskih književnika – za Književnost i dijete), poziv na broj: 0114-3207714-2017.

Časopis se izdaje uz potporu Ministarstva kulture RH i Grada Zagreba.

PISCI NA DJELU

Nena Lončar: Kako se smije puž (Priča o priči)	6
Nena Lončar: Velika i mala kuća	7
Tihomir Horvat: Tutač i Strogi	10
Tihomir Horvat: Vrednica i Zelenko	20

DJEČJE STVARALAŠTVO

Kristina Kovačević: Radionice koje žive na šibenskim ulicama i trgovima	25
Hrvoje Kovačević: Blago školama koje imaju takve učenike i mentore	30

SUPUTNICI I USPUTNICI

Josip Laća: Pavao i njegov glavao	35
--	----

PORTRET ILUSTRATORA U 1000 RIJEČI

Ana Kadoić: 'Ponosna sam što živim od posla u kojem uživam'	47
--	----

UČITELJI UČE OD UČENIKA

Ljiljana Radovečki, Dejana Bedeković: 'Čitanjem do zvijezda' uz ljepotu različitosti ..	55
Keti Krpan: Dramske igre koje uče istini, pravdi, poštenju i ljubavi	60
Jasminka Tihi-Stepanić: Svaki je roman bolna ispovijest nastala iz tragike vlastitoga postojanja	64
Hrvoje Kovačević: Promocije i susreti puni smijeha i pjesme	67
Hrvoje Kovačević: Susreti s malim čitateljima ma gdje bili	70

KROZ KNJIŽARE I KNJIŽNICE

Marina Gabelica: Zašto čitati znanstvenu fantastiku	77
Sanja Grakalić Plenković: Topla priča koja poziva na igru, čitanje, recitiranje, dramatizaciju... ..	81
Hrvoje Kovačević: Kada si na dnu, možeš ići samo gore	85
Marina Gabelica: Stvaralaštvo Sanje Pilić – književnost za nove generacije	87
Jasminka Tihi-Stepanić: Roman u kojem likovi teže za samospoznajom	92
Snježana Babić Višnjić: Roman za male i velike neustrašive pustolove duha	95
Snježana Babić Višnjić: Vračevo ogledalo kao vrata prema zrelosti	98

NAGRADE

Snježana Babić Višnjić: Fantastika i probuđena osjećajnost	105
Ana Željeznjak: Mali princ Sanji Pilić	110
Snježana Babić Višnjić: Kad si dijete, cijeli je svijet golemo igralište	112

IZLOG KNJIGA

Pričam ti priču	116
Letači srebrnih krila	116
Marama s bubamarama	117
Sljemenko	117
Mačak s četvrtog kata	118
Fučka mi se	118
Irena i pet kristalnih peharčića	118

PISCI NA DJELU

kosova ozbiljnom astronauta znati zaplakala zgubi-dan odlučio
Iva uha kupe smedem rone koljenima pričaj baku gledam svijet sunce
Izvoli očni stigla svjet sunce pospan skriva
svakom vrijeme ljeta jače Tihomir mlado svake razliku baka
Božji tež misli razr mal spa Pro ške prava
trepanice skakuću
Krokodil srca hrani priznati spusti imali
mama mati sanjamo zburjeno
napisao Falkiju zidu koke stara stvor
škole nacrtao

PRIČE I JEDNA PJESMA

KAKO SE SMIJE PUŽ

(Priča o priči)

**Nena
LONČAR**

Dogodi mi se ponekad da me oni koji su sa znatiželjom zavirili u neku od mojih knjiga za djecu, a često su to odrasli čitatelji, zateknu pitanjem - odakle mi ideje za sve to što sam napisala? Ako sam u tom trenutku usred stvaranja nove priče ili se još nisam posve odvojila od one koju sam netom dovršila (a obično je jedno od toga) i još plutam kroz svijet u kojem mašta u velikoj mjeri nadmašuje zbilju, takva pitanja doživljavam kao dio neke sveobuhvatne alegorije. Kao profesionalni izazov. I odmah u glavi pletem priču u kojoj ti spomenuti čitatelji vjeruju da su ideje nešto opipljivo, da su to neke sasvim određene, ali većini njih nepoznate i teško dostupne stvari. I zamišljam kako oni zamišljaju da negdje, tko zna gdje, sasvim sigurno postoje skrivena mjesta, možda neki rudnici ili rasadnici gdje pisci ili oni koji bi iz nekog razloga to željeli postati, mukotrpno kopaju i iskavaju svoju dragocjenu rudaču ili u zemlju koja je katkada škrta i jalova, siju to teško dostupno sjeme, da bi nakon određenog vremena uz malo sreće, uspjeli ubrali dozrele ideje. Ili zamišljam da zamišljaju kako je zapravo u pitanju čudotvorni izvor gdje pisci (ili oni koji bi iz nekog razloga to željeli postati), ideje mogu uhvatiti jedino dlanom svoje spisateljske ruke. Dakako, ako su

dovoljno spretni da to učine prije no što te prštave, kao ribice skliske ideje kliznu u nepovrat.

Istina je, u svemu vidim priču. Neke od tih priča već su ispričane, neke će to tek biti, ali isto tako ima priča koje me zaokupljaju, koje već dugo pokušavam zapisati no još ih nisam uspjela ispričati na zadovoljavajući način. Jedna takva neispričana priča započela je malom zgodom koja se davno zbila s jednim od moje troje djece. Kad su mom sinu bile četiri godine (a sad je već odrastao mladić) bio je radoznao poput svih četverogodišnjaka i neprestano je tražio odgovore na svoja brojna začudna pitanja. Svatko tko ima djecu ili radi s njima zna koliko je to zahtjevno i dragocjeno razdoblje i kako na neka pitanja doista nije lako odgovoriti. I tako, prigodom jedne šetnje moj je dječčić na pločniku ugledao puža. Dugo je čučeci promatrao to sluzavo stvorenje, a onda je podigao svoj radoznali pogled prema meni i pitao me:

- Mama, kako se smije puž?

To je pitanje za mene bilo posve zapanjujuće jer moj sin ni u jednom trenutku nije posumnjao u smijeh puževa. U njegovu svijetu smijeh je bio nešto što se podrazumijeva, nešto nužno za život svih živih bića, a ono što je njega u tom trenutku zanimalo je kako to rade puževi. Naravno da nisam mogla odgovoriti da se puževi ne smiju, u to ni sama više nisam vjerovala. Rekoh mu da, prema svemu sudeći, puževi imaju prilično tajanstven smijeh jer mi se čini kako ga dosada još nitko nije

čuo. Potom smo načulili uši i zajedno pažljivo osluškivali, a kad je naše uši ispunilo glasno kriještanje ptice koja je proletjela iznad nas, oboje smo se nasmijali. Još sam mnogo puta poslije s djecom osluškivala puževe, i sasvim je moguće da je između onoga što smo čuli bilo i ono što smo željeli čuti. Za nas svijet u kojem se puževi ne smiju nije postojao.

Toga dana kada je nastalo to gotovo bi se moglo reći čarobno pitanje,

nastao je zametak priče. Prošle su godine, a priču još nisam dovršila. Možda se bojim da nisam dorasla zadatku, da samo umišljam kako umijem svijet promatrati očima djeteta i da ni jedan moj odgovor neće biti dostojan pitanja.

Ono što sam s vremenom naučila osluškujući djecu jest to da postoje pitanja koja su važnija od odgovora, pitanja kojima jednostavno trebamo ostaviti odškrinuta vrata mašte.

Velika i mala kuća

Stara je istina da sve kuće imaju dušu. Kakva će biti njihova duša, ne ovisi o kućama nego o ljudima. Kuće s vremenom poprime nešto od ljudi koji u njima žive pa tako možete vidjeti one koje, kao jato češljugara, pjevaju od sreće jer su i ljudi u njima sretni. Od takvih kuća i vaše srce postane veliko kao kuća.

Katkad možete vidjeti i neku veoma tužnu kuću za koju biste pomislili da u njoj nitko nikoga ne voli. Takva se kuća doima kao da je neprestano na rubu suza i kad je ugledate, istoga trena poželite šapnuti nešto nježno u sićušnu pukotinu na njenu otkrhnutu boku. Ili poželite uzeti krede u boji i nacrtati velik osmijeh tik ispod njenih vlažnih i zamagljenih prozora. Da imate dovoljno dugačke ruke da je objumite, takvu biste kuću smjesta zagrlili.

Nažalost, na svijetu ima i umišljenih i oholih kuća koje na sve oko sebe gledaju s visine. U takve ne volite zalaziti, osim ako baš ne morate. Isto je i sa sumornim i mračnim kućama. Kod sumornih i mračnih kuća plaše vas i njihove sjene. Od njih vas hvata jeza.

Čini vam se da bi vas mogle ozlijediti. Kad se nađete u blizini takve kuće, ne možete se ne pitati kakvi to ljudi u njoj žive. Ako je takva kuća napuštena, pitate se što joj se dogodilo i tko je ostavio sve te ružne i bolne tragove na njoj.

Kad je riječ o kućama i njihovim dušama dobro je znati i ovo: za sve postoji iznimka pa je tako i s kućama.

Poznavala sam dvije kuće koje nisu željele biti kao njihovi ljudi. Želim vam ispričati priču o tim kućama.

Na samom rubu grada, onkraj šume vitkih breza bila jednom jedna velika kuća. Tik do velike bila je mala kuća. Velika je kuća bila velika i žuta, a u njenim se prozorima zrcalilo nebo. Mala je kuća bila mala i plava, s prozorima na kojima su lelujale zavjese posute maslačcima. Obje su kuće imale crvene krovove i crvene dimnjake, a dakako da su imale i vrata. Velika je kuća imala velika vrata boje šumske paprati, a mala kuća - mala vrata boje pustinjnskoga vjetra. Pored ljudi koji su u njima živjeli, kroz vrata jedne i druge kuće, redovito je ulazio i izlazio i debeli

prugasti mačak. Osim kad bi se mačak uzverao na stablo i skočio kroz neki od prozora. Tada nije ulazio kroz vrata.

Čovjek iz velike kuće bio je uvjeren da mačak pripada njemu, da je njegovo vlasništvo. I čovjek iz male male kuće je bio uvjeren da mačak pripada njemu, da je njegovo vlasništvo. Mačak nije činio ništa kako bi jednog ili drugog razuvjerio. Taj je debeli prugasti mačak znao da nitko nikoga ne može posjedovati, a takvo što je ljudima katkad doista teško objasniti.

Velika kuća i mala kuća godinama su živjele sretno, jedna do druge, bok uz bok tijesno priljubljene. Velikoj kući nimalo nije smetalo što je mala kuća - mala. Ni maloj kući nije smetalo što je velika kuća - velika. Za kuće ta razlika među njima nije predstavljala nikakav problem. Štoviše, jednoj i drugoj kući jednako se sviđalo ono što je na njima isto i ono što je različito. Kuće su jedna drugu voljele baš takve kakve su bile. Zajedno su se radovale suncu i kiši, radovale su se snježnim pahuljama i zvjezdanu nebu, a kada noću iz nekog razloga nebo nad njima ne bi bilo posuto zvijezdama i kada bi sve oko njih progutala tama, čvršće bi se stisnule jedna uz drugu i držale bi se za ruke.

Dakako, kuće su se radovale i debelom prugastom mačku i što je važno, ni jedna od njih ga nije smatrala svojim vlasništvom.

Jednoga je dana, ničime izazvan, čovjek iz male kuće optužio čovjeka iz velike kuće:

- Tvoja velika kuća baca ružnu sjenu na moju malu kuću!

Čovjek iz velike kuće nije želio ostati dužan čovjeku iz male kuće, pa mu je uzvratilo:

- Tvoja mala kuća kvari ugled mojoj velikoj kući!

Iz usta jednog i drugog čovjeka, kao debeli bumbari, poletjele su ružne riječi. Jako, jako ružne riječi. Velika i mala

kuća zadrhtale su od užasa i poklopile svoje uši. Takvo što odbijale su slušati.

Kad mu je ponestalo ružnih riječi, čovjek iz male kuće uhvatio je svoju malu kuću i grubo je odmaknuo podalje od velike. Čovjek iz velike kuće, unatoč svim naporima, nije uspio odmaknuti svoju kuću ni za dlaku. Morao ju je ostaviti tamo gdje je bila.

Na mjestima gdje su se kuće nekoć dodirivale nastale su dvije bolne ogrebotine. Mala kuća se žalostila jer nije mogla pomoći velikoj kući i velika kuća se žalostila jer nije mogla pomoći maloj. Zato se debeli prugasti mačak tiho ušuljao u jednu od kupaonica i iz kutije za prvu pomoć spretno izvukao dva flastera. Popeo se ljestvama koje je oprezno prislonio uza zid i nježno zalijepio flastere na ogrebotine velike, a potom i male kuće.

Ogrebotine na kućama s vremenom su nestale, ali ožiljci koji su ostali na njihovim srcima nikad nisu posve zacijelili.

Velika i mala kuća teško su podnosile razdvojenost. Mala je kuća upinjala sve snage kako bi se vratila na svoje staro mjesto, ali to joj nije pošlo ni za jednom ciglom. I velika kuća se pokušala primaknuti maloj kući. Od napora joj je napuklo drveno rebro, ali se nije uspjela primaknuti ni za mišji korak.

Jedina je utjeha kućama bio debeli prugasti mačak. Mačak je svakoga dana po nekoliko puta dodire male kuće prenosi velikoj kući. I obratno. Dodire velike kuće prenosi je maloj.

Kada je nakon mnogo godina debeli prugasti mačak ostao bez devetog života, nitko više nije prenosi dodire velike kuće maloj i dodire male kuće velikoj.

Sve to vrijeme čovjek iz velike kuće i čovjek iz male kuće nisu prozborili ni jedne jedine riječi. Kad bi se slučajno sreli, gledali su jedan mimo drugoga, visoko dižući glave. Prolazili su dani i godine, a čovjek iz velike kuće i čovjek

iz male kuće ostarjeli su kao i kuće. Njihova su se tijela savila i iskrivila pod teretom vremena. Kretali su se s naporom i sve više su pomišljali kako bi im dobro došao kakav čvrst i pouzdan oslonac. I jedan i drugi nabavili su štap za hodanje kojim su podupirali svoja istrošena tijela.

Motreći kroz prozor, jednom je čovjek iz male kuće vidio da čovjek iz velike kuće nepomično stoji na puteljku ispred njihovih kuća. Izraz na licu čovjeka iz velike kuće govorio je da se vani nešto zbiva. Čovjek iz male kuće silno je želio znati što se to vani zbiva. Oslanjajući se o štap polako se dovukao do mjesta gdje je stajao čovjek iz velike kuće. Slijedeći začuđeni pogled čovjeka iz velike kuće, i čovjek iz male kuće ostao je zatečen. Pred njima su stajale velika i mala kuća nježno oslonjene jedna o drugu. Pod teretom godina i istrošenosti, velika kuća se toliko nakrivila da je sada dodirivala malu kuću.

- Prijateljice draga, tako si mi nedostajala. - šaputala je velika kuća maloj kući kroz otvor na njenu iskrzanu dimnjaku. Mala je kuća priljubila svoje oronulo lice o oguljeni trbuh velike kuće. Od sreće nije mogla izustiti ni riječi.

Zagledani u svoje kuće, čovjek iz velike kuće i čovjek iz male kuće, stajali su jedan do drugoga, gotovo se dodirujući. Dugo su tako šutjeli.

- Naše su kuće pametnije od nas. - napokon je progovorio čovjek iz velike kuće.

- Imaš pravo, doista jesu. Naše kuće već odavno znaju da svatko na ovome svijetu treba nekoga na koga se može osloniti, a najbolji od svih oslonaca je dobar prijatelj - zamišljeno je dodao čovjek iz male kuće.

Na kraju toga dana, prvi put nakon toliko godina, čovjek iz velike kuće i čovjek iz male kuće jedan su drugome pružili ruku.

STABLO ŽIVOTA

U vrtu moje bake
tamo onkraj starog plota
raste jedno divno stablo
to stablo je života.

Na njemu žive ptice
u tri ptičja stana
na njemu žive vjeverice
ispod krhkih grana.

Na njemu žive i trešnje
u ljetnoj sezoni
i crvi u trešnjama
debeli ko makaroni.

Ali ono što vam želim reći
što je važno da se zna
na tom stablu kad god mogu
živim i ja!

NOVI IGROKAZ

Tutač i Strogi

**Tihomir
HORVAT**

Likovi

Tutač – mladić, vozač

Strogi – policajac

Napomena: **Tutač** „vozi“ svoj automobil koji je načinjen od kartonske kutije ili šperploče. Automobil je kabriolet, sportskog izgleda, sa svim detaljima: tablica, farovi, volan, prepoznatljiv znak na haubi itd. Auto na dvije kožnate trake ili „gurtne“ visi na ramenima Tutača, ili ga Tutač nosi u „vožnji“.

Strogi također ima auto, policijsku jurilicu, prema mogućnosti s crvenim svjetlom na haubi, načinjen prema istom principu kao i Tutačev.

Prometni znakovi: zamišljeno je da Strogi pokaže Tutaču **dva** znaka koji su važni za sigurnost pješaka - **Znakovi opasnosti:** „Djeca na cesti“; **Znakovi obavijesti:** „Obilježen pješački prijelaz“. Znakovi su od kartona ili šperploče na štapu, s držačem-postoljem.

Na sceni su četiri panoa profila stambenih zgrada različite visine, koje dočaravaju grad. Panoi su razmješteni tako da prolazi između njih predstavljaju ulice. Naprijed na pozornici postavljen je pješački prijelaz - „zebra“ - paralelno s rubom pozornice, a s desne strane uz „zebru“ jedan semafor koji ima mogućnost da mu se svjetla izmjenjuju kao i na pravom semaforu - crveno, narančasto, zeleno, s kratkim

trajanjem. Na obje strane pješačkog prijelaza po jedan je pano silueta ovećeg grma ili stabla. S desne strane, s grmljavinom snažnog automobila dolazi Tutač, vozi auto, kruži ulicama uz škripanje kočnica i guma, prolazi kroz semafor, ne osvrćući se na pješački prijelaz, ni na crveno svjetlo. Zvučna pratnja može biti nasnimljena i prati Tutača ili pak Tutač u vožnji sam proizvodi sve zvukove jakog auta u vožnji. (Isto vrijedi i za Strogog i njegov auto.) Tutač načini još jedan krug, parkira se na samom pješačkom prijelazu i izađe iz auta.

Tutač: (Sportski je odjeven, obilazi auto, pjevuši od zadovoljstva, tepla svojoj jurilici, briše je krpicom, namješta retrovizor.) Lijepi moj autek, lijepi moj tutač! Ma, kako si mi čist i uredan! Mašinicica moja draga... Ma tko je meni najbrži u gradu, ha? Ha?? MOJ tutač! Moj!! He, he... (Nagnut nad auto koji lašti krpicom, svrne pogled na gledatelje.) Hej!!! Bok! I?! Što kažete na moju jurilicu, moga tutača... (Uspravi se i započne ponosno hodati oko njega, gledajući djecu.) Sportski kabriolet, ha? Znete što je to kabriolet, ne? Auto bez krova, otvoreni... Stotinu konjskih snaga, plus moja snaga, petora vrata, četverotaktni VTEC motor...ha? Dobro zvuči? Motor s četiri cilindra i vodenim hlađenjem i, zamislite, 1800 kubika! 1800!!! Znete li što to znači?! To znači da s MacPherson ovjesom na prednjim kotačima moj tutač razvija brzinu od... od? Da vas čujem? (Pričeka odziv djece.) Ha, ha, ha... dvije stotine pedeset kilometara na sat! Znete li kolika

je to brzina? Ne znate, naravno, jer se toliko brzo još niste vozili. Pokazat ću vam. (*Okrene glavu sasvim na lijevo i kao da prati očima automobil polako je pomiče desno.*) Ovo je bilo 50 kilometara na sat. Tako vas tate i mame voze po gradu... Gledajte! A ovo vam je stotka...to je moja prosječna brzina kad se sjurim zagrebačkim ulicama! (*Opet pokreće glavu s lijeva na desno, sada brže.*) Bruuummmm.... To je bila stotka! A, ovo... (*Sada brzo glavom načini pokret s lijeva na desno.*) Zzzuum! To je dvije stotke i pedeset kilometara na sat! Ha? Brzo?! E, toliko prašim po autoputu! A znate li da me zbog moje odlične vožnje i brzine svi poznaju u gradu! Ja sam naj-faca s naj-autom! Mojim tutačem! Au-tač...tu-tač, kužite? Po tutaču sam i ja dobio ime: Tutač! Inače mi je ime Tvrtko, ha?, fora, zar ne? Moj tutač i ja toliko smo poznati, da je čak napisana i pjesma o nama. Želite li je čuti? Poslušajte!

Pjesma je u rep stilu:

U našem gradu
vozača svak'ih,
majstora volana,
i onih mlakih,
kad ulicom voze,
ko gliste se vuku,
od 50 na sat,
ja dobijem muku!
Al zato pravi
majstori volana,
gaze po gasu
usred dana!
U gradu su oni,
trepet i strah,
kad ulicom jure,
oduzmu ti dah!
Ferrari jedan
i Porsche pride,
i Aston Martin

u grupu tu ide,
pa noć kad padne,
na ulice grada,
kroz crveno se juri,
frka je tada!
Al najbrži vozač
i majstor brzine,
to naš je Tutač,
za zakon ne brine!
Kroz crveno praši,
pješake ne pušta,
na „zebri“ ih tjera,
to čini iz gušta!
I bakice i klince
i invalide,
sa štapom slijepca,
što zebrom ide!
Tutač je glavni,
Tutač je fora!
Tko želi bit cool,
ko Tutač furat mora!!
(cijeli song 2 puta)

A sad se idem malo provozati sa svojim tutačem! Vo-zdra, klinici i klinceze! Ak' vidite policiju, ha, ha, ha... pozdravite mi ih! (*Tutač uz cviljenje guma i tutanj motora odjuri gradskim ulicama i nestane iza zavjese.*)

Strogi: (*Dolazi svojim autom sa suprotne strane na kojoj je nestao Tutač, uz zavijanje sirene – nasnimljeno ili Strogi sam oponaša sirenu i ostale zvukove - vozi ulicama, zaustavlja se prije pješačkog prijelaza, uredno parkira, izlazi iz auta i osvrće se.*) Hm... (*Pogleda djecu.*) Hej, djeco, dobar vam dan! (*Pričeka pozdrav djece, potom razgovara s njima - ostavljam glumcu moguće improvizacije, već prema odgovorima djece.*) Kako ste? Mogu li vas nešto pitati? Policiju su telefonom nazvali neki savjesni građani i javili nam da ovim dijelom grada juri sportski automobil i da se uopće ne pridržava ograničenja brzine, da na semaforu prolazi kroz

crveno svjetlo, ne propušta pješake... Jeste li ga vi možda vidjeli? Sportski auto? Jako brz? (*Djeca će sigurno sudjelovati u odgovorima koje će Strogi zabilježiti, vadi blokić i olovku.*) Koje boje, kažete... crveni? Aha... jaka mašina...hm, a broj tablice? Je li netko vidio, zapamtio? Hm... A kako je izgledao vozač? Mlad? Odlično... Visok? (*Ispravi se.*) Ovako kao ja? Niži? Sjajno! Brkove nema? A kosa? Plavokos? Crni? A kako ste vi to sve upamtili dok je on jurio? Aaaa, znam, lisac jedan, zaustavio se tu, na pješačkom prijelazu, zar ne i pravio se pred vama važan? Je li vam možda otpjevao jednu pjesmu? Je?! E, pa onda znam o kome se radi! Tutač! Taj hvalisavi, neodgovorni vozač, svima pjeva pjesmu o sebi! Čuo sam ja za njega, priča se u gradu o njemu. Neki mladi vozači ga oponašaju, misle da su *cool*, da su važni, da su heroji! A zapravo, ugrožavaju i sebe i pješake i druge sudionike u prometu! Pratim ja njegov trag po gradu, već neko vrijeme. Lukavac jedan, do sada mi je uspio umaći, ali ovaj puta neće! Uz vašu pomoć, danas će Strogi uhvatiti Tutača! Da! Strogi... nisam vam rekao? Strogi, to sam ja, inače Mladen, ali među vozačima više sam poznat kao Strogi! A znate li zašto? Zato što sam strogi policajac! Ali pošten i pravedan!! Kad uhvatim nekoga u prekršaju nema tu vrdanja amo-tamo, znate...nisam vidio...nisam znao... No ja ne pišem odmah kaznu! A, ne! Ja prvo provjerim je li vozač namjerno učinio prekršaj, dakle, je li vidio neki prometni znak i namjerno ga zanemario, ili je to učinio iz neznanja! To vam je jako važno. Jer ima dosta vozača koji unatoč tome što voze, ne poznaju prometna pravila. Što je vrlo, vrlo opasno! Naročito za vas malene na pješačkim prijelazima! A kad me vide, ah, da vidite tada

njihova lica. Uozbilje se, kao maske i čude se: „Tko, ja? Prošao kroz crveno?! Neee...“, ili „Da sam ja vozio osamdeset kilometara?! Nemoguće, gospo'n policajac, pa moja krtija ne može toliku brzinu niti postići, zar ne?“, ili pak „Ja da nisam propustio pješaka?! Pa pješaka nisam niti vidio!“. E, to vam je, draga moja djeco, najveći problem! Vozač prođe preko pješačkog prijelaza, zamislite, a uopće nije vidio pješake! Zato, zbog opće sigurnosti, tu je policija! Tu sam ja! Strogi! A vozači znaju da sa mnom nema šale!

Song

Ja prvo rukom
pokažem ovako,
(rukom pokazuje znak STOP),
il tablicu ispružim,
baš tako (pokaže tablicu STOP),
pa kad auto stane,
pozdravim kratko,
„Dokumente molim!“,
zamolim, slatko.
Vozačku dozvolu,
i prometnu isto,
provjerim obje,
je li sve čisto.
Pa ljubazno kažem -
„Gospodine Rak!
Zar niste vidjeli,
prometni znak?
Brzini je ovdje
granica 50,
a vi ste, izmjerih,
vozili 60!“
Blokicić za kazne,
i olovku brzo,
kaznu računam,
a vozač se smrzo!
„Za prekršaj ovaj,
evo računa,
izvolite platit
300 kuna!“

Da, da... tri stotine kuna, dragi moji, veliki i mali! Nema šale sa Strogim! Jer zamislite kako bi to bilo, vozači načine prekršaje, a mi, policija, puštamo ih, ne upozoravamo ih na greške u vožnji, ne kontroliramo prekršaje! Za mjesec dana svi bi vozili kako tko hoće, prometni znakovi ne bi se poštivali, semafori bi se pretvorili u obične svjetleće ukrase grada, a nesreće u prometu postale bi svakodnevni događaji!

Polako i sve jače čuje se „urlik jakog motora, škripa guma na zavojima“.

Strogi: Čujem li ja to neku jurilicu da divlja našim ulicama? Vidite li ga vi negdje, djeco? (*Pričeka odgovor djece*)

S desne strane pozornice pojavi se Tutač s autom, zastane uz „turiranje“ motora, pažljivo provjerava ulice.

Tutač: Opasnosti nema. Prilika je prava da se još jednom divlje provozam ulicama i pokažem tko je glavna faca u gradu! (*Tutač se uz tutanj motora, cviljenje guma i škripu kočnica sjuri „ulicama“ između kuća, još nije vidio Strogog.*)

Strogi (*Uskače u svoj auto, „pali“ motor*): Nešto mi govori da to Tutač divlja gradom! Idem, prijatelji, ovaj puta ga moram uhvatiti! Dobro otvorite oči! Ako ga ugledate, reći ćete mi kojom se ulicom odvezao! Bok!! (*Strogi isto odjuri uz tutnjavu motora i škripu guma.*)

Tutač i Strogi voze se nasumce gradskim ulicama, ali se ne susreću. Kad Tutač dođe do pješačkog prijelaza na rubu pozornice, kratko zastane uz škripu kočnica i obrati se djeci.

Tutač: Jeste li me vidjeli kako vozim, ha?! Rado bih vam još pokazao što znam u vožnji, recimo, vrtjeti se na mjestu i paliti gume, stisnuti gas i propeti se na stražnje gume i svašta još, ali moram žuriti! Moj vozač-

ki nos kaže mi da se ovuda šmuca policijska patrola! Eh, što bi oni dali da me mogu ščepati! Ali nema šanse da uhvate Tutača i njegovu jurilicu! (*Odjuri i nastavlja jurnjavu po gradu.*)

Na isto mjesto dolazi Strogi, zaustavi se uz škripu kočnica.

Strogi: Bok! Recite, je li Tutač prošao ovom ulicom? (*Pričeka odziv djece.*) Kuda je otišao? Hvala vam! Ovaj puta ga imam! (*Odjuri za Tutačem.*)

Strogi nastavlja tražiti Tutača po gradu. U jednom trenutku voze se jedan prema drugome, suprotnim smjerovima i nađu se „na raskršću“, jedan nasuprot drugoga.

Strogi: Tutač!!! Sad te imam!

Tutač: Strogi?! Možeš mi staviti soli na rep, he, he!

Tutač projuri pokraj Strogoga u suprotnom smjeru, Strogi izvede okret na „cesti“ i pojuri za Tutačem uz zvuke sirene. Jure „ulicama“ uz poznatu buku, ali je sada Strogi sve bliže Tutaču. Kad dođu na prednji dio pozornice, ispred djece, Strogi pojuri i zaobiđe Tutača i baš pred semaforom i pješačkim prijelazom prepriječi mu put i uz „škripu kočnica“ zaustavi se. Strogi brzo iskoči iz auta i u dva skoka nađe se uz Tutačev auto i postavi mu tablicu STOP pod nos. Tutač je vidno uznemiren, skutrio se u svom autu.

Strogi: Ma, vidi ti, vidi, kome smo mi napokon stavili soli na rep, ha? Kome smo mi to stali na rep, he, he, he... Tutaču! Najbržoj faci u gradu, he, he, he!

Tutač: Ja... nisam ništa učinio, gospodine policajac...

Strogi (*Oponaša Tutača*): Ja... nisam ništa učinio... (*Djeci*) Dakle, dragi moji budući vozači, sada ćete uživo vidjeti kako izgleda jedan radni dan Strogog. Dakle, mene... (*Tutaču, ljubazno, srdačno, profesionalno i brzo.*) Gospodine... Tutač? Mogu vas

zvati Tutač, ionako vas svi zovu tako?. Dakle, molim vas vozačku dozvolu, prometnu dozvolu, pa mi pokažite kutiju prve pomoći, pa dizalicu, zatim uže za vuču, onda trokut i ostalu potrebnu opremu!

Tutač (*Usprtljao se, traži dokumente po autu*): Hm... dokumenti... dokumenti... Sad ću ja...

Strogi: Gospodine Tutač, pa nećete mi valjda reći da nemate vozačku dozvolu? C, c, c... Pa to je ozbiljan prekršaj! Voziti bez vozačke dozvole!

Tutač: Ja, zaista...tu se negdje zametnula... Ah, dokumenti, evo ih! (*Uzima iz auta dokumente, daje Strogom, izlazi iz auta, otvara prtljažnik i pokazuje opremu*): Izvolite pogledati.

Strogi (*pregledava dokumente, obilazi auto i provjerava tablice*): Registracija? Uredna. Tehnički pregled? Imate. Da vidimo opremu...(*gleda u prtljažnik Tutačeva auta*) Hm, dizalica? Imate. Trokut za oznaku opasnosti? Imate. Prva pomoć? Tu je. Uže za vuču vozila? Imate. Ali! He, he...

Tutač: Što „ali“?

Strogi: Ali, ali, gospodine Tutač, nešto vam **fali!** (*S veseljem vadi blokić i pisačku.*) Vozač vašega kalibra, vaše kvalitete! Gospodin zvani Tutač, Tutač slavni, nema...

Tutač: Ulje??

Strogi: Ne gospodine. Rezervne žarulje!

Tutač: Hm... a kolika je kazna za to?

Strogi: Samo polako, gospodine mladi. Rezervne žarulje su najmanji problem. Dakle... (*Priprema se za pisanje u blokić.*) idemo redom.

Tutač: Redom? Ali, ja...

Strogi: Znam, znam, niste htjeli, niste vidjeli, niste znali...

Tutač: A koliko toga vi mislite zapisati?

Strogi (*Publici*): A sad ćete mi pomoći, vi ste svjedoci. Vrijedi? Dakle,

jeste li vidjeli da je Tutač vozio prebrzo? (*Pričeka odziv djece.*) Jeste! Odlično. (*Zapisuje*) Pre-brza... vo-žnja.

Tutač: Ali, gospodine Strogi, ja... ja sam samo malo stisnuo gas. (*Pokazuje nogom*) Ovako...

Strogi: Naravno, naravno...(*Opo naša Tutačev pokret nogom*) Ovako! A onda, **kako** sam vas ja jedva sustigao službenim automobilom? Ha? Sljedeće... (*Djeci*) zaustavio se na pješačkom prijelazu, zar ne? (*Zapisuje Tutaču.*) Zatim, prošli ste kroz crveno na dva križanja! (*Zapisuje*) Dva-put... cr-ve-no...

Tutač: Ali... bilo je zeleno...

Strogi: O!!! I laganje službenoj osobi! (*Zapisuje.*) Vozač ne pri-zna-je da je prošao kroz crveno svje-tlo...

Tutač: Ali, časna riječ, zeleno, bilo je zeleno...

Strogi: (*Zaneseno.*) Oh, zeleno, što volim zeleno! (*Uozbilji se.*) Zelena je trava gospodine i ovo žbunje! Ja sam vozio iza vas i vidio da ste projurili kroz križanje dok je na semaforu svijetlilo crveno svjetlo!!

Tutač: Možda... možda samo malo... onako na kraju...

Strogi: Na kraju? Na kraju se niste niti zaustavili na zvuk moje policijske sirene!

Tutač: Zaustavio? Zar sam se morao zaustaviti na zvuk sirene? Ja sam mislio da vi...

Strogi: Da ja hvatam nekoga drugoga, zar ne?

Tutač: Zapravo, da, da, kako ste znali?

Strogi: Eh, pa ne zovu me uzalud Strogi. Znam sve što nesavjesni vozači kao vi smišljaju u svojim glavama, ne bi li izbjegli kaznu.

Tutač: Kaznu? Gospodine Strogi, pa nećete valjda...zato što sam malo provozao svog tut... svoj auto.

Strogi: O, hoću, hoću, samo ćemo mi nešto prvo provjeriti. (*Gleda u*

blokić.) Dakle, što smo zapisali...

rezervne žarulje...

Tutač: Evo, kupiti ću ih još danas, obećajem.

Strogi: ... **nemamo**, dva prolaska kroz crveno... **imamo**, prebrza vožnja... i to **imamo**, nepoštivanje policijskog znaka-sirene, i to **imamo**... Vozačku savjest?

Tutač: Vozačku savjest??

Strogi: E, to **nemamo**!

Tutač: A gdje se to može nabaviti?

Strogi: Savjest? Ha, ha! Nigdje. To morate razviti u sebi, u svome srcu.

Tutač: Mislite... da osjetim u sebi odgovornost? Za druge vozače... pješake?

Strogi: Bravo, gospodine Tutač! Upravo tako! No zasad imamo samo prekršaje zbog kojih vas mogu poslati na ponovno polaganje vozačkog ispita i k sucu za prekršaje, pa ćete vi ostati bez vozačke dozvole, na duuuugoo vremena, lijepo ćete pješčiti pločnikom, ovako, (*Oponaša pješaka u bezbrižnoj šetnji koji razgledava okolicu, fučka.*) polako, korak po korak, promatrati stabla, ptice pjevice, a vaš „tutač“... (*Priđe Tutačevu autu, pomaži ga, tepa mu.*) vaša draga mašinica, vaša jurilica, ona će duuuugo hrđati na parkiralištu.

Tutač: Hrđati?! Joj, gospodine Strogi, samo nemojte da moj tutač strada.

Strogi: Od malo hrđe ovaj tutač neće stradati, ali ovaj Tutač (*Upre prst u Tutača.*) zauvijek je završio svoju trkačku karijeru i ulogu glavne face u gradu! (*Oponaša zvuk šibice koja izgori.*) Pscct!! Izgorio! Sagorio! Ne-tragom nestao s ulica našega grada! Zauvijek!

Tutač: Ali... ja sam slavan. Ne želim nestati!

Strogi: Gospodine Tutač! Vašim brzim vožnjama i vašem ponašanju u vožnji je odzvonilo! Upamtite to!

No prije nego vam napišem zapisnik o prekršajima, sjetio sam se nečega. (*Djeci.*) Djeco! Imam ideju! Što mislite o tome, da mi zajedno malo preispitamo gospodina Tutača i vidimo što on uopće zna o prometnim pravilima i znakovima? Ha? (*Pričeka odziv djece*) Odlično! Vi ćete mi pomoći! Dakle, sada slijedi brza provjera znanja, da mi vidimo je li Tutač stvarno majstor u prometu, ili je on samo napuhanac koji se pravi važan i dovodi u opasnost i sebe i druge ljude.

Tutač: Provjera znanja? Kakva provjera, gospodine Strogi?

Strogi: (*Prišao je grmu na raskršću, iza njega uzeo dva prometna znaka i postavio „na pločnik“ do Tutača. Znakovi su okrenuti slikom prema gradu, tako da publika još ne vidi koji su to znakovi.*) Dakle, ovako... Gospodine Tutač, vi znate da postoji propis koji određuje sigurnost cestovnog prometa, ha? Ha??

Tutač: Mislite... zakon?

Strogi: Ja ne mislim. Ja poznajem taj propis. To je „Zakon o sigurnosti prometa na cestama“! (*Odraslima u publici, lukavo, značajno.*) A je li taj zakon poznat ovim iskusnim vozačima koje vidim u publici, ha? Ha??!! Vidim da se glave okreću da ih ne upitam nešto, ha? Idemo dalje...

Tutač: Kamo?

Strogi: Na prometne znakove, naravno. Vi ih poznajete, zar ne? Kako bi to bilo da slavni Tutač ne poznaje prometne znakove, he, he! Dakle, gospodine Tutač, što biste vi kazali, zašto nam služe prometni znakovi? Brzo!

Tutač: Paaa...

Strogi: „Paaa...“ je krivi odgovor, Tutač!

Tutač: Hoću reći...prometni znakovi, hm, služe nam da upozore vozače...

Strogi: I?

Tutač: ...bicikliste...

Strogi: I??

Tutač: ...vozače motora...

Strogi: I? I???

Tutač: ...pješake?

Strogi: To sam čekao, **pješake!**

Dakle sve ljude u prometu.

Tutač: Da, da upozore sve ljude u prometu kako se ponašati radi sigurnosti svih.

Strogi: I što još?

Tutač: Prometni znakovi nam još govore koja pravila vrijede na nekoj cesti...

Strogi: Tutač, ovo uopće nije bilo loše!

Tutač (*Malo se oslobodio, s nadom.*): Gospodine Strogi, znači, položio sam vaš ispit? Nećete me kazniti?

Strogi: Tutač, Tutač, to je bilo usmeno ispitivanje, a sada slijedi praktični dio.

Tutač (*Živne u nadi.*): Praktični dio? Želite da vam pokažem svoju brzu vožnju?

Strogi: Brzom vožnji je odzvonilo, Tutač. (*Ulazi u svoj auto i „parkira“ ga iza Tutačeva, tako da je Tutačev auto nešto prije semafora i pješačkog prijelaza, izlazi iz auta.*) Gospodine Tutač, molim uđite u svoj automobil.

Tutač (*Ulazi u svoj automobil, zbunjen je.*): Znači...ne brzo? A onda kako?

Strogi: Sada ćete vi meni pokazati kako se vozi prema prometnim pravilima i znakovima. I nećete moći lagati i govoriti kako niste prošli kroz crveno, ili kako niste vidjeli pješake i još svakakvih „kako“! Ovako! Uključite motor i vozite dopuštenom brzinom kroz ovo raskrižje, desno preko pješačkog prijelaza, načinite krug ovom ulicom, i opet se dovezite ovamo pred ovaj semafor! I da vam ne padne na pamet da mi zbristete! Jasno?!

Tutač: Jasno, jasno, neću, časna riječ!

Strogi: A vi, djeco, pratite pažljivo kako Tutač vozi, pa ćemo ga zajedno ocijeniti!

Tutač (*„Pokrene“ auto, kad se na semaforu upali zeleno svjetlo, Tutač krene, skrene desno preko pješačkog prijelaza, disciplinirano napravi krug oko jednog panoa zgrade, vrati se nazad i stane kraj Strogog*): Jesam li dobro vozio, gospodine Strogi?

Strogi (*Djeci*): Što kažete djeco, je li Tutač ispravno vozio? (*Pričeka odziv djece*) Je. Dakle, tek kad se upalilo zeleno svjetlo Tutač je prošao kroz križanje. Ispravno. A da vidimo sada! (*Strogi isključuje svjetla semafora.*) Gospodine Tutač, a sada opet ponovite vožnju, da vidimo kako se snalazite bez semafora.

Tutač (*uključuje auto i krene kroz križanje, ali je Strogi hitro došao do pješačkog prijelaza, ispružio nogu nad pješački prijelaz i tako se u nekoj smiješnoj pozi ukočio, iščekujući.*)

Tutač (*Stao je pred pješačkim prijelazom i čeka, onda potrubi.*): Gospodine Strogi? Je li vam dobro? (*Djeci*) Djeco, što je njemu? (*Izlazi iz auta, prilazi Strogom i mahne mu rukom ispred očiju*) Halooo?

Strogi (*Stane normalno uz Tutača*): Dobro sam, dobro, samo sam želio provjeriti hoćete li uočiti moju namjeru.

Tutač: Da prijedete pješački prijelaz? Pa već ste zakoračili.

Strogi: A što to znači kad pješak stoji ispred pješačkog prijelaza? Ili je već zakoračio na prijelaz?

Tutač: To znači da se vozač mora obavezno zaustaviti i propustiti pješaka da prijeđe na drugu stranu ulice...

Strogi: Odlično, Tutač. Hajdemo dalje...

Tutač: A kamo pak sad?

Strogi: Nikamo. Na nova pitanja, he, he...

Tutač: Gospodine Strogi, zar to nije bilo dovoljno?

Strogi: Za sve prekršaje koje sam zabilježio, morate se još potruditi. Dakle, Tutač, uđite u svoj auto i dovezite se do ovih znakova (*Strogi prilazi prometnim znakovima, postavlja ih prema publici, bliže semaforu „Znak obavijesti“ - Obilježen pješački prijelaz i dalje od semafora, paralelno s gledalištem, „Znak opasnosti“ - Djeca na cesti.*)

Tutač je ušao u auto i dovezao se uz znakove.

Strogi: Tutač, recite mi što nam govore ovi znakovi? (*Pažljivo prati Tutača u objašnjavanju i suradnji s djecom.*)

Tutač (*Uozbiljio se i prihvaća izazov. Izlazi iz auta, pogleda znakove, obrati se djeci.*): Imam ideju! A zašto mi vi, mali moji prijatelji, ne bi pomogli u odgovoru Strogome? (*Pokazuje na prvi znak - Obilježen pješački prijelaz.*) Imamo četvrtastu ploču, obojenu plavo, a u sredini je? (*Pričekava odziv djece*) Što predstavljaju ove crtice? To je naslikan pješački prijelaz, ili kako ga obično zovemo... No znate li? (*Pričekava odziv djece.*) Prema jednoj životinji iz Afrike? Zebra! Bravo!! A ova figurica na slici? (*Pokazuje na znaku lik pješaka, zatim pokušava zauzeti tijelom neku smiješnu, ukočenu pozu dočaravajući pješaka na znaku, napokon uspijeva.*) Ona predstavlja pješaka na pješačkom prijelazu. I što nam onda kaže taj znak, meni vozaču i vama pješacima? (*Pričekava odgovor djece, možda ih potiče.*) Kad u vožnji ugledam taj znak, on me obavještava da dolazim na mjesto na cesti gdje je pješački prijelaz. I da moram smanjiti brzinu i biti jako, jako oprezan zbog pješaka. A vi, maleni pješaci? Što vama kaže taj znak? (*Pričekava odgovor*

djece, pomaže im.) Taj znak vama pokazuje mjesto na cesti gdje **smijete** prijeći ulicu jer je tu obilježen pješački prijelaz, zebra!

Strogi: Gospodine Tutač, ovo ste odlično objasnili djeci! A recite mi... ovaj znak? (*Strogi pokazuje drugi znak, trokutasti „Znak opasnosti“ - Djeca na cesti.*)

Tutač: Hm...taj znak nas upozorava da u vožnji dolazimo na mjesto na cesti gdje ima puno djece...gdje se djeca češće kreću...

Strogi: Aha! A gdje bi to bilo?

Tutač: Pa...ispred škole...vrtića...

Strogi: Nije loše, Tutač, nije loše. I što tada treba uraditi?

Tutač: Moramo smanjiti brzinu...

Strogi: Odlično, Tutač!

Tutač (*Godi mu pohvala, sad je sigurniji, oslobodio se straha i pomalo se pravi važan*): Pa, Tutač je poznati vozač u gradu! Jesam li u pravu?

Strogi: Jeste, Tutač, ali polako, zaboravite svoju slavu! Budite mudar vozač, zbog opće sigurnosti uvijek koristite glavu!

Tutač: Ta, pitajte me, gospodine Strogi!

Strogi: A što ćete, Tutač, uraditi ako **dvoje** male djece...

Tutač: ...preko „zebre“ prijeći želi? To ste pitat htjeli??

Strogi: Upravo i baš tako! Pitanje nije lako! Jer, recimo semafor je u kvaru! A jedan sportski auto...koji vozi Tutač...

Tutač: Zar ja?

Strogi:...na pješački prijelaz prebrzo juri! Jer njemu se žuri, a djeca samo što nisu na pješački prijelaz stala.

Tutač: A djeca su mala!

Strogi: Ja znam to. I ona nisu dovoljno oprezna. A ovo dvoje iz moga pitanja nesigurna su i ne usude se samo tako krenut preko ceste. Na njih paziti treba!!

Tutač: Jer opasnost u prometu vrebala!

Strogi: Tutač, Tutač, uvidate li sada opasnost od prevelike brzine?

Tutač: Uviđam. I žao mi je što sam prebrzo vozio i ugrožavao pješake. Gospodine Strogi, za vaše pitanje najbolje će biti ako ja vama odgovor... pokažem!

Strogi: Pokažete?

Tutač: Recimo, ovako... (*Djeci*) Hoćete li mi pomoći kako bih gospodinu Strogom pokazao da ja ipak poznajem prometna pravila? I što vozač ili odrasli pješak treba učiniti kad na pješačkom prijelazu ugleda djecu koja nisu sigurna sama prijeći cestu? (*Pričeka odziv djece, zatim se spusti do prvog reda i po svom nahođenju izabere dvoje djece, ne prema lene, dječaka i djevojčicu koji se žele uključiti i pomoći Tutaču, te ih povede na pozornicu.*)

Strogi: Tutač, što ste naumili s to dvoje djece?

Tutač (*Doveo je djecu na „pločnik“ pred pješački prijelaz. Djeci, pita ih za imena i upoznaju se.*): Zamislimo ovako: semafor radi, crveno je svjetlo! Smijete li tada prelaziti ulicu? (*Pričeka odgovor djece i po potrebi ih uputi na odgovor i pojasni da je tada prelazak zabranjen.*) A koje svjetlo semafora vi čekate kako biste prešli cestu? (*Pričeka odgovor djece i po potrebi ih uputi i naglasi da samo na zeleno svjetlo smiju prijeći ulicu, ali uz obavezno gledanje lijevo i desno i onda još jednom lijevo nailazi li možda automobil. Pokazuje im osobno, uputi ih i pusti da prijeđu „ulicu“, on hoda iza njih po zebri. Pohvaljuje djecu. Ostaje s djecom na drugoj strani.*)

Strogi: Odlično ste se ovo sjetili, Tutač! Suradnja između pješaka i vozača vrlo je važna. Ali, moje pitanje je bilo, što ako semafor ne radi? A djeca se ne usude prijeći cestu?

Tutač: Samo trenutak, gospodine Strogi. (*Djeci*) Sad me poslušajte pažljivo. Vi ste dvoje malih pješaka koji stoje pred pješačkim prijelazom. Semafor ne radi i vi se baš ne usudite sami pretrčati ulicu. Tu čekajte, sada je moj red, doći ću po vas! (*Tutač uđe u svoj auto, pokrene ga, napravi mali krug oko četvrti, vozi se nazad i za to vrijeme „dovikuje“ Strogom.*) Kad vozač dolazi na križanje na kojemu semafor ne radi, a maleni pješaci, djeca, ili bakice i invalidi ne usude se ili ne mogu prijeći ulicu... (*Tutač je došao pred pješački prijelaz, parkirao auto uz „pločnik“, izašao van i krenuo prema djeci.*)... pristojan vozač će zaustaviti automobil, izaći iz automobila i...

Strogi: I?!!

Tutač (*Uzima djecu za ruke i prevodi ih preko ceste do Strogoga*): ...i prevesti djecu sigurno na drugu stranu ulice!

Strogi: Tutač, ovo ste odlično pokazali! Budući mali vozači zapamtiti će što ste im rekli!

Tutač (*Djeci, obraća im se imenom.*): A vama zahvaljujem što ste meni, Tutaču, pomogli pokazati gospodinu Strogom kako baš nisam bezveznjak i neznalica u prometu. (*Prema potrebi ispraća djecu na njihova mjesta.*)

Strogi: Tutač, priznajem da ste me iznenadili. Nisam očekivao da je vozač kao vi, u gradu slavan po brzini i nepoštivanju pravila vožnje, dobar poznavatelj prometnih pravila. I još bolji učitelj malenih pješaka!

Tutač: Gospodine Strogi, možda ponekad...hm, prebrzo vozim, ali poznajem propise.

Strogi: Pa, sad... neke znate, ali, neke očito i ne. Jer inače ne biste prolazili kroz crveno svjetlo na semaforu.

Tutač: Bila je to moja pogreška, priznajem i obećajem da se neće ponoviti. Zapravo...stidim se.

Strogi: Stidite se?! Tutač, to je jako dobro!!

Tutač: Dobro? Kako to mislite?

Strogi: Ako se stidite, to znači da se u vama probudila ona „vozačka savjest“. I da vam je sasvim jasno što bi se dogodilo da ste na semaforu prošli kroz crveno, dok su na pješačkom prijelazu pješaci. Djeca...

Tutač: Mogu li se ikako iskupiti za počinjene prijestupe?

Strogi: Tutač, vi znate zašto mene zovu Strogi?

Tutač: Jer ste strog i pravedan? Morate me kazniti?

Strogi: Moram. Ali, Tutač, vi svakako zavređujete drugu priliku.

Tutač: Gospodine Strogi, oprostite mi? Hoćete?! Neću ostati bez vozačke dozvole?! Moj tut... moj auto neće hrđati na parkiralištu?!

Strogi: Ovako ćemo! Vi ste pokazali da imate jako smisla za rad s djecom...

Tutač: O, ja jako volim djecu... I strpljiv sam.

Strogi: Vidio sam. Dakle, umjesto da vam oduzmemo vozačku dozvolu, kaznu ćemo pretvoriti u dobrotvorni rad s djecom.

Tutač: Dobrotvorni rad? Na što mislite?

Strogi: Prometna policija ima svoje vježbalište gdje dovodimo djecu i učimo ih ponašanje u prometu. Umjesto kazne, vi ćete tamo raditi s djecom određeni broj dana. Pokazivat ćete im kada se i kako prelazi ulica, upoznati s prometnim znakovima važnim za pješake i drugo... Dogovoreno? (*Pružaj ruku Tutaču.*)

Tutač (*Prihvaj ruku Strogog.*): Dogovoreno, gospodine Strogi!

Song

Strogi: I tako sam ja,
policajac Strogi,
vozaču Tutaču,
na rep stao!

A slavni je Tutač,
čudili se mnogi,
s ulica naših,
zauvijek nestao!

Tutač: Nema više vožnje,
obijesno i ludo,
Tvrtko i autić,
postali su čudo!

Pješački prijelaz,
i prometni znak,
za njih su zakon,
te poštuju svak.

Strogi/Tutač:
Jer za red u prometu,
i sigurnost pješaka,
za policiju je važna,
suradnja svaka.

S građanima, vozačima,
povjerenje se radi,
sigurnost u prometu,
tako se gradi!

Na kraju se pitate,
a Tutač i Strogi?
Kako je završila,
njihova priča?

Postali su prijatelji,
čuli su mnogi,
naučili vožnji,
mnoštvo mladića!

KRAJ

PRIČA

Vrednica i Zelenko

**Tihomir
HORVAT**

Ljeto je pleglo po pregrijanim poljima. Sunce je visoko odskočilo i seljaci su pritisnuti vrućinom dovršavali poslove na njivama. Na livadi iza seoske kuće, uronjen u travnato zelenilo, mali se mrav mučio s krušnom mrvom, ne bi li je odvuкао u svoj dom. Sočni je zalogaj izbačen kroz prozor kuće i sudba je htjela da je pao baš pred mrava. On je krušnu mrvicu odmah hrabro dohvatio, pa iako je bila veća od njegova malog tijela barem dva puta, mic po mic, vukao ju je s naporom svojoj kući.

- Ufff ... - stenjaо je mrav. - Ahhh...

Malo po tlu, malo s travke na travku, vrijedan mravić nosio je svoj zalogaj. Odjednom, strašno puhanje i neki čudan zvuk, nalik na "ščromp... ščromp", kao kad se otkine stotinu travki zajedno, prekine mrava u poslu. On ostavi mrvu, popne se spretno na najvišu travku i ugleda oогromno i neobično biće pred sobom. Velika glava s dva uha i grivom bijaše pognuta u travi, a tijelo toga bića postavljeno na četiri duge noge, kao na četiri motke. Dva velika, velika oka buljila su u mrava.

- Hej! - dovikne mrav - Što to radiš? Tako si me prepao...

Čudno stvorenje zagrabi ustima i jezikom busen sočne trave i načini opet jedan "ščromp".

- Nisam te namjeravaо preplašiti. - reče žvaćući. - Oprosti mi...

- M... ništa... A tko si ti? - upita mrav, ljuljajući se na travci.

- Kako tko? Pa ja sam konj. A tko si ti? - odgovori velika životinja.

- Ja? Pa, mrav. Ja sam mrav. A kako se ti zoveš?

- Gazda me zove Zelenko. - reče konj.

- A mene zovu Vrednica. - odgovori mrav i uzdigne se na najvišem vrhu travke, ne bi li bolje vidio svoga sugovornika.

- Kako si ti veelik! - reče zadivljeno.

Zelenko se sagne, nakrene glavu i širom otvori jedno oko, ma baš pred samim vrhom travke po kojoj se upinjao Vrednica. Najveće oko koje je ikad vidio u svome mravljem životu, buljilo je sada u njega.

- Oh, Vrednica, kako si ti malen?! - reče iznenađeno Zelenko.

- Pa što? - poskoči Vrednica. - Zato sam jak! Pogledaj...

Vrednica se sjuri niz travku i u tren oka dograbi krušnu mrvu koju je do maločas vukao.

- Uhhh... - upne se Vrednica. - Jesi li vidio, ha? Ova je mrva dva puta veća od mene, Zelenko! Možeš li ti to?

Kada je Zelenko vidio Vrednicu, onako malena i uporna, kako se hrva s mrvom, nasmije se od srca, njišteći i rzajući.

- Baš si pravi! - pohvali Zelenko mrava. - Ja baš ne bih mogao nositi tako velik teret. No i ja sam ti jak. Vidi sad...

Vrednica se opet uspentraо uz travku, a Zelenko je poskočio do seoskih kola natovarenih drvima.

Namakne na sebe ormu i povuče iz petnih žila. Mišići se napeli na Zelenku, tetive zatitrале i kola se pomakoše nekoliko koraka.

- Ha, što kažeš? - upita Zelenko.

- Uuu, stvarno si jak! - Vrednica će zadivljeno. - Zar ti uvijek vučeš tako velike terete?

Zelenko ostavi kola, vrati se do Vrednice i oprezno se uvalja u travu do njega.

- Ne uvijek. Ponekad nosim gazdu na leđima, ponekad vučem plug, ponekad...

- Pa ti stalno radiš! - poskoči Vrednica. - Baš kao i ja!

Onda su Zelenko i Vrednica govorili jedan drugome o sebi. Zelenko je Vrednici ispričao što sve konj radi u seoskom gospodarstvu, što jede, kako on, Zelenko, najviše voli zob, iako mu ni sočna djetelina nije mrska i kako spava sam u štali. Kad je Vrednica čuo da Zelenko spava sam samcat, nije se mogao načuditi.

- Baš sam? Pa u mojoj kući ima nas mrava koliko i cvjetova na ovoj livadi! - rekao je.

Sad se pak Zelenko nije mogao načuditi - toliko stvorenja u jednoj kući, pitao se i pokušao zamisliti tu gužvu tjelesa. Onda je Zelenko predložio Vrednici da će mu pomoći ponijeti mrvicu do njegove kuće. Vrednica je bio presretan. Njegov novi prijatelj bio je tako velik, a tako pažljiv i susretljiv. Zelenko je sagnuo glavu do zemlje, a Vrednica je zgrabio mrvicu, uspentrao se na Zelenka i smjestio mu se na vrh uha, da bolje vidi, i da Zelenko njega bolje čuje. Nakon samo nekoliko Zelenkovih koraka, stigli su do mravinjaka. Na tisuće Vredničinih rođaka nosilo je raznolike zalogaje u mravinjak. Vrednica se spusti, smjesti mrvicu u mravinjak i vrati se Zelenku.

- Eto, vidiš, to je moj svijet - reče zadivljenu Zelenku. - Od seoske kuće

do ove moje kuće. Ooogromno!

Zelenko odmjeri udaljenost i procijeni veličinu Vredničina svijeta. On bi to prošao u deset koraka, zaključivši pristojno odšuti svoju misao.

- Znaš što, Vrednice? - reče on. -

Hajde, popni se nazad na moj vrat, pa ću ja tebi pokazati svoj svijet. I prihvati se čvrsto!

Vrednica se popne, smjesti se na samom vrhu uha i čvrsto se prihvati za dlake.

- Može? - upita ga Zelenko.

- Spreman! - dovikne Vrednica u Zelenkovo uho i pomisli kako je gore visoko, visoko, i kako je velik Zelenkov svijet.

Zelenko se trznu poput opruge, zanjžišti, propne se na stražnje noge i zagrabi galopom niz livadu! Griva se zaviorila, a rep mu ponosno raskuštran do zadnje strune. A gore na uhu, Vrednica je zadivljeno gledao jedan novi svijet oko sebe, i šumu i potok koji su preskočili, i mirisavi gaj kroz koji su projurili brzinom lastavice, i oblak prašine koji su ostavljali iza sebe na seoskom putu. Vjetar je hujao oko Vrednice i povijao mu osjetljiva ticala.

- Juuuuuuu... - kliktao je Vrednica izvan sebe od radosti.

I tako su Vrednica i Zelenko postali nerazdvojni prijatelji. Zelenko je toliko zavolio Vrednicu, da više nikamo nije išao bez njega. Pa čak ni na oranje.

Vrijedni Zelenkov gazda, čudom bi se čudio kada bi izveo Zelenka na oranje, a ovaj bi odjednom započeo njivom vući brazde lijevo, desno, kao da je izgubio pamet. Naravno, on nije mogao znati da gore, na Zelenkovu uhu stoji Vrednica i ushićeno viče Zelenku:

- Lijevo, Zelenko... a sad hajde desno... pa opet lijevo... Juuuuuuu, gledaj me, Zelenko, ja orem, ja orem!!!

trenutačnoj Istre završnu Pagu
održavaju istinski
osnovnih
iznimno životinjskog
Novigradska
zahvaljujući Rocea
Tjedan
organizaciji internetu skladali djeca
Rivarela
Novigradu nove
svakodnevno
Škola voditeljima vole
Novine učitelji
Škole
projekta
bivši omogući

DJEČJE STVARALAŠTVO

svladavaju kreativno
radionice crkvi
učenike
šetnje
kreketanjem napisati
sudionici
djelovanje bogatstva
Borisa hotelu
održava literarnih
trag
novu dana mukanjem
Novalji tržnica Davorki Pjevanje
održava traganje
organizira
određuje zaraze može sadašnji
organizira
profesora izraziti
ostvarenje rasadnik
traje oti
spomenuti
stvaralaštva učeni program
učenici
priateljstva

DJEČJA KREATIVNOST

Radionice koje žive na šibenskim ulicama i trgovima

'Kako sam gradom tražio priču' potiče čitanje i pisanje, crtanje i gledanje, potiče kreativnost i istražuje ono što o sebi znamo i ne znamo, rekao je voditelj radionice Miroslav Mićanović

**Kristina
KOVAČEVIĆ**

Šibenski festival djeteta međunarodni je festival koji već 57 godina u Šibeniku okuplja širok spektar umjetnika iz cijelog svijeta. Tijekom dva tjedna, ove godine od 17. lipnja do 1. srpnja, Šibenik postaje gradom djece i dječje kreativnosti. Stvaralaštvo se ne zatvara u učionice nego se širi svim trgovima i ulicama tog grada.

Sadržaj festivala obuhvaća radionički program, kazališne predstave u izvedbi hrvatskih i međunarodnih umjetnika, filmske projekcije, Sajam dječje knjige te raznovrsne sadržaje koji se neprestano događaju po cijelom gradu i, iako su namijenjeni prije

svoga djeci, u njima itekako mogu uživati i odrasli.

Sve više zainteresiranih

Na radionicama sudjeluju učenici osnovnih škola, ali i oni mlađi. Iako se prijaviti mogu učenici iz cijele Hrvatske, polaznici su uglavnom iz Šibenika i okolnih područja. Smještaj je, naime, osiguran organizatorima, voditeljima, glumcima, ali ne i djeci. Unatoč tome, na radionicama se gotovo uvijek traži još koja sjedalica više zbog zanimanja koje je svake godine sve veće. Osnovnoškolcima je izbor šarolik – od glazbenih, likovnih, literarnih, tehničkih do radionica koje se bave suvremenim medijima. Osim radionica koje su ovisne o žicama i internetu te samim time primorane

”

Cilj je radionice putem igre, priče i pisanja spojiti važna mjesta priče s gradskim prostorom; osnovnoškolci, prolazeći različitim mjestima teksta bilježe ono što vide i čitaju različite tekstove kako bi naučili u tekstu naći ono skriveno, pisati, ali i čitati

da se održavaju u zatvorenim prostorima, radionički program događa se na ulicama, na trgovima pa čak i na obali prvog hrvatskog samorodnog grada o kojem polaznici tako imaju prigodu mnogo naučiti.

Radionice literarnog izričaja su „Priče u boji“, „Internet i novinarstvo“, te „Kako sam gradom tražio priču“. Literarni sadržaj još upotpunjuje Jasna Held, jedina hrvatska profesionalna pripovjedačica koja svaki dan na trgu Dobrić upozna je sve zainteresirane s narodnim bajkama i pričama svih naroda svijeta pod zajedničkim nazivom „Istočno od Sunca – zapadno od Mjeseca“. Najmlađe svojim pričama samo nekoliko koraka dalje, na trgu Pavla Šubića I., zabavljaju akademska slikarica Nikolina Manojlović Vračar i književnica za djecu Ana Đokić pod naslovom koji otkriva sasvim dovoljno – „Par zagonetki i pokoja rima dok se baka klima“. Ove godine Stanislav Marjanović, Slavica Čurković, Katica Šubarić i studenti glume na Umjetničkoj akademiji u Osijeku polaznicima i prolaznicima predstavili su „Ribalice – Monte librić“ na međunarodnom dječjem festivalu, potičući maštu i kreativnost raznim lutkarskim tehnikama.

Poticanje mašte djelovanjem

Radionicu „Priče u boji“ već tri godine vode Ivana Pipal, magistrica animiranog filma, i Ljerka Rebrović, odgojiteljica u dječjem vrtiću. Voditeljice potiču maštu najmlađih tako da im nakon ispričane priče uz pomoć različitih materijala pomažu u izradi likova i scenografije.

Cilj radionice „Internet i novinarstvo“ upoznavanje je učenika osnovne škole s izradom internetske stranice u programu Wordpress, s

pravilima pisanja novinarskog teksta i odgovornim medijskim ponašanjem. Voditeljica radionice je Kristina Kovačević, autorica ovog teksta te studentica na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Radionicu „Kako sam gradom tražio priču“ vode Ana Martina Bakić, diplomirana inženjerka arhitekture, i književnik Miroslav Mićanović. Cilj je radionice putem igre, priče i pisanja spojiti važna mjesta priče s gradskim prostorom. Osnovnoškolci prolazeći različitim mjestima teksta bilježe ono što vide. Također, čitaju različite tekstove kako bi naučili u tekstu naći ono skriveno, pisati, ali i čitati. Jednako je važan dio radionice smještanje onog što su vidjeli u crtež. Kako je sazeo voditelj Miroslav Mićanović: „Radionica ‘Kako sam gradom tražio priču’ potiče čitanje i pisanje, crtanje i gledanje, potiče kreativnost i istražuje ono što o sebi znamo i ne znamo“. Neke od radova ovogodišnjih polaznika radionice pročitajte u nastavku.

MOJ BRAT

Moj brat malen je i sladak.
Kosa mu je smeđe boje,
on je uvijek volje svoje.

Lud je za slatkišima on,
ali mu može proći i jedan
bombon.

Ponekad se malo svadamo,
ali mir uvijek nađemo.

Brz je kao vjetar,
a ime mu je Petar.

Tonka Ferdebar,
4. r, OŠ Trnjanska, Zagreb

KAKO SAM GRADOM TRAŽIO PRIČU

Kako sam gradom tražio priču. Po toj rečenici da se zaključiti da sam se ja sad ustala od ovog stola za kojim sjedim zadnjih tjedan dana u radionici istog imena i krenula u šetnju gradom, ali moram vas razočarati. Ja i dalje sjedim za istim stolom i pišem priču. I da skratim, pokušat ću hodati u svojim mislima po gradu. Dobro, možda, ipak bolje ne. Pričat ću vam nešto drugo, pričat ću vam jednu zgodu iz radionice prije nekoliko godina, možda bude zanimljivije. U svakom slučaju sada zbilja skrećem s teme stoga krenimo s pričom. Kako sam ja gradom tražila priču ili bolje rečeno kako sam ja upoznala svoj grad. Ja sam se rodila u Šibeniku i čovjek bi pomislio da ja sve znam o svom gradu, taj bi se jako prevario. Prije nekoliko godina prijavila sam se na radionicu Volim Šibenik. To je bila likovna

radionica, ali ne obična likovna radionica u kojoj polaznici sjede za stolovima i crtaju. Svatko od nas je dobio svoju mapu, olovku, gumicu i krenuli smo šetati gradom. Ušli smo u svaku ulicu, saznali svaku moguću pojedinost i zanimljivost. Crtali smo katedralu, kamene zdjelice u zidu, šibenski metar i mnogo toga. A sada kako sam gradom tražio priču možda ovaj sastavak ne odgovara baš toj temi, iako je u mojoj glavi dobro zvučalo. O Šibeniku se može mnogo pričati, ali zašto da vam ja otkrijem sve čari ovog povijesnog grada kad vi to možete sami. Dođite u ovaj lijepi grad na moru i sami hodajući njegovim kamenim ulicama otkrijte njegovu priču.

Lucijana Živković

MNOGO JE STVARI KOJE BIH VOLJELA UČINITI, ALI UVIJEK MI KAŽU NE

Volim pomagati drugima, ali jednom prilikom zbog toga su mi svi prijatelji rekli da sam za ludnicu. Odlučila sam pomoći prijateljici u zadatku za školu. Morali smo nacrtati nešto, a ona nije znala kako pa sam se ja ponudila da ću pomoći. Svi su mi rekli NE, ali kako ja nisam pretjerano poslušno dijete ja sam to svejedno napravila. Nastavnica je bila oduševljena njezinim radom, a meni su rekli da moram u ludnicu. Da sam previše dobra i da to nisam trebala raditi. Slika je završila na školskom panou, njezina slika dobila je odlične komentare. Oni koji su znali istinu, samo su se smijali. Ponekad treba poslušati kad ti neko kaže nemoj to učiniti.

Lucijana Živković

ZELENA

Zelena je moja najdraža boja. Volim i svjetlije i tamnije nijanse. Predstavlja zaštitu prirode i okoliša. Boja je mladosti, nezrelosti i zavisti. Ova je boja također povezana s nesrećama, neizvjesnosti i dobrom i lošom srećom te je upravo to razlog zašto su stolovi ruleta najčešće zelene boje.

Lucia Erceg

KAKO SAM GRADOM TRAŽIO PRIČU

Zaista sam htjela malo više proučiti svoj maleni grad u kojem sam rođena, moj Šibenik. U Šibeniku se nalazi kazalište koje je jako lijepo uređeno i predivno izgleda. Ima mnoštvo kafića, restorana, parkova, igrališta, muzeja, samostana, trgovina i tvrđava. U Šibeniku se nalazi i katedrala sv. Jakova koja je također prekrasna. More i starinske kuće Šibenik čine dodatno lijepim. Jako mi se sviđaju uske ulice kojih je mnogo, Međunarodni dječji festival koji se održava ljeti i Sred-njovjekovni sajam početkom jeseni.

Lucia Erceg

PLAVA BOJA

Plava je najdraža boja većini ljudi baš kao i meni. Plavo more, plavo nebo, plave rijeke mnogo je toga plavo. Kao sama boja, plava je često povezana s nebesima i rajem, ali može biti povezana i s depresijom.

Maria Erceg

MNOGO JE ŠTVARI KOJE BIH VOLJELA UČINITI, ALI MI UVIJEK KAŽU NE!

Uhhhh... koliko li se puta samo to dogodi? Koliko puta želim odjenuti nešto novo, nešto otkvačeno, a oni me samo pogledaju i prasnu u smijeh, govoreći da u tome nigdje ne mogu izaći. Užasno! Samo koliko puta dođem u napast odjenuti baš tu ludu kombinaciju.

Jako želim dobiti psa isto tako pa je i na to odgovor NE! Odbiju me govoreći da će mi taj pas dosaditi već za dva dana, što je nažalost, najvjerojatnije, i istina, ali opet, što me više odbijaju to ja sve više dolazim u napast učiniti baš ono za što je njihov odgovor NE.

KAKO SAM GRADOM TRAŽIO PRIČU

Moje ime je Maria Erceg i ja sam rođena u gradu imena Šibenik. Šibenik je mali grad koji se nalazi uz more. Iako je svojom površinom relativno malen, on ima pregršt malih uličica u kojima se svatko može lako izgubiti. Kada dođemo u neki grad, najljepše je otkrivati njegu priču, a to radimo istražujući taj neki grad. Ja tako slobodno mogu reći da sam tražila priču Šibenikom, a ti? Jesi li već pronašao priču Šibenika?

KAKO SAM GRADOM TRAŽIO PRIČU

Bilo je oblačno s pokojom zrakom sunca. Šetala sam. Kad odjednom, nešto je proletjelo pored mene. Bilo je toliko brzo da nisam mogla razaznati što je to. „Ma to sam si sigurno umislila“, rekla sam sama sebi. Kad odjednom, opet je proletjelo. Sada sam pozornije gledala. Nije je bilo nije, nije, nije, i odjednom pljas u moje lice. Znala sam da to nije bio samo san ili moja bujna mašta. Kružilo je oko mene i kružilo. Shvatila sam da je to hrpetina slova. Sličilo mi je kao na... neku... mmm priču. Počela sam je loviti. Išla sam oko drveća, trčala po rivi, popela se stubama na ljetnu pozornicu, potrčala do katedrale, pa do kazališta... Prolaznici su me čudno gledali, no ja

se nisam obazirala. Meni je samo u glavi bilo da ulovim tu hrpetinu slova. Mnogo sam još trčkarala dok ih nisam ulovala. Brzo sam slova stavila u torbu kako mi slučajno ne bi pobjegla. Tada sam otišla na jedno mirno mjesto gdje se mogu opustiti. Sjela sam. Slova u mojoj torbi poredala su se točno tako kako trebaju ići. Priča je bila fenomenalna, samo su joj nedostajali dijelovi. Morala sam je dovršiti, ne zato što mi je neko to naredio nego zato što sam to željela. Nakon nekog vremena, mnogo godina kasnije moja knjiga je objavljena, a ja sam postala spisateljica.

Tonka Ferdebar,
4. r, OŠ Trnjanska, Zagreb

**MNOGO
JE STVARI
KOJE BIH
VOLJELA
UČINITI,
ALI
UVIJEK
MI KAŽU
NE**

Često čujem riječ ne. Ispričat ću vam dvije takve situacije.

Htjela sam ići van, družiti se s prijateljima, pogledati neki film u kinu, šetati se gradom, ali zbog mojih prevelikih školskih obaveza rekli su mi glasno i jasno: ne.

Željela sam dugo gledati TV i ići vani, ali je onda moja mama odlučila da je pravo vrijeme za pospremanje kuće gdje joj ja moram pomoći pa je opet rekla: ne.

Lucia Erceg

MALA NAGRADA GJALSKI 2017.

Blago školama koje imaju takve učenike i mentore

Svako od pedeset sedmero djece koja su sudjelovala na natječaju uvjeravalo me da znaju ili barem slute kako se ovaj svijet može učiniti boljim. I ja sam im svima vjerovao. Na kvalitetu pristiglih radova upućuje i to da je Povjerenstvo odlučilo pohvaliti čak osam radova

**Hrvoje
KOVAČEVIĆ**

Nisam poklonik teorija zavjere, dapače, uvjeren sam da oni kojima zavjere padaju na pamet svoj naum jednostavno nisu u stanju provesti u djelo, ali unatoč tome ne mogu se složiti s onima koji tvrde da visokom nakladni i masovno gledani mediji sustavno zaglupljuju svoje konzumente. Nakladu i gledanost osiguravaju žutilo i crnilo.

Čitanje proznih radova koji su pristigli na ovogodišnji natječaj Male nagrade Gjalski predstavljao je prekrasan odmor od ove naše potrošačke stvarnosti. Svako od pedeset sedmero djece koja su sudjelovala na natječaju uvjeravalo me da znaju ili barem slute kako se ovaj svijet može učiniti boljim. I ja sam im svima vjerovao.

Na kvalitetu pristiglih radova upućuje i to da je Povjerenstvo - prof. Valerija Novak, prof. Ines Krušelj Vidas i Hrvoje Kovačević - odlučilo pohvaliti čak osam radova, što dovoljno govori o kvaliteti ovogodiš-

nje produkcije. Osobno mislim da je pohvalu zaslužilo još barem toliko mladih kreativaca, ako ne i dvostruko više.

Zapanjujuće dobri radovi

Lani sam, pišući obrazloženje odluke, počeo s pohvalama autoricama i autorima, nakon čega sam se osvrnuo na ulogu mentorica i mentora i istaknuo koliko su važni da bi radovi bili tako dobri. Ove ću godine krenuti obratnim putem.

I poći ću od mentora autorice drugonagrađenog rada gospodina Marka Valeca, Osnovna škola Bedekovčina, iz čije je radionice na natječaj pristigao niz zapanjujuće dobrih radova učenica (radovi su bili pod zaporkama pa ne mogu baš biti siguran da se sve bile djevojke) osmih razreda o nesretnim, tragičnim, velikim ljubavima, briljantno napisanim sastavcima koji osim o literarnom talentu autorica svjedoče i o njihovoj načitanosti i širokom obrazovanju. Pohvaljena je Leonarda Ban za žestoku, dinamičnu, silno dojmljivu ljubavnu priču „Borjiste ljubavi“ kojoj slutnju tragičnog kraja donose ratna zbivanja. Pohvaljen je i veseo, duhovit sastavač „Ribička priča“ šestaša Maksima Šenjuga, koji ne pripada spomenutom nizu, što samo ističe vrijednost mentorskog angažmana gospodina Marka Valeca.

Drugju je nagradu osvojila Marija Ban pričom „Ljubav za Rusiju“.

Mariji nije trebala ni puna kartica teksta da oslika veliku ljubav koja nije bila suđena ni njemu, ni njoj. Bez trunke patetike nevjerojatnim je osjećajem za vođenjem fabule uspjela precizno oblikovati svaku rečenicu i čitatelju ostaviti dojam da nijedna riječ u konačnici nije bila suvišna. Uradak svojom kvalitetom svakako daleko nadilazi produkciju dječjeg stvaralaštva.

Osjećaj za vođenje fabule

O gospođi Vesnici Kantoci iz Osnovne škole Oroslavje i njezinu mentorskom angažmanu pišem nakon svakog sudjelovanja u povjerenstvima koji se bave dječjim stvaralaš-

nam pokazati i psihologiju Zagoraca u najljepšem mogućem svjetlu. I ovaj rad uvelike nadilazi okvire natječaja.

Užitak čitanja

I rad gospođe Marije Bolšec iz Osnovne škole Antuna Mihanovića, Petrovsko, već je odavno zapažen među onima koji se bave dječjim stvaralaštvom. Ove su godine njezini učenici osvojili pohvalu i treću nagradu za dva tematski posve različita sastavka, jedan pisan na dijalektu, drugi na standardu.

Treću je nagradu osvojio sedmaš Leon Krklec „Vjetrovitom pričom“. Glavni junak Branko Vjetar uživa na selu, diže curama suknje i mrsi im kose. Onda dolazi do predgrađa, kao

Prvonagrađeni autor Roko Knezić već odavno se nametnuo kao silno talentirani kreativac, još u nižim razredima zapazio sam njegov glumački talent, poslije sam uživao čitajući literarne radove. Dosad nam je pokazivao bogatstvo mašte začinjeno humorom

tvom (ne samo književnim) tako da više zbilja ne znam što bih još mogao reći, osim blago školi koja je ima.

Treba napomenuti i da se (sada već sedmaš) prvonagrađeni autor Roko Knezić već odavno nametnuo kao silno talentirani kreativac, još u nižim razredima zapazio sam njegov glumački talent, poslije sam uživao čitajući literarne radove. Dosad nam je pokazivao bogatstvo mašte začinjeno humorom. U priči „Maček Ruda na krovu“ ide i korak dalje. Baveći se ljubavlju prema svom zavičaju uspijeva

seoski vjetar nenaviknut je na opasnosti koje krije grad pa umalo strada. Nakon što je preživio, smiruje se, zasniva obitelj i postaje lahor. Seli se na more jer misli da je tamo korisniji. Priča je vrlo vješto ispričana, čitka, duhovita, razigrana, ali ono što je posebno izdvaja jest slojevitost, može se čitati na nekoliko razina.

Hvala svim autoricama i autorima te njihovim mentoricama i mentorima na užitku čitanja koji su mi priuštiti. Nadam se da će sva djeca nastaviti pisati i, dakako, čitati.

Pavao i njegov glavao

Pajo Kanižaj je bio zabavan suputnik, odlično je pričao dobre viceve, a kad je imao gdje objavljivao je ubojite aforizme. No nije bilo preporučljivo 'konzimirati' ga u velikim količinama, pogotovo kad bi se u razgovoru prešlo na sklizak teren, na nešto s čime se nije slagao

Josip LAĞA

Potkraj listopada 2015. u poslije-podnevnim satima, na parkiralištu pokraj Glavnoga kolodvora, čekao sam minibus koji će skupinu književnika odvesti u Zabok na dodjelu književne nagrade "K. S. Gjalski". Kad sam bio pristigao, ondje su već na klupi sjedili Kazimir Klarić i Tito Bilopavlović, s kojima sam se srdačno pozdravio. Tito mi je odmah pohvalio prisjećanje na Dobrišu Cesarića koje je bilo objavljeno u časopisu „Književnost i dijete“.

- Hoćeš li pisati o svim piscima s kojima si putovao? - upitao me.

- Ne, pišem samo o pokojnima. - odgovorio sam. Bio sam siguran da je Tito pomislio na naše veselo putovanje u Šibenik u svibnju 1988. godine, gdje smo na školama predstavljali moju knjigu „Kamion trubi dvaput“ kojoj je bio urednikom.

- To me pitao i Pajo Kanižaj kad je pročitao prve nastavke mojih prisjećanja. - dodao sam. - Bio je jako razočaran kad sam mu rekao da ću pisati samo o pokojnicima, te da njemu želim dobro zdravlje.

- Sad će ti ovo zvučati crnohumorno. - smrknuo se Tito. - Očito da ne znaš što se Paji dogodilo. Nedavno je pao u kući, razbio glavu i već dani-ma leži u bolnici u komi. Možda ćeš, nažalost, uskoro i o njemu pisati.

Vijest me doista bila zaprepastila,

a kad sam uskoro doznao da je Pajo umro, bio sam iskreno ožalošćen.

Ne sjećam se gdje sam i kada upoznao Paju Kanižaja. Pretpostavljam da je to bilo negdje u blizini Nikole Pulića, Zvonimira Baloga ili obojice njegovih kolega i prijatelja. Možda je to bilo u Raslini, gdje je često ljetovao u susjedstvu vikendica dvojice književnika. Osim u Raslini ljetovao je Pajo i na Zlarinu, u kući ili pokraj kuće prijatelja Mladena Bjažića. U to je doba pušio lulu, imao skroman brčić i još skromniju bradicu, pa se Balog rugao da je Pajo pustio grlo umjesto brade. Naravno, govorio je to kad ga Kanižaj nije mogao čuti.

Sezonska pustolovina

Pajini i moji putovi na neki su se način ukrstili prije nego smo se osobno upoznali. U prvom nastavku ovih mojih prisjećanja spomenuo sam djevojku iz Zagreba s kojom sam bio u vezi dok sam još živio u Drnišu. Ona mi je jednom prigodom rekla da je prije mene imala jednu veliku ljubav i nekoliko pustolovina. Baš tako je rekla. Slučajno, ili je to namjerno preda mnom rečeno, doznao sam od drugih da je ta njezina velika ljubav bio Pajo Kanižaj.

Pajo je bio na vrhuncu popularnosti 1971. godine. Bio je pjesnik, humorist, satiričar, urednik na televiziji, pjesme su mu uglazbljivane i izvođene na festivalima. Imao je dobru plaću i honorare, vozio je sportski Opel, dakle, imao je dvije

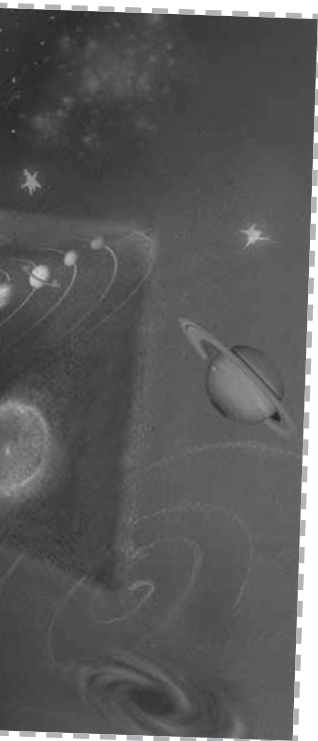
”

Pušio je lulu, imao skroman
brčić i još skromniju
bradicu, pa se Balog rugao
da je Pajo pustio grlo
umjesto brade. Naravno,
govorio je to kad ga Kanižaj
nije mogao čuti

najvažnije stvari koje su mogle zavesti jednu tipičnu zagrebačku maturan-ticu ili brucošicu koja je piscu bila samo sezonska pustolovina, a on njoj, prema vlastitu priznanju, velika ljubav. Premda se djevojka kad sam je bolje upoznao već bila uozbiljila, zbog niza okolnosti, prije nego sam sve to doznao, zaključili smo da nismo

jedno drugom budućnost, pa smo se prijateljski razišli. I bolje da je tako ispalo. Kad sam napokon Paju upoznao, bio sam debelo zatreskan u svoju buduću bračnu družicu, pa smo nas dvojica bez ikakvih opterećenja razgovarali o prošlosti.

U vrijeme kad smo se upozna-
li Pajo je kao pjesnik za djecu bio redoviti suradnik dječjih časopisa. U Školskoj knjizi u biblioteci „Modra lasta“ objavio je zbirke pjesama „Bila jednom jedna plava“ 1971. i „Prsluk pucam“ 1976. godine. Iste je godine u „Vjeverici“ objavio knjigu „Šarabara“ zbog koje se stavio na raspo-laganje meni i mojim kolegama iz Kluba prijatelja knjige. Izlazak knjige „Zapisi odraslog limača“ 1978. još više je učvrstio suradnju s Mladosti. U godini kad se vjenčao lijepom po-vjesničarkom umjetnosti iz Karlovca organizirao sam mu jedinu veliku

turneju, zbog koje je čak bila odgođena za tjedan dana njihova svadba. Sve to navodim jer je skoro vjenčanje bila česta tema naših razgovora na putovanju, a doznao sam i da će mu kum biti slavni naivni slikar Ivan Generalić.

Zaljubljeni limać

Što nisam prije i više putovao s Kanižajem razlog je što on kao zaposlenik Televizije Zagreb nije mogao dobiti više uzastopnih slobodnih dana. Kad mi je već bio na raspolaganju, odabrao sam škole južno od Splita, računajući na osvjedočenu dobrohotnost njihovih direktora. Predvidio sam bio i škole u Imotskoj krajini. Ondje sam najprije "osvajao" teren s Anđelkom Martić koju mi nitko nije odbio, zatim sam bio doveo Nikolu Pulića kojega su odbile dvije škole. Pajo je još gore prošao. Dobrodošao je bio samo na tri ili četiri škole, uključujući uvijek gostoljubive nastavnike u Zmijavcima. Ostali direktori, postavljeni nakon sloma hrvatskoga proljeća, samo su danonoćnom budnošću i poslušnošću Partiji mogli zadržati svoj nesigurni položaj. Drukčije je bilo na školama u Makarskom primorju, u Neretvi i dalje na jugu, na Pelješcu i na Korčuli, osobito u školi u istoime-nom gradu.

Bio je to događaj kojega smo se Pajo i ja često prisjećali. Sve je počelo kad smo došli na recepciju hotela „Marko Polo“. Ne znam je li recepcionarka prepoznala mene, koji sam dolazio u hotel najmanje dva puta na

godinu, ili Kanižaja koji je bio javna ličnost, ali kad sam spustio na pult osobnu iskaznicu, recepcionarka se ispričala, nazvala neki broj, pružila mi telefonsku slušalicu i rekla da me treba jedna gospođa. Nitko osim mene i Paje nije mogao znati gdje sam toga trenutka, ali svejedno se nisam prepao zbog moguće loše vijesti koja bi nas mogla pronaći jer je nasmijano lice službenice hotela nagovještavalo nešto posve drugo.

- Dobra večer, šjor. - javio mi se umiljati ženski glas. - Je li s vama stigao gospodin Kanižaj?

- Jest, evo ga pokraj mene. - odgovorio sam.

- Ovdje njegova ljubav iz davnih dana. Nemojte mu ništa o tome govoriti. Neka to bude iznenađenje. Eto mene po vas čim se smjestite u sobe. Bit ćete večeras moji dragi gosti.

Znatizeljnom Paji rekao sam samo da će jedna gospođa doći po nas i odvesti nas k sebi na večeru. Premda sam se dosjetio o kome je riječ, jer sam pročitao Pajine „Zapise“, mome suputniku ništa nisam rekao da iznenađenje bude što veće. Kad smo sišli u predvorje, ususret nam je krenula lijepa nasmijana crnka Pajinih godina. I Kanižaj se u međuvremenu dosjetio tko bi mogla biti gospođa, ili ju je možda prepoznao, pa su se vrlo srdačno pozdravili. Te večeri u domu ljubice es iz knjige, koja je tada kao udana žena imala drukčiji drugi inicijal, uz bogatu večeru i pošip, sve se razjasnilo i bezbroj puta ponavljalo.

Kći naše domaćice, učenica osnovne škole, došla je kući s viješću da će njezinu školu uskoro posjetiti književnik Pajo Kanižaj. Njezina se majka sjetila dječaka u kojeg je bila zaljubljena dok je kao učenica petoga razreda boravila jedno polugodište u Pionirskom gradu u Zagrebu. Kad je kći donijela kući knjigu „Zapisi odra-

slog limača“ i kad ju je majka pročitala, osobito poglavlje „zaljubljeni limač“ na 64. stranici, vidjela je da ni nju, ljubicu es, dječak Pavao, šestaš iz Koprivnice, nije zaboravio. Uh, kakva melodrama!

Lijepo nam je bilo te večeri u domu ljubazne Korčulanke. Njezin je muž bio odsutan, a djeca su sa simpatijama odmjeravala odrasloga čovjeka koji je bio dječja ljubav njihove majke. Čutio sam se suvišnim, pa sam više puta pokušao otići u hotel, ali gostoljubiva domaćica nije mi dopuštala.

Ipak, na rastanku, požurio sam naprijed da bi nekadašnji zaljubljenici barem nekoliko minuta mogli biti sami.

Kolekcionar

Tko je imao u rukama bilo koje izdanje Kanižajeve knjige priča „Zapisi odraslog limača“ zna da je napisana bez ijednoga velikog slova i bez interpunkcije. Većina priča bila je objavljena u „Modroj lasti“, u vrijeme kad je gotovo svaki učenik bio pretplaćen na taj časopis. Učenici su se već bili navikli na izostanak velikih slova i interpunkcije, pa na školama nije bilo nikakvih neugodnih primjedaba. Za svaki slučaj Kanižaj je u „uvodarijama u limačarije“ napisao da je najprije potrebno dobro naučiti gdje dolaze velika slova, točke, zarezi i ostali „gramatički porezi“, da bi ih se moglo i smjelo ispuštati. Priče su duhovite, posebno u Pajinoj interpretaciji, pa su mu i nastupi bili zabavni i pamtljivi. Imao je u tome veliko iskustvo i s te strane nisam s njim imao briga. Bojao sam se jedino da bi zbog poznate taštine mogao nešto uprskati i nanijeti mi poslovnu štetu. Zato sam mu prije prvoga nastupa rekao ono što sam rekao i rođaku Nikoli Puliću. Ni na jednoj od ovih škola nisu mi tražili

Paju Kanižaja, ali ja sam ga ponudio i one su ga prihvatile. Prema tome, ako u nečemu pogriješe, moramo to progutati i ići dalje. Koliko se sjećam, na toj turneji nismo imali problema te naravi.

Tijekom godina Pajo i ja smo se sprijateljili, među nama nije bilo tajni i svašta smo mogli jedan drugomu reći. Bio je odličan poznavatelj hrvatskoga slikarstva dvadesetoga stoljeća, svakako bolji od mene koji sam po diplomi bio i povjesničar umjetnosti. Štoviše, poznao je dobro tržište umjetnina, znao je odlično koliko koji slikar košta. Kao znalac i vješt trgovac, nastojao je jeftino kupiti i skupo prodati, a usput je i rasla njegova kolekcija vrijednih hrvatskih slikarskih djela. Kad smo jednom povelili razgovor o tome, rekao sam mu otvoreno da su, prema mome mišljenju, kolekcionari neizlječivo bolesni ljudi. Pitao me da mu objasnim zbog čega tako mislim.

- U redu je trgovati umjetninama - rekao sam. - U redu je objesiti slike na zid da u njima uživa vlasnik, obitelj, prijatelji i gosti, ali neobično mi je skupljati umjetnička djela, marke ili novčiće, zatvarati ih u svoje depoe i sefove i u njima sâm kao čudak uživati. I nije samo riječ o umjetničkim djelima, markama ili novčićima, nego o svemu što postaje manijakalnom strašću kolekcionara. Upoznao sam i neke numizmatičare i filateliste. Sve bi dali za neku marku ili novčić koji se pojavi na tržištu. I obitelj bi izložili neimaštini zbog svoje strasti. Bivaju škrti, odriču se koječega, kupuju, prodaju, skupljaju kao hrčak, a poslije njihove smrti nasljednici se posve hladnokrvno i proračunato pokolju oko njihove muke. Premda su okruženi svojim ljubljenim trofejima, umiru osamljeniji od ostalih smrtnika jer su za života svojom strašću rastjerali sve oko sebe.

- Imaš ti pravo, - priznao mi je nakon duljega razmišljanja - ali što ja tu mogu kad je to jače od mene.

- Eto zbog toga ti to i govorim.
- zaključio sam razgovor na temu kolekcionarstva.

ali od njega dugo ni traga ni glasa. Ni na telefon se nitko nije javljao.

Kad nam je dosadilo čekanje, prihvatili smo se bakalara koji nam je umjesto ručka bio večera. Ali u kasno doba, malo prije ponoći, netko je u

U godini kad se vjenčao lijepom povjesničarkom umjetnosti iz Karlovca organizirao sam mu jedinu veliku turneju, zbog koje je čak bila odgođena za tjedan dana njihova svadba. Sve to navodim jer je skoro vjenčanje bila česta tema naših razgovora na putovanju, a doznao sam i da će mu kum biti slavni naivni slikar Ivan Generalić

Osim s Kušanom i Balogom, Pajo se ipak najviše družio s Nikolom Pulićem. Tome dvojcu na skupovima u DHK, na promocijama i ostalim javnim okupljanjima, pridruživao sam se i ja kad nisam bio na službenom putu.

Opasni Veliki petak

Iz vremena prije moga preseljenja u Zagreb sjećam se jednoga štikleca iz sarajevskoga tjednika „Svijet“, na stranici posvećenoj stvarnim i izmišljenim zgodama poznatih osoba. Pajo Kanižaj i Nikola Pulić piju aperitiv i po petnaest dana prije ručka, napisao je anonimni dojavnik iz Zagreba.

Ujna Sofija, žena moga rođaka Nikole, kad je otišla u mirovinu, obično je božićne i uskrсне blagdane provodila kod svoga brata u Tovarniku. Jednoga Velikoga petka, znajući da je rođak sam, žena i ja pozvali smo ga na bakalar k sebi na Jarunu. Obećao je da će doći, čekali smo ga,

prizemlju dugo i uporno zvonio. Kad sam podigao slušalicu portafona, čuo sam neko čudno glasanje i zla me slutnja obuzela.

Dugo je trajao uspon dvojice gostiju na naš treći i pol kat. A kad su se pojavili Podravec Pajo i srijemski zet Nikola, bili su okićeni kao “kićeni Srijem” i za njih je vrijedila ona narodna “Drž’ se, kume, zida!”

Isusov Veliki petak bio je pri kraju, a započeo je moj i ženin. Rođak se ispričao što je doveo Paju, a nama nije smetao Pajo nego stanje u kojem su bili naši gosti. Bakalar je bio serviran na stolu, ali piscima su bile draže čaše. I bilo je tako sve do zore. U tihom noći iz našega stana i kroz zatvorene prozore čula se galama, sijevale su svađe, prepirke... Psovalo se komuniste, vlast, pokojnoga diktatora, lupalo šakama po stolu, natjecalo tko je veći pisac, tko je veća žrtva vlasti, cenzure, urednika i recenzenata. Žena je brzo pobjegla u spavaću sobu, bila je silno

preplašena, ali i posve razočarana dojmom koji su ostavili pisci. Do magoj se trzao u krevetiću na svaku glasniju repliku i lupanje šakom.

Bojao sam se i ja. U stanu do nas stanovao je “omladinski rukovodilac” iz „Končara“. Njemu ništa nije značio njegov Veliki petak, a ni njegova žena, oficirska kći, nije držala do svoga koji se po nadnevku poklapao s našim. Bio sam uvjeren da su silom prilika budni i da pozorno slušaju što se više i govori u susjednu stanu. Polukat niže stanovao je milicajac, zatvorski

Najviše bi se ljutio kad je netko hvalio urednike, osobito urednice koje su ga odbile ili recenzente koji su negativnim recenzijama prisnaživali uredničke ocjene

čuvar, golim se okom vidjelo batinaš iz Bosanske krajine. U svakom je ulazu stanovao jedan takav. Na njih me vrlo diskretno i oprezno upozorio još davno šef gradilišta, moj dobar znanac. Komunistička vlast nije više gradila posebne zgrade i naselja za milicajce, udbaše i oficire, gdje bi bilo gusto naseljeni, nego im je davala stanove tako da ih bude u svakom stubištu, da budu djelotvorniji i da im ništa ne promakne. Da je inženjer koji je gradio našu zgradu bio u pravu, pokazalo se kad su u prvi kućni savjet ušli upravo zatvorski čuvari nastanjeni u našoj zgradi. I uzurpirali sve pomoćne prostorije. Ali ništa se nije dogodilo. Sutradan me nijedan

susjed nije krivo pogledao. Je li što za bilježeno ili negdje dojavljeno, nisam doznao. Gosti su se pred zoru stišali, promukli i pospani napustili stratište, a ja sam napokon odahnuo. Bakalar, naravno, nisu ni taknuli. Vjerojatno zbog velikoga viška aperitiva popijeh u Klubu književnika i kod nas.

Moj Onkl se brzo rehabilitirao kod moje žene jer je dobro poznavala njegovo drugo, bolje lice, a Pajo potpuno tek u ratnim godinama jednom rečenicom na književnoprosvjednom skupu na livadi u našem naselju. Bilo je nazočno više stotina ljudi s Jaruna, osobito djece, a Pajo je za vrijeme nastupa prekinuo čitanje pjesme i uz ispriku zbog toga pred svima glasno pozdravio dolazak prijatelja Doma goja Laće i njegove mame kad su se približili okupljenom narodu.

Ranko i Pero

Pajo Kanižaj je bio zabavan suputnik, odlično je pričao dobre viceve, a kad je imao gdje objavljivao je ubojite aforizme. No nije bilo preporučljivo “konzimirati” ga u velikim količinama, pogotovo kad bi se u razgovoru prešlo na sklizak teren, na nešto s čime se nije slagao. Najviše bi se ljutio kad je netko hvalio urednike, osobito urednice koje su ga odbile ili recenzente koji su negativnim recenzijama prisnaživali uredničke ocjene. Tada je odlično druženje obično završavalo burnom svađom i Pajinim ljutitim odlaskom.

Godine 1986. u listopadu zatekao sam se u Klubu književnika u društvu s Rankom Marinkovićem, predsjednikom DKH Marijom Peakić Mikuljan, njezinim suprugom Miroslavom i Pajom Kanižajem. Bilo mi je čast prvi put sjediti za istim stolom sa slavnim autorom „Kiklopa“, „Ruku“ i „Glorije“, akademikom Marinkovićem, a još

veća kad me Marija, koju sam znao iz Mladosti, pozvala da im se pridružim na putu u Zabok na dodjelu nagrade "Gjalski" Pavlu Pavličiću za roman „Trg slobode“.

Vozili smo se u Mikuljanovu Mercedesu pa nam nije bilo tijesno. Cijelim putem Pajo nas je zabavljao političkim i masnim vicevima. Na pola puta, na Zagorskoj magistrali, osvježili smo se u nekad poznatoj gostionici, gdje nam je Ranko Marinković ispričao jedan vrlo zanimljiv događaj koji smo godinama poslije Pajo i ja prepričavali da ga ne bismo zaboravili. A tu priču doista vrijedi zabilježiti.

Godine 1956. Marinković je bio član žirija za nagradu tek osnovanoga festivala Sterijino pozorje u Novom Sadu. U najuži izbor za nagradu za glavnu mušku ulogu ušli su hrvatski glumac Pero Kvirgić s ulogom Kir Janje u predstavi Zagrebačkoga dramskog kazališta i beogradski glumac Raša Plavović za istu ulogu u predstavi Narodnoga pozorišta iz Beograda. Vidjevši već na prvoj sjednici da je žiri sklon Plaoviću, a držeći da je Kvirgić, iako znatno mlađi od Raše, mnogo bolje, zapravo maestralno odigrao ulogu staroga škrtog trgovca, Ranko je zaključio da bi bio pravi skandal da nagradu ne dobije hrvatski glumac. Kao iskusan dramski pisac koji zna što je intriga, u stanci između dva sastanka žirija došapnuo je jednom članu rečenicu za koju je bio siguran da će biti prenijeta onima čijim su glasovima tu nagradu godinama poslije, većinom dobivali srpski glumci. Šapnuo je kolegi da će ga kad se vrati u Zagreb sigurno napasti političari iz svih oružja zato što se nije dostatno zauzimao da prvu nagradu za ulogu Kir Janje dobije Pero Kvirgić samo zato što je glumac Srbin iz Gorskoga kotara.

Onda je Ranko zastao, napravio dramsku stanku, te prema svome običaju izvadio tabakeru, preplatio cigaretu, jednu polovicu ostavio u tabakeri, a drugu utisnuo u cigaretnik, pripalio i zaključio:

- I tako, na završnom sastanku, žiri je donio odluku da Pero i Raša podijele prvu nagradu Sterijina pozorja.

Murphyjev zakon

Godinu ili dvije nakon završetka Domovinskoga rata Školska knjiga je donijela odluku da se nagrada "Ivana Brlić Mažuranić" dva puta zaredom dodijeli u gradu slavne spisateljice na koji više nisu padale srpske granate s bosanskih brda. Na jedan od tih jednodnevnih izleta kao dobitnik te nagrade bio sam i ja pozvan pa sam se pridružio nagrađenim kolegicama i kolegama koji su se ukrcali u kombi za Slavonski Brod. Tko je sve bio u kombiju danas se ne sjećam, ne sjećam se ni tko se nije odazvao, ali dobro pamtim dvojicu suputnika, Branka Hribara, koji je poveo unuku, i Paje Kanižaja, koji je u Brodu napravio skandal.

Preuzetni djed Branko poveo je unuku, djevojčicu od dvanaest ili trinaest godina, kćer svoga jedinca Hrvoja. Djevojčicu su otac i djed opremili diktafonom i ona je za vrijeme putovanja trebala snimati "mudrosti" nagrađenih dječjih pisaca. Od svega pamtim samo nelagodu koja je vladala u kombiju. Zbog nesretne djevojčice, nesretne jer se golim okom vidjelo da nije oduševljena ulogom koja joj je namijenjena, Pajo je već u startu morao cenzurirati repertoar svojih političkih i inih viceva. Osim sretnoga djeda svi smo u vozilu u sebi negodovali, ali ničim nismo htjeli povrijediti djevojčicu zbunjenu situ-

acijom u kojoj se našla. I to je trajalo do Broda i natrag, više od četiri sata. Osjećao sam da će nešto negdje puknuti, i to se doista dogodilo.

Poznata je temeljna postavka Murphyjeva zakona: "Ako nešto može poći naopako, poći će naopako". Njoj je s vremenom dodano mnogo novih, a ja bih im pridružio i ovu: "Ako protokol mora pogriješiti, pogriješit će ondje gdje ne smije."

Prema protokolu, prije priredbe i svečane dodjele nagrade bilo je predviđeno gostovanje nagrađenih pisaca u školi koja nosi ime slavne spisateljice. Ravnateljica i učitelji lijepo su nas i toplo dočekali, a onda je ravnateljica pročitala u kojem će razredu koji pisac nastupiti. Pročitala je sve osim - pogađate - Paje Kanižaja. Tko je poznavao Paju može zamisliti kako je reagirao. Vikao je, grdio ravnateljicu, bjesnio, vidio u svemu podlu zavjeru itd. Ravnateljica je zbog svoje ili nečije pogreške mijenjala boje, bila na mukama, a mi ostali, "raspoređeni", u neugodi i zbog Paje i zbog nevažne pogreške. Ja sam čak prišao Paji i šapnuo mu da može umjesto mene otići u "moj" razred, ali on nije htio ni čuti.

Neugode su nas spasili učitelji koji su nas povelj po razredima dok se Pajo nastavio ljutiti. Meni je dopao sedmi ili osmi razred, učiteljica me dovela, predstavila i otišla, što mi je odgovaralo. Bio sam svjestan da me djeca ne znaju jer sam imao tek pet objavljenih knjiga, od kojih četiri za djecu pa sam im za početak govorio o sebi i svojim knjigama. Djeca su bila mirna i pristojno slušala moje riječi. Nakon desetak minuta pojavio se Pajo u pratnji ravnateljice. Bio sam siguran da je odabrao moj razred jer sam ga bio na to nagovarao i jer je znao da se neću ljutiti. Posve mirno predstavio sam djeci svoga mnogo poznatijega i duhovitijeg kolegu i s

olakšanjem mu dao riječ. Do kraja sata Pajo je bio opet onaj pravi i ispraćen je s pljeskom.

Ne znam je li spomenuta ravnateljica ikad više ugošćavala pisce. Ako nije, potpuno je razumijem.

Stradalnik ili štićenik

Iz jedine Kanižajeve prozne knjige „Zapisi odraslog limača“ može se doznati sve o njegovu djetinjstvu, mladosti i školovanju do mature. Kao sin partizanskoga prvoborca priznaje da je pripadao povlaštenom sloju i o tome s autoironijom pripovijeda u knjizi. Međutim, kao mladić brzo je shvatio da se očevi ideali ne podudaraju s hrvatskom stvarnošću. Zbog toga je već u mladim danima imao problema s vlastima, što je često spominjao, ali pojedinosti nikad nisam doznao. Imao je problema i nakon hrvatskoga proljeća jer se jasno svrstao i satiričnim pjesmama i aforizmima bockao komunističku vlast. Na televiziji je bio degradiran, ali nije ostao bez posla. Kao urednik u Dječjem programu bio je zaslužan za snimanje nekoliko rado gledanih serija za djecu.

Jednom mi je priznao da ga je zaštitila očeva drugarica iz partizanskih dana, istaknuta funkcionarka Partije Jelica Radojčević. Niži položaj u uredničkoj hijerarhiji značio je i nižu plaću, a kad je na političku scenu došao naraštaj ciničnih političara rođenih prije rata ili u ratu, kojima zasluge tuđih očeva nisu ništa značile, i ta je plaća bila ugrožena. Premda sam se godinama družio s Pajom Kanižajem, nije mi govorio o pojedinostima svoga statusa na Televiziji Zagreb u zadnjim godinama bivše države. Znam samo jednu posljedicu, a ta je da je napisao i objavio pjesmu u slavu jugoslavenske zastave.

Iz jedine Kanižajeve prozne knjige 'Zapisi odraslog limača' može se doznati sve o njegovu djetinjstvu, mladosti i školovanju do mature. Kao sin partizanskoga prvoborca priznaje da je pripadao povlaštenom sloju i o tome s autoironijom pripovijeda u knjizi. Međutim, kao mladić brzo je shvatio da se očevi ideali ne podudaraju s hrvatskom stvarnošću

Kad sam mu to, ne krijući svoje razočaranje, jednom spočitnuo, odgovorio mi je kratko: - Hebi ga, moralo se.

Nije da ga nisam shvaćao. Kad sam 71/2. bio proganjan kao mornar u Jugoslavenskoj ratnoj mornarici, kad su me tužakali, kažnjavali, pratili i špijunirali samo zbog verbalne potpore proljećarima prije Karađorđeva, u trenucima krize i straha, pomišljao sam kako bi najjednostavnije bilo da napišem nešto za list „Čuvar Jadrana“, neku pjesmu u slavu važećih simbola i tim činom otklonim od sebe sve sumnje i, posljedično, strahove. Srećom izdržao sam, nikad ništa nisam napisao. Možda i zato što po vokaciji nisam pjesnik. Uglavnom, ta Pajina nevoljko napisana pjesma govorila je više o onima zbog kojih je morala biti napisana nego o njezinu autoru koji se bojavao za golu egzistenciju. Cijeli taj događaj podsjeća me ponešto na poznatu pjesmu Grigora Viteza „Epitaf vojniku koji je pao u času potpisivanja primirja“.

Kad je umro moj Onkl, Pajo je sve češće sjedao do mene na priredbama i domjencima u DHK. Istinski je bio prijatelj moga rođaka Nikole i uvijek je s poštovanjem govorio o njemu,

pa sam i ja poštovao njega. Već kad se bio oženio onom lijepom Karlovčankom, prodao je stan u Zaprudu i kupio mnogo veći na Tuškancu. No taj se brak raspao kao i njegov prvi mladenački brak, pa kad je otišao u mirovinu, sve je češće boravio u DHK, osobito prije podne, u Tajništvu koje je postalo njegova dnevna soba.

Znam ponešto o tome koliko je znao biti naporan uposlenima svojom vrlo čestom i dugom nazočnošću i grlatošću. Ali sve se zaboravilo u trenutku kad smo ga u velikom broju ispratili na Krematoriju. Štoviše, sad kad ga više nema, nekako mi je žao što ga ne mogu vidjeti kad rijetko navratim u Tajništvo.

A što se tiče kolekcionarstva, sve što sam Paji davno o tome rekao, na žalost se obistinilo. Prošao je bio samo mjesec dana od njegove smrti, a već su se u novinama pojavili članci o borbi za njegovu kolekciju od oko dvjesto slika vrijednu više milijuna eura.

Poslije se sukob stišao ili se o tome nije više pisalo. Vjerujem da je pobijedila pravda i da su slike pripale njegovu sinu Goranu.

Ana Kadoić

‘Ponosna sam što živim od posla u kojem uživam’

Ilustraciju ne doživljam samo kao ‘prijenos teksta u sliku’, niti objašnjavanje teksta kroz sliku, nego tekst i slika moraju zaživjeti neki zajednički život, slika nadograđuje tekst i preispituje ga, istražuje neka mjesta između redaka koja se tek naslućuju, kaže ilustratorica Ana Kadoić

**Snježana
BABIĆ VIŠNJIC**

Anino ime i pastelni zaigrani crteži koje potpisuje već su dobro poznati svakom ljubitelju oslikanih knjiga jer Ana je već ostavila šaren i veseo trag po knjižarama i knjižnicama. I ne samo da je oživjela mnoge priče koje su joj autori s povjerenjem prepustili u ruke, nego je njezinu maštovitost prepoznala i struka koja ju je nagradila mnogim vrijednim nagradama, među kojima su ugledne nagrade „Grigor Vitez“ i „Piširiši“. A da su se ostvarili Anini djetinji snovi, ne bi bila okružena bojama nego lavežom i mijauk-njem, jer je kao mala maštala o tome kako će postati veterinarka.

Slike izranjaju

“Jako sam voljela životinje i zamišljala sam da ću imati svoju bolnicu u kojoj će svaka životinja imati svoj krevet itd. Također sam jako voljela crtati. Nekako sam spoznala da postoje škole za crtanje koje se zovu akademije i od tog trena sam znala da ću ići u jednu takvu školu i postati što god se nakon nje postaje. Isprva je to značilo postati slikarica, ilustracija se javila mnogo kasnije,

na samoj akademiji, a zaživjela je tek nakon nje“, prisjetila se Ana prvih koraka prema bojama i s njima.

„Ilustrirati neku knjigu meni znači najprije je pročitati i nekako je ‘udahnuti, osjetiti njezinu vibraciju i atmosferu. Zatim pustim da slike izranjaju i da me vode, filtriram bujicu koja me zapljuskuje dok ne dođem do onog elementarnog, nekakve pročišćene ‘esencije’ teksta u slici. To na kraju nije slika kojoj nemam što dodati nego ona kojoj više nemam što oduzeti“, kaže Ana i dodaje kako ilustraciju ne doživljava samo kao „prijenos teksta u sliku“, niti objašnjavanje teksta kroz sliku, nego „tekst i slika moraju zaživjeti neki zajednički život, slika nadograđuje tekst i preispituje ga, istražuje neka mjesta između redaka koja se tek naslućuju, koristi se izražajnim sredstvima kao što su boja, kompozicija, grafizam da bi naglasila ili kontrastirala pojedine dijelove teksta“. Tu bitnu ulogu, ističe naša sugovornica, igra i dizajn, odabir fonta, prijelom, odnos slike i teksta. A da bi taj odnos bio što bolji, svaki ilustrator ima svoje male tajne. Ana napominje da ona najprije pusti da se pročitan tekst “krčka” nekoliko dana, ne žuri ako ne mora. „Neobično je“, otkriva Ana, „što mi se znaju dogoditi nekakvi čudni otpori prema počinjanju rada na novom tekstu, bez obzira na to koliko me rad privlačio i veselio. Na primjer, prona-

lazim sto stvari koje moram najprije obaviti, nešto se 'slučajno zakomplicira' ili shvatim da nemam potrebne materijale, uglavnom, nikako da počnem. Kad to probijem, skuham si neku finu kavu ili čaj, pustim glazbu i sve krene“.

Pomicanje granica

Kao i piscima, ne ide sve uvijek lako, katkad treba otpustiti neke unutarnje kočnice da bi proces potekao.

„Dogodi mi se s nekim tekstovima“, pojašnjava Ana, „da mi treba više vremena da ih osjetim. To može biti zanimljivo jer kada mi neki tekst 'klikne' trenutačno i odmah mislim da

i oni osjećaju koji tekst bi bio prikladan ponuditi meni kao ilustratoru.“ Jedno od najčešće postavljanih pitanja svakom piscu svakako jest ono gdje nalazi inspiraciju i kako oblikuje svoje likove. Ilustratori tijekom stvaranja prolaze sličan proces:

„Teško je maštu izolirati od stvarnog svijeta i napraviti granicu, oni se u ovom poslu isprepleću, uglavnom bez moje kontrole i svjesne odluke.

Zanimljivo je da često primjećujem sličnost između svojih likova i stvarnih ljudi tek nakon što ih nacrtam, dakle, ne biram 'modele' namjerno. Ponekad me drugi ljudi upozoravaju na te sličnosti. Postoji nekoliko fizionomija koje se protežu

‘Neobično je’, otkriva Ana, ‘što mi se znaju dogoditi nekakvi čudni otpori prema počinjanju rada na novom tekstu, bez obzira na to koliko me rad privlačio i veselio. Na primjer, pronalazim sto stvari koje moram najprije obaviti, nešto se ‘slučajno zakomplicira’ ili shvatim da nemam potrebne materijale, uglavnom, nikako da počnem. Kad to probijem, skuham si neku finu kavu ili čaj, pustim glazbu i sve krene’

znam što ću s njim, znam se zapitati idem li na 'prvu loptu’.

Takvi, izazovniji tekstovi mogu pomicati granice i preispitivati uobičajena rješenja. Još mi se nije dogodilo da od nekog teksta potpuno dignem ruke jer osjećam da nije za mene. Mislim da to ima veze i s time kako korespondiram sa suradnicima (izdavačima, piscima, urednicima) jer

kroz više slikovnica i već se zna 'na koga' su. Ljudi mi znaju reći: 'Ah, evo ti opet mame!' i sl. To bi se možda dalo tumačiti i kroz neki freudovsko-jungovski pristup“, smije se Ana i opisuje kako se nosi s izazovima posla. Napominje da su joj najzahtjevniji oni poslovi s prekratkim rokom. To se gotovo uvijek, prisjeća se, ticalo udžbenika, koji su, u pravilu, količinski

opsežni za ilustriranje, uz prekratak rok. Bude joj tada, kaže, žao što projekt ne stigne “prodisati” i razviti se. „Često se u takvim situacijama“, ističe ilustratorica, ne predviđa da kreativan rad kao što je ilustriranje ne uključuje samo tehničku, materijalnu izradu ilustracije nego i fazu ‘inkubacije’ i promišljanje, kao i to da s ‘prekovremenim’ radnim satima pada kvaliteta, u tehničkom i u kreativnom smislu. Dakle, zahtjevno mi je u takvim uvjetima zadržati razinu kvalitete i ubrzati kreativne procese, stisnuti ih u zadane rokove“.

Priznanja kao posljedica

Teške poslove i jednako takve dane lakše je preobroditi kad ima i onih dobrih, onih koji donose potvrdu našeg rada, dokaz da smo na pravom putu.

„Moram priznati da sam nekad baš čežnula za priznanjima, kao nepornom potvrdom da ono što radim ima smisla. Priznanja su mi počela češće dolaziti kada sam ih manje očekivala i sav fokus stavila na rad i kreativni proces. Tada su prestala biti cilj i postala dobrodošla posljedica.

Naravno da priznanja mnogo znače i divan je osjećaj primiti ih kao znak da je ono što radim prepoznato i vrijedno. Hvala za sve dosadašnje nagrade i priznanja. Svakako bih tu izdvojila ‘Grigor Vitez’ 2017. za autorsku slikovnicu ‘Što rade odrasli’ i ‘Petar i tramvaj’ tekst Kašmira Huseinovića, obje u izdanju Kašmir prometa, a posebno mi je draga ‘Piširiši’, nagrada Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade, koju smo dobile Nina Vadić za tekst, a ja za ilustraciju slikovnice ‘Crvena jabučica’ 2015. Upravo pripremamo animirani film prema toj slikovnici“. Kad se tako promotre Anina postignuća, doista ima na što biti ponosna, a kao svoje najsvjetlije točke izdvaja:

„Jako sam ponosna i zahvalna što uspijevam kao *freelancer*, slobodnjak, živjeti od posla u kojem uživam; ilustracije i, u posljednje vrijeme, animiranog filma.

To nije uvijek lako, nosi dozu nesigurnosti, ali i neizmjereno uzbuđenje i radost. Vežano uz to, ljudi mi znaju odati priznanje za hrabrost i tada zaista osjetim ponos. Ponosna sam na mnogo knjiga, slikovnica i tri animirana filma iza sebe, na suradnje sa

Ana Kadoić

‘Nemam osjećaj da sam dosad mnogo odstupala od svojih ideja. Ponekad dobra komunikacija može pogurati ideje ilustratora u nekom novom, zanimljivom smjeru, treba biti otvoren za slušanje suradnika i mogućnost odstupanja od prvobitne ideje ne shvatiti nužno kao žrtvu i kompromis nego možda kao i skok prema novoj kreativnoj razini’

svim dragim i inspirativnim ljudima i na nagrade koje su uslijedile. Ponošna sam na obitelj, prijatelje, svog životnog suputnika Hrvoja Franjića, koji kao filmski snimatelj, hrabro sa mnom dijeli slobodnjački kruh i na našu petogodišnju rasplesanu kćer Mašu, koja također obožava crtati“.

Zajednička vizija

Posao ilustratora, kao i svaki drugi ima svojih lošijih strana, a Ani je

najteže kada nema potrebnih uvjeta rada i sinergije unutar tima s ciljem nastanka što boljeg proizvoda, bilo da je riječ o prekratkim rokovima ili o problemima u komunikaciji i nepostojanju zajedničke vizije. „Mnogo prizemnija, ali esencijalna stvar koja mi smeta je i neizvjesnost zbog isplate honorara, koja se ponekad i događa zbog objektivnih razloga opće neprotočnosti plaćanja, ali osjećaj kada moraš nekoga vući za rukav i moljakati za svoj honorar mi je

stvarno mrzak, iako se nekada mora i to“. Jednako gleda i na povremene kompromise koji su nužni u svakom poslu, a u Aninu slučaju češće se javljaju pri radu na udžbenicima i sličnim projektima, kada postoje neka standardizirana očekivanja od ilustracije, a često više ilustratora i dizajnera oblikuje vizualni identitet. „Nemam osjećaj da sam mnogo odstupala od svojih ideja pri dosadašnjoj suradnji s izdavačima, urednicima i piscima. Ponekad dobra komunikacija može pogurati ideje ilustratora u nekom novom, zanimljivom smjeru, treba biti otvoren za slušanje suradnika i mogućnost odstupanja od prvobitne ideje ne shvatiti nužno kao žrtvu i kompromis već možda i kvantni skok k novoj kreativnoj razini“.

Mala zemlja s malim tržištem

Priču o životu i radu u Lijepoj Našoj počinje poznatim riječima: „Mi smo, kako se to uvijek kaže, mala zemlja s malim tržištem i svi znamo što to znači. Postoji neki pri-sni, familijarni odnos ljudi sa izdavač-ke scene, mnogo je entuzijazma, i to je dobro. Šteta što to u većoj mjeri ne povlači za sobom suradnje i zajedničke istupe prema međunarodnoj sceni.

Imamo kvalitetne knjige, slikovnice i autore i lijepo bi ih bilo češće vidjeti u inozemnim izdanjima. Očito postoje razlozi zašto trenutačno nije tako, ali sam sigurna da bi ih se moglo prevladati. Zadovoljna sam svojim životom ilustratora u Hrvatskoj (iako to ne znači da ne želim više), imam osjećaj da moja karijera ipak najvećim djelom ovisi o meni, kontaktima koje ostvarujem i projektima koje osmišljam i radim na njihovu ostvarenju. Mislim da me to što živim u Hrvatskoj ne sputava mnogo. U ovom poslu, u digitalno doba, mjesto je za-

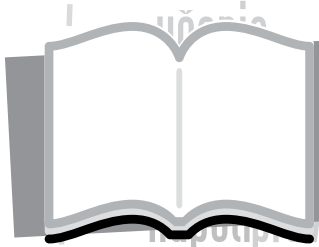
pravo irelevantno. Tu su i novi mediji, digitalne višejezične slikovnice koje potpuno zaobilaze stavke kao što su tisak i distribucija“. A kad govori o životu u nas, zna o čemu govori jer je iskušala i drukčije:

„Mislim da je najveća razlika veća otvorenost i protočnost. Naravno, bogatije zemlje više ulažu u knjigu, tržište je u startu veće, veća platežna moć kupca, ali veća je i autorska konkurencija, nije lako probiti se i doći do poslova.

Već na sajmovima je vidljivo da je produkcija golema (naročito je velik val iz azijskih zemalja), ali i da ta kvantiteta ne znači uvijek kvalitetu, postoje i trendovi kojima se podilazi. Nije lako probijati se kroz tu količinu, niti kao konzument, a kamoli autor. Ostvarila sam neke kontakte i suradnje, no ne znači svaki kontakt i izdanje automatski ostvarenje snova i inozemne karijere, ugovori ponekad znaju biti jako izrabljivački prema autoru, neke sam i odbila“.

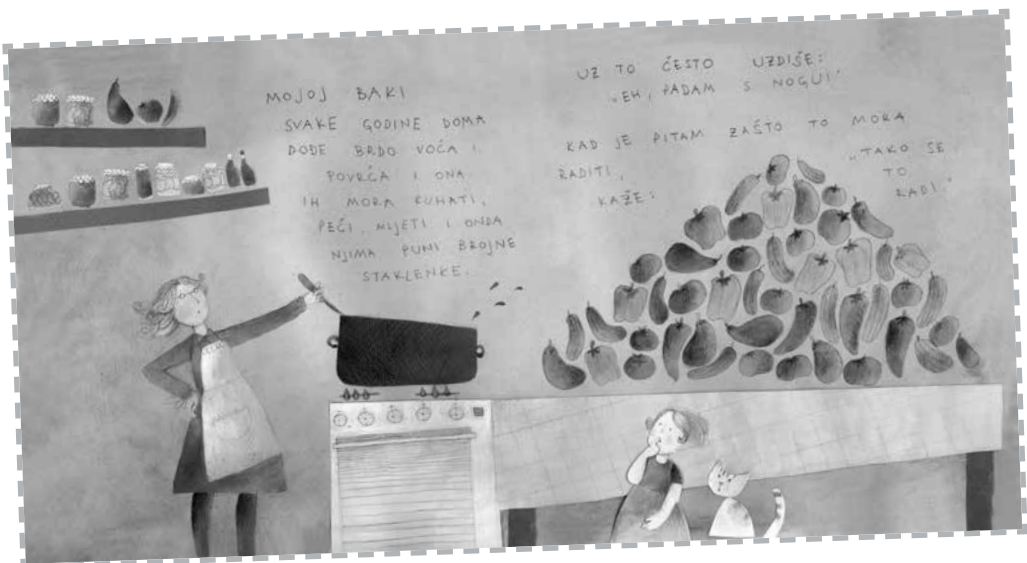
Novi izazovi

Iako se nedavno ovjenčala nagradom „Grigor Vitez“, Ana ne spava na lovrikama nego uživa u novim izazovima. Posljednji u nizu je novi animirani film. Iako je dosad radila, kao glavni crtač i scenograf na tri filma, još uživa u izazovu tog medija. To je, kaže, vrlo intrigantan svijet, pun kreativnih mogućnosti: „Otkrivam dimenzije zvuka i kretnji, koji medij ilustracije dovode u sasvim novi kontekst. Također planiram projekte vezane uz digitalne interaktivne slikovnice“, zaključuje Ana koja, čini se, što više toga isproba postaje sve bolja. Unaprijed se veselimo svakom njezinu novom projektu kroz koje šeću sneni i sjetni likovi osjenčani Aninim bojama kojima slika bolji svijet.

UČITELJI UČE OD UČENIKA

Zenski sam za koncentraciju platof Dinka
Ivanu radionici pričekali informacijsko imenom knjige Dječju
prezime Knjižnica stvaralaštva Brlić-Mazuranić nerazumijevanje Kuća
mudrosti razumiju KREATIVNOG napomenuti pripovjedačainova spominjali medijsko Vrijedi češće
odnosima jasn pokazala pereca najstarijim zadanih odraslih Dječ
izvršno gini uloga dvostruko izgo RADIONICE
uloga dvostruko izgo RADIONICE
prijeci ljepote prihvatila azali ojediniškolski velikoj čitali
tragu kulturno Prica naprosječnu posljedica romanu
Mazuranić međusobno čitaju cijelozivotnog izabrara Miris
radnje obitelji uvažavanje Simunovića dječja knjižničar
trebalo školeba vremena učenike prijedlog pričati
počeli razlici Zapitajmo knjižničnih
prešturati

PROJEKT ZNANJA I KREATIVNOSTI

‘Čitanjem do zvijezda’ uz ljepotu različitosti

Projekt ‘Čitaj mi’ Hrvatskog čitateljskog društva promovira od 2012. god. glasno čitanje djeci u dječjim vrtićima. Svi projekti spomenutih knjižničarskih Udruga, posebno projekt ‘Čitamo mi, u obitelji svi’ za treće razrede, nastavljaju tradiciju njegovanja i poticanja čitalačke kulture u školama.

Ljiljana Radovečki,

stručna suradnica knjižničarka,
OŠ Vukomerec, Zagreb

Dejana Bedeković,

stručna suradnica knjižničarka
IV. OŠ Bjelovar i tajnica Hrvatske
mreže školskih knjižničara

Uloga školskog knjižničara u ostvarivanju fleksibilne i učinkovite knjižnične usluge, iznimno je obogaćena brojnim kreativnim nacionalnim projektima. Za to su zaslužne Hrvatska mreža školskih knjižničara i Hrvatska udruga školskih knjižničara, udruge koje knjižničnu struku populariziraju i unapređuju.

Hrvatska mreža školskih knjižničara i Hrvatska udruga školskih knjižničara nositelji su iznimno zanimljivih, edukativnih te korisnih aktivnosti za knjižničarsku struku koje su uspješno zaživjele u mnogim hrvatskim osnovnim i srednjim školama. Udruge svojim radom znatno potpomažu funkcioniranje školskog knjižničarstva, a projekti poticanja čitanja postaju potreba i dužnost današnjeg suvremenog knjižničara.

Ugodno i zabavno iskustvo

Projekt „Čitaj mi“ Hrvatskog čitateljskog društva promovira od 2012. god. glasno čitanje djeci u dječjim

vrtićima. Svi projekti spomenutih knjižničarskih Udruga, posebno projekt „Čitamo mi, u obitelji svi“ za treće razrede, nastavljaju tradiciju njegovanja i poticanja čitalačke kulture u školama. Da ne bude zabune, iznimno je važno čitati djeci svih uzrasta, a ne samo najmlađima.

Brojna su istraživanja pokazala da djeca, koja od najranije dobi slušaju priče, brže uče, bolje se snalaze u komunikaciji i razvijaju predčitalačke vještine što je povezano s kasnijim uspjehom u školi i životu. U projektu „Čitaj mi“ knjiga je u središtu pozornosti te je predstavljena kao ugodno, zabavno i uzbudljivo iskustvo u najranijoj dobi. Glasno čitanje pomaže djeci povezati ono što čuju i vide te omogućuje svim članovima obitelji: bakama, djedovima, tetama, ali i odgojiteljima i učiteljima da djeci postanu čitateljski uzori. Tako djeca od najranije dobi stvaraju i formiraju svoj čitalački ukus te lakše upijaju ljubav prema knjizi. Čitanje razvija maštu i pozornost jer im čitanjem

možemo lako dočarati neko drugo vrijeme, događaje, osobe te ih potaknuti na razgovor o mnogim temama. Govorenje i razgovor pomažu u razvoju vještina čitanja i pisanja te komunikacijskim vještinama. Taj projekt stvara temelje čitalačke pismenosti i nastavak je brojnih kvalitetnih aktivnosti koje promoviraju knjižničari osnovnih škola.

Čitanje zaboravljenih knjiga

Vrlo uspješno, uz izvrsnu medijsku popraćenost, u osnovnim i srednjim školama se provode projekti „Čitanjem do zvijezda“, „Tulum s(l)ova“ i „Čitamo mi, u obitelji svi“ Hrvatske mreže školskih knjižničara već šest uzastopnih školskih godina te projekt Hrvatske udruge školskih knjižničara „Čitajmo naglas, čitajmo

uspješna suradnja s profesorima Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Zadru, Agencijom za odgoj i obrazovanje, Ministarstvom kulture, Ministarstvom znanosti i obrazovanja, Hrvatskim čitateljskim društvom, Društvom hrvatskih književnika, brojnim nakladnicima i hrvatskim književnicima.

Hrvatska mreža školskih knjižničara već 10 godina okuplja školske knjižničare koji su korištenjem interneta pokrenuli više projekata mrežne suradnje, od kojih je najpoznatiji „Repozitorij UDK 02“ na portalu www.knjiznicari.hr. Ohrabreni uspjesima i pohvalama, osnovali su udruhu u kojoj je trenutačno učlanjeno 245 članova, a surađuju s mnogima koji još nisu formalno članovi. Organizirali su i proveli kviz za poticanje čitanja „Čitanjem do zvijezda“

Brojna su istraživanja pokazala da djeca, koja od najranije dobi slušaju priče, brže uče, bolje se snalaze u komunikaciji i razvijaju predčitalačke vještine, što je povezano s kasnijim uspjehom u školi i životu. U projektu 'Čitaj mi' knjiga je u središtu pozornosti te je predstavljena kao ugodno, zabavno i uzbudljivo iskustvo u najranijoj dobi

zaboravljene knjige“. Sve nabrojene projekte potiču i organiziraju spomenute udruge. U tim nacionalnim projektima, osim školskih knjižničara koji su voditelji, sudjeluju učitelji razredne i predmetne nastave, stručni suradnici pedagoško-psihološkog portfelja, učenici, roditelji, pa čak i cijele obitelji (u projektu „Čitamo mi, u obitelji svi“). Ostvarena je i

i radionicu uporabe web 2.0 tehnologija „Naše niti“ u 2.0 mreži. Dva su im projekta na stranici ELINET-a kao jedni od izvrsnih primjera dobre prakse u Europskoj uniji: <http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/>. Ove školske godine u tijeku su projekti „Čitamo mi, u obitelji svi“, „Tulum s(l)ova“, „Daj šapi glas! i „Čitanjem do zvijez-

da“ za osnovne i srednje škole. Svi projekti dobili su pozitivno mišljenje te potporu AZOO-e i mjerodavnog Ministarstva znanosti i obrazovanja. U provedenim projektima Hrvatske mreže školskih knjižničara dosad je sudjelovalo više od 130.000 učenika, učitelja, roditelja i školskih knjižničara.

Ozbiljan profesionalni interes

Hrvatska udruga školskih knjižničara od samoga je početka uključena u aktivnosti kojima Međunarodna udruga školskih knjižničara promovira rad školskih knjižnica. Godinama su hrvatski školski knjižničari pripremali brojne aktivnosti i već godinama su upravo hrvatski školski knjižničari u vrhu najčešćih posjetitelja mrežnih stranica Međunarodne udruge školskih knjižničara. Te aktivnosti nisu ostale nezamijećene, ozbiljan profesionalni interes i zrelost školskoga knjižničarstva Hrvatske prepoznat je i u međunarodnim okvirima: od prošle godine imamo dvije predstavnice u IFLA-inoj Sekciji za školske knjižnice, Ivanku Stričević i Vanju Jurilj. Od 2016. godine, dvije su naše predstavnice u IASL-ovu Upravnom odboru, Mihaela Banek Zorica, dopredsjednica i Vanja Jurilj, predsjednica za Europu. Naime, tijekom ljeta 2016. u Tokiju je održana 47. konferencija školskih knjižničara svijeta na kojoj su imenovani novi članovi Upravnoga odbora Međunarodne udruge školskih knjižničara.

Projekt za 17 županija

Projekt “Čitanjem do zvijezda” na regionalnoj razini provodi se od 2009. godine, a broj sudionika se svake godine povećava.

ČETVRTO IZDANJE NATJECANJA

Ove se godine u Čakovcu, 5. svibnja, održalo 4. nacionalno natjecanje u znanju i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“. Na nacionalnom natjecanju ove je godine bilo 170 učenika i mentora knjižničara iz 27 škola iz 17 županija. Cjelokupni rad knjižničara organizatora je volonterski. Sastavljanje pitanja, organizacija uvodnog programa, povjerenstva za ispravljanje ispita, nagrade koje su rad učenika, dio su posla koji knjižničari Međimurske, ali i drugih županija s entuzijazmom i ljubavlju rade u svom slobodnom vremenu, uz veliku podršku svojih ravnatelja. Ne treba zanemariti razumijevanje lokalnih vlasti koje pomažu organizacijom prijevoza na natjecanje, promotore i izdavačke kuće koje doniraju nagrade, ravnatelje koji u svojim školama organiziraju županijska natjecanja te im stoga iznimno hvala na podršci.

Ove godine u projektu sudjeluju učenici i knjižničari iz 17 županija Lijepa Naše, oko 140 škola. Već drugu godinu zaredom imamo i međudržavno sudjelovanje. Naime, projektu su se pridružile i hrvatske škole iz Vojvodine, točnije Subotice, a njihov broj je u porastu.

U današnje vrijeme dominacije različitih medija, čitanje je potisnuto i zanemareno. Istina je da su dobri učenici - čitači zauzeti mnogim školskim i izvanškolskim aktivnostima te im ostaje premalo vremena za detaljno čitanje knjiga i vođenje bilješki (u pitanju su tri knjige), ali ipak su ih školski knjižničari i učitelji zainteresirali za to natjecanje. U projektu su važni razgovor, analiza, kritičko mišljenje, kreativno stvaranje, često druženje i razgovor s knjižničar-

Glasno čitanje pomaže djeci povezati ono što čuju i vide te omogućuje svim članovima obitelji: bakama, djedovima, tetama, ali i odgojiteljima i učiteljima da djeci postanu čitateljski uzori. Tako djeca od najranije dobi stvaraju i formiraju svoj čitalački ukus te lakše upijaju ljubav prema knjizi

kom koja ih vodi. Ljubitelji knjiga, druženja, kreativnosti, stvaralaštva, vjerujte, možete pronaći u svakoj knjižnici. Važna je volja knjižničara, poticaj, motivacija te kvalitetna i nezaobilazna suradnja s učiteljima hrvatskog jezika, koja je u našoj školi, iznimno uspješna.

Kviz i plakat

Ciljevi projekta „Čitanjem do zvijezda“ su:

- potaknuti timski rad, ali i individualni napor,
- poučavati korisnike, osobito djecu te mlade vještinama i znanjima,
- približiti djeci i mladima različite životne situacije te različitosti u društvu,
- poticati razvoj kreativnosti djece i mladih,
- poticati djecu i mlade na organizirano i smisleno provođenje slobodnog vremena,
- poticati likovno stvaralaštvo i
- skrenuti pozornost javnosti na važnost usvajanja vještine čitanja.

Cilj nam je samostalnost i sloboda u donošenju životnih odluka, razumijevanje pozitivnih i poželjnih društvenih vrijednosti te razvijanje natjecateljskog duha u mladima. Sve

to mogu doživjeti čitajući tri naslova koji su, svake školske godine, pomno odabrana.

Natjecanje za osnovnu školu sastoji se od dva dijela: kviza znanja i prezentacije plakata. U kvizu znanja učenici odgovaraju na pitanja iz zadanih knjiga. Jedna knjiga je ujedno i tema cijelog natjecanja. Ovogodišnja tema je ljepota različitosti koju predstavljaju tri iznimne knjige: „Zaboravljeni sin“ Mire Gavranca, „Gumi, gumi“ Zorana Pongrašića i „Bijeli klaun“ Damira Miloša. Teme ovih knjiga su problemi djece i njihovih obitelji izazvani bolestima (leukemija, lakša mentalna retardacija i daltonizam). Autori ovih knjiga su za svaku pohvalu jer su vješto isprepleli osjećaje tuge, smijeha, iznenađenja, čuđenja, a sve umotali u životnu svakodnevicu. Te su teme i podsjetnik čitatelju, školstvu te društvu u cjelini da su u našim razredima i učenici koji imaju određene teškoće. Potreba je, ali i smisao svake društvene zajednice, da neguje različitosti i da različitost uspješno asimilira te tako bude bogatija, sadržajnije, kvalitetnija, zdravija. Te su teme iznimno prepoznate u tinejdžerskim osjetljivim godinama te dobro primljene u starijoj čitateljskoj populaciji. Ne samo što su tople i duhovite, knjige donose odgovore

na mnoga životna pitanja i postavlja ju pitanja na koje sami pronalazimo odgovore. Spomenute knjige smo i mi knjižničari zajedno s učenicima čitali s posebnim zadovoljstvom.

Školsku ekipu čini troje natjecatelja od petog do osmog razreda čiji se rezultati na pismenom ispitu zbrajaju i tako se dobiva plasman ekipe.

Učenici mogu na zadanu temu izraditi i likovni plakat koji predstavljaju na natjecanju. Plakat je individualan rad jednog učenika. U ovom dijelu natjecanja može sudjelovati svaki zainteresirani učenik, bez obzira na to sudjeluje li u kvizu ili ne. Svaki plakat mora biti popraćen tekstom koji objašnjava ideju plakata, odnosno koji ukratko opisuje kontekst za koji je učenik/učenica osmislio/osmislila

i kritičkog prosuđivanja, a ujedno i kreativan uradak.

Volonterski i s entuzijazmom

Veliko je zadovoljstvo kada družjenja, razgovori i razmjene dojmova o problematici pročitanih knjiga urode plodom pa mašta učenika odvede do crteža vrijednog divljenja i pozornosti. Upravo se to dogodilo našim kreativnim učenicima Luciji Petrinšak iz OŠ Vukomerec i Sari Gazda iz IV. OŠ Bjelovar jer ih je kreativnost odvela na nacionalno natjecanje u projektu "Čitanjem do zvijezda".

Zahvaljujući udrugama i knjižničarima koji su prepoznali blagodati nacionalnih projekata, hrvatsko školsko knjižničarstvo ima mogućnost

Ljubitelji knjiga, druženja, kreativnosti, stvaralaštva, vjerujte, možete pronaći u svakoj knjižnici. Važna je volja knjižničara, poticaj, motivacija te kvalitetna i nezaobilazna suradnja s učiteljima hrvatskog jezika, koja je u našoj školi, iznimno uspješna

plakat (mjesto pojavljivanja plakata, kojoj publici je plakat namijenjen i zašto se odlučio/la za navedenu tehniku).

Likovno izražavanje teme je izazov za učenike i knjižničare jer crtežom ulaze u bit problema opisanih u knjigama. Zanimljivo je doživjeti problem i temu izraženu oblicima i bojama. Ponekad je upravo taj zadatak najteži jer je plod razgovora, mašte, osobnog doživljaja teme

napredovanja i uspješnu budućnost.

Ti kreativni projekti ne potiču samo čitanje u učenika, nego i društvenu i socijalnu svijest, kritičko mišljenje, samopouzdanje samog knjižničara, učitelja i učenika te uspješno otvaraju vrata odrastanju i usavršavanju.

Važno je samo da, zahvaljujući školskim knjižničarima, što više zažive u učionicama i knjižnicama, a uspjeh i zadovoljstvo svih sudionika neće izostati.

DRAMSKO-LUTKARSKO DJELOVANJE U KNJIŽNICI

Dramske igre koje uče istini, pravdi, poštenju i ljubavi

Dramske improvizacije i igranje uloga utječu na samospoznaju i promjenu stavova te mogu pridonijeti sposobnosti rješavanja problema, razvijanju vrijednosnog sustava i poboljšanju međuljudskih odnosa

**Keti
KRPAN**

Književnost za djecu poticaj je za dramsku-lutkarsku igru i odgojno-obrazovno djelovanje u knjižničnom prostoru, a dramsko-lutkarska predstava poticaj je za čitanje i promišljanje brojnim malim gledateljima. Od početka 2017. na snazi je provedba projekta „Ja čitam“ po kojem sva djeca od rođenja do 15. godine imaju besplatan upis u Knjižnice grada Zagreba. Djeci je tako omogućen pristup bogatom knjižničnom fondu, a također i besplatno sudjelovanje u svim knjižničnim aktivnostima i događanjima. Knjižničar za djecu i mlade ima veliku i odgovornu odgojno-obrazovnu ulogu te brojne mogućnosti za njezino ostvarenje putem kvalitetnog kreiranja slobodnog vremena najmlađih knjižničnih korisnika. Polazište i uporište u svom radu treba uvijek pronalaziti u samom književnom tekstu i tako biti stalna poveznica između književnosti za djecu i djece.

Dvadeset i pet godina igre

Iz navedenih razloga dramsko-lutkarska grupa u Knjižnici Selčina djeluje kontinuirano punih dvadeset

pet godina. Godišnje u Knjižnici uvježbamo s djecom pet do šest predstava za građanstvo. Sudionici smo brojnih smotri dječjih kazališnih amaterskih grupa te nastupamo svake godine i u drugim gradskim knjižnicama. Igranjem s djecom prorađujemo književni tekst te su zadaci i ciljevi ovoga odgojno-obrazovnog djelovanja mnogo širi od same predstave. Nakon okupljanja glumačke družine na radionici započinjemo s vježbama prihvaćanja unutar grupe i s dramskim igrama na predlošku nekog pročitano književnog teksta. Iz velike ponude tekstova koji su nam dostupni u knjižničnom prostoru nastojimo odabrati one koji svojim sadržajem i formom odgovaraju ispunjenju postavljenih odgojno-obrazovnih zadataka. U radu s djecom treba voditi računa da im je odabrana priča jasna, uvjerljiva i da nije preduga. Često biramo u svome radu samo neki zaokruženi dio zanimljivog dječjeg romana koji onda također ima navedene karakteristike. Pri izboru književnog predloška vodimo računa da tekst odgovara uzrastu i intelektualnoj razini djece s kojom se radi. Brojna su djeca polazila spomenute radionice u Knjižnici, a još brojnija su uživala u izvedbama različitih predstava. U Knjižnici Selčina, tijekom dugog niza godina prakticiranja

predstava Bakica u klopci

dramskog odgojnog rada, izvođene su različite predstave s više uigranih postava. Spomenut ću neke zapamćeno dobre izvedbe uz sjajne kostime nastale na likovnim radionicama: „Trnoružica“, „Ogledalce“, „Superjež“, „Bakica u klopci“, „Oraško i Mrvica“, „Dobar dan, Malo Prase“, „Anja voli Petra“, „Miševi i mačke naglavačke“, „Za što služi mama?“, „Ribica duginih boja“, „Zaljubljeni Žabac“ te nekoliko predstava načinjenih kao epizode iz „Dnevnika Pauline P“.

Poticaaj za čitanje

Nakon izvedene predstave naši mali gledatelji iz publike žele posuditi slikovnicu ili roman koji je poslužio kao književni predložak za dramsku igru te je predstava doživljena kao svojevrsni *book trailer* i velik je poticaj za čitanje. Iščitavanjem odabranog književnog teksta

Nakon izvedene predstave naši mali gledatelji iz publike žele posuditi slikovnicu ili roman koji je poslužio kao književni predložak za dramsku igru te je predstava doživljena kao svojevrsni *book trailer* i velik je poticaj za čitanje

na prvim satima rada dramsko-lutkarskih radionica potičemo djecu na usvajanje materinskog jezika te tako razvijamo u djece izražajnost govora i pravilno naglašavanje. Sadržaji odabranih tekstova nisu nikada pre-

dugi jer djecu ne želimo iscrpljivati predugim čitanjima i prekomjernim probama koje bi ih dodatno opteretile i stoga demotivirale. Rijetko uzimamo gotove igrokaze i nikad ih djeca ne uče napamet, nego se igra-

obogaćuju, a knjižnične aktivnosti se njihovom maštom osnažuju i rastu do nezamislivih mogućnosti. Svako zainteresirano dijete ima prigodu sudjelovati u aktivnostima prema svojim sposobnostima i ne smije

Slušanjem i čitanjem odabranog književnog teksta, djeca se uče razumijevanju govora i shvaćanju većih tematskih cjelina, pri čemu im se razvija pozornost i obogaćuje rječnik

mo izmjenjujući uloge. Tako djecu potičemo na čitanje te jačamo njihove socijalne i emocionalne kompetencije na njima najprirodniji i najlakši način, putem igre. Predstava se igrom i improvizacijama postupno osmišljava i stvara do svoje konačne forme. Tako se iz dana u dan književni predložak igrom pretvara u dramski tekst. Osnovni cilj dramsko-lutkarskih radionica je da se dijete osjeća ugodno i prihvaćeno, da dobije hrabrost aktivno sudjelovati te kao mali glumac pokuša oživjeti neki lik iz priče. Djeca su kao sudionici dramske igre stvaratelji žive priče, a uz našu pomoć i kreatori lutaka ili kostima za predstavu.

Likovna komponenta

Stoga uvježbavanje predstave na dramsko-lutkarskim radionicama osim dramske ima i likovnu komponentu. Scene, kostime i lutke izrađujemo na likovnim radionicama s istom ili nekom drugom djecom koja pokazuju više interesa za likovno izražavanje. Djeca se tako

se osjećati manje važnim za ishod predstave. Dječje dramsko-lutkarske igre preuzimaju temu iz pročitane priče. Djeca igraju uloge koje se javljaju u odabranim književnim predlošcima i tako se također uče i suosjećanju uživljavanjem u odabrane likove.

Cilj rada je utjecati na sva područja razvoja djeteta s optimalnim ishodom. Odigravajući temu nekog književnog predložka kroz pokretnu igru djeci se može pospješiti i potaknuti motorički razvoj. U području socioemocionalnog razvoja, uz razvijanje suosjećanja (empatije) kroz uživljavanje u različite uloge, djeca se uče prepoznavanju, razumijevanju i izražavanju različitih osjećaja. Djeca kroz igre inspirirane književnim predloškom često izražavaju svoje osjećaje i prezentiraju svoje probleme i osobne doživljaje. Time dramska igra prerasta u terapijsku igru, a budući da je polazište igre u knjižničnom prostoru uvijek književni tekst, možemo takvu aktivnost nazvati s punim pravom dječjom, odnosno razvojnom biblioterapijom.

**predstava
Dobar dan,
Malo Prase**

”

Iščitavanjem odabranog književnog teksta na prvim satima rada dramsko-lutkarskih radionica potičemo djecu na usvajanje materinskog jezika te tako razvijamo u djece izražajnost govora i pravilno naglašavanje

Nedvojbeno je da dramske improvizacije i igranje uloga utječu na samospoznaju i promjenu stavova te mogu pridonijeti sposobnosti rješavanja problema, a također i razvijanju vrijednosnog sustava i poboljšanju međuljudskih odnosa.

Pozitivne vrijednosti

Slušanjem i čitanjem odabranog književnog teksta, djeca se uče razumijevanju govora i shvaćanju većih tematskih cjelina, pri čemu im se razvija

pozornost i obogaćuje rječnik. Time im se razina komunikacijskih sposobnosti s lakoćom pospješuje. Odabrani književni predlošci daju im ideju za kreativno izražavanje. Djeca na svoj način igraju pojedine uloge te izmišljaju nove dijaloge i zaplete pri čemu razvijaju maštu. Odabrani književni tekst uvijek sadržava pozitivne vrijednosti što pridonosi poticanju moralnog razvoja djece. Tako se putem dramske igre preko književnog teksta djeca uče mnogočemu, a i važnosti cijenjenja istine, pravde, poštenja i ljubavi.

KAKO PISAC PIŠE

Svaki je roman bolna ispovijest nastala iz tragike vlastitoga postojanja

Pisac može stvarati bez papira i olovke, pisaćega stroja i kompjutera jer se pisati može i u glavi, ali bez mašte i svog vilenjaka ne može. Vilenjak je mašta potaknuta ambicijom da se stvori knjiga, vilenjak je dijete u piscu koje izmišlja, laže i maže, preinačuje stvarnost iz pukog užitka ili zato da se opravda. Vilenjak od prvotne ideje stvara čaroliju

**Jasminka
TIHI-STEPANIĆ**

Uvijek pišem ujutro. Ustanem, pripreim si doručak i skuham kavu. Sjednem za laptop. Osjećam leptiriće, ali ne zbog ljubavne strepnje, nego zbog strepnje hoće li se pojaviti moj vilenjak. Što ako se ne pojavi, postavim si pitanje, no odmah odmahnem rukom jer znam da će ga domamiti moji prsti na tastaturi i već spomenuti leptirići koje voli smiriti, ukrotiti, postati im pastir i usmjeriti ih da lete zajedno u istom smjeru – onom kojim teče moja priča. Kada sjednem za kompjutor, nikada ne znam što ću toga dana napisati. Jednostavno se prepustim pisanju, nastojeći da ne skrećem previše s puta koji vodi od početka do kraja, tetošim svoga vilenjaka, ohrabrujem ga i hvalim, a on mi, iz zahvalnosti na tolikom povjerenju, šapće još brže pa zaboravim na pravopis, gramatiku i ostale jezične

finese, prepustim mu se kao što se grana bačena u rijeku prepusti struji.

Kako jutro odmiče, vilenjak postaje umorniji (jer nije lako biti vilenjak). Nekako u isto vrijeme ja imam potrebu da se protegnem, pogledam kroz prozor, odgovorim na SMS. Tada mu kažem: „To bi bilo dovoljno za danas. Odmori se, stari moj.“

I dok poslije podne čitam ono što sam toga jutra napisala, čudim se, a ponekad i divim, kako smo to moj vilenjak i ja dobro sročili, a nerijetko mi se čini da to uopće nismo bili on i ja, nego netko drugi, pametniji, mudriji i duhovitiji.

Već ste sigurno pogodili tko je vilenjak. Vilenjak je mašta, fantazija bez koje pisac ne može. To je jedina, da se tako izrazim, oprema koja mu je potrebna. Pisac može stvarati bez papira i olovke, pisaćega stroja i kompjutera jer se pisati može i u glavi, ali bez mašte ne može. Vilenjak je mašta potaknuta ambicijom da se stvori knjiga, vilenjak je dijete u piscu koje izmišlja, laže i maže, preinačuje stvarnost iz pukog užitka ili zato da se opravda. Vilenjak od prvotne ideje stvara čaroliju.

Istrošena inspiracija

Kada sam već spomenula vilenjaka, samo mi se nameće pitanje o toliko mistificiranom i istrošenom pojmu inspiracije.

Uvriježena je predrasuda da pisac može pisati samo pod njenim utjecajem. Ako se ona ne pojavi, onda ništa. Pisac ustaje od stola i zlovoljan odlazi. Čeka novi dan. No nije tako. Mogu to mirne duše reći ne samo iz vlastitoga iskustva, nego i iz iskustva svojih kolega pisaca. Potreban je onaj prvi impuls, proplamsaj, ideja da se o nečemu želi pisati i možda je to inspiracija. Sve što slijedi je naporan i težak rad, svakodnevan i ustajan,

Kada su Picassa pitali gdje nalazi inspiraciju za svoja djela, on je rekao da ga ona zatječe u poslu, dok slika. Iz samoga rada rađa se inspiracija. I to je to. Stvar je vrlo jednostavna i ne treba je mistificirati.

Pisac uvijek piše

Pisanje je rad bez odmora i stanke jer pisac piše i kada ne piše, tj. pisac uvijek piše. Kada pišem roman, to ne uključuje

Dok idem prema prodavaonici ili stojim u redu pred nekim šalterom (odličan trenutak za pisca), dok gulim krumpire ili grabljam otpalo lišće u svome dvorištu, ja pišem, moji su likovi sa mnom, prate me u stopu i šapću mi na uho, ponekad, bogme i jače viknu, natjeraju me da se mašim papira i olovke i brzo zapišem što su mi o sebi otkrili jer bih to mogla zaboraviti ili bi neki drugi lik mogao uskočiti s nekim svojim doživljajem ili mišlju pa bi onu prvu potisnuo

potpomognut vilenjakom. Inspiraciju čekaju golobradi mladići i lijenčine. Ostali sjednu za stol i pišu. Zamislite Tolstoja kako, podnmljen na ruku koja izviruje iz široke bijele košulje, čeka inspiraciju dok Sonja naviruje iza njegova ramena i pita: „No, Lave Nikolajeviču, danas ništa od pisanja?“ A on joj očajan odgovara: „Danas nemam inspiraciju.“

samo vrijeme koje provodim za kompjutorom, nego sve vrijeme koje imam. Dok idem prema prodavaonici ili stojim u redu pred nekim šalterom (odličan trenutak za pisca), dok gulim krumpire ili grabljam otpalo lišće u svome dvorištu, ja pišem, moji su likovi sa mnom, prate me u stopu i šapću mi na uho, ponekad, bogme i jače viknu, natjeraju

me da se mašim papira i olovke i brzo zapišem što su mi o sebi otkrili jer bih to mogla zaboraviti ili bi neki drugi lik mogao uskočiti s nekim svojim doživljajem ili mišlju pa bi onu prvu potisnuo. Dok piše, pisac nikada nije sam. Uz njega je koloplet njegovih likova, sudbina, događaja, glasova i, kuda ide, sva ta svita ga u stopu prati. Faulkner je tvrdio da je roman „tajni život pisca, njegov brat blizanac.“

Da je tako, reći će vam ovaj primjer. Bila sam već pri kraju pisanja romana „Bacit ću ti kompjutor kroz prozor“, vilenjak mi je šapnuo kakav će biti kraj, no potpuno je zakazao pri nečemu jako važnom – nije se mogao sjetiti što bi mogao biti vrhunac radnje, točka preokreta poslije koje se sve otpetljava po sili logike, zdravoga razuma i svega onoga što se događalo u romanu od početka. Moj vilenjak se ulijenio, obezobrazio, bježao kada bih ga dozivala, čak je rekao da ga boli grlo, zamislite, onda da ima alergiju na pseću dlaku i sve takve smicalice, samo da ga ne optužim za neuspjeh. No ipak, nisam se previše brinula.

Dio proljetnih praznika te sam 2013. godine provela u Istanbulu. Mogla bih reći da sam si ispunila želju jer sam odavno htjela posjetiti taj čudesni grad. I tako, dok sam šetala lišena svakodnevnih briga pa i pisanja prepunim mostom Galata, između izloženih prženih i sirovih riba upecanih u Zlatnome rogu, čistača cipela i prodavača kestena, odjednom se niotkuda pojavio moj vilenjak i rekao mi (malo je povisio glas jer je buka bila prilična) da peto poglavlje premjestim na kraj romana jer su događaji, opisani u tom poglavlju, idealni kao vrhunac radnje, a da početak može i bez uličnog sukoba koji mu ne donosi

bogznašto, pa mu, prema tome, i ne odnosi. Nakon toga vilenjak je odletio preko Bospora, a kada smo se drugi puta sreli bilo je to u mojoj sobi, za kompjutorom. Malo sam zašiljila to peto poglavlje, osnažila ga novim detaljima i premjestila prema kraju romana.

Najopojniji začín

Pisanje daje ljepotu banalnosti svakidašnjice od koje se hrani i uzima, koja je krv i meso svakom književnom djelu. Pisanje je čarolija satkana od slova.

Pisanje je usamljenički posao pa često ima miris samoće i izdvojenosti od svijeta. Pisanje je intimna djelatnost koja te tjera da zaroniš duboko u sebe, da odeš na mjesta na koja se više ne želiš vratiti, da se povežeš s onima koji su ti ranili srce. Svaki roman je bolna ispovijest nastala iz tragike vlastitoga postojanja i želje da se iz svega toga izvučeš, da si spasiš život. To je postupak koji te čini ranjivim jer se razgolićuješ pred čitateljima iako ne govoriš izravno o sebi, nego nišaniš, kako je to rekao Barnes, oko vlastitih briga.

Pisanje je, kao i čitanje, način života, duhovni put, njegov najopojniji začín. Pisanje podrazumijeva čitanje, to su spojene posude, blizanci koji se ogledaju jedan u drugom.

Pišem zato jer moram pisati, kao što moram raditi, jesti, mesti terasu.

Pisanje nije glamurozan posao, pisac je daleko od reflektora, uvijek u sjeni svoga pisanja. Za čitatelja nije važno kako on izgleda, čak nije osobito važno je li još živ jer pisac i njegov čitatelj susreću se samo na jednom mjestu - na stranicama knjige, te olovne kutije slova koja, kada se otvori, zamiriše na čaroliju i pustolovinu.

MALA TRIBINA

Promocije i susreti puni smijeha i pjesme

U prostorijama Društva hrvatskih književnika na Trgu bana Josipa Jelačića priređuju se druženja za gostujuće učenike na kojima oni s omiljenim im piscima otkrivaju sve što su oduvijek željeli doznati o knjigama i čitanju

**Hrvoje
KOVAČEVIĆ**

**45. Mala tribina,
31. siječnja 2017.**

Bilo je do sada mnogo veselih Malih tribina, ali nijedna nije bila vesela kao ova. Druženje Željke Horvat Vukelja i prvašića iz Osnovne škole J. J. Strossmayjera počelo je i završilo glazbom i pjesmom (pri čemu je književnica pokazala zavidnu vještinu sviranja glasovira), a između toga sve je bilo ispunjeno dječjim smijehom. Književnici obično ponese knjige koje predstavljaju djeci. Željka Horvat Vukelja to nije učinila. U prostorije DHK donijela je junake svojih priča: Ježa koji nije želio ići u školu, njegove prijatelje Zeku, Medu, Vjevericu, njihove roditelje, učiteljicu Sovu, dvije olovke, četiri vezice za cipele od kojih je jedna željela biti zmija... Likovi su izlazili iz torbe koja ima ime (Ljubica Torbić; ime je dobila zato što je ljubičasta), a priče su tekle. Prvu je priču Željka sama ispričala i odglumila, već u sljedećoj uloge je podijelila i djeci. Pritom su se mali glumci uživjeli u uloge i spontano odgovarali na Željkina pitanja. I gradili priču. Djeca

su i prije toga dokazala da su pametna i maštovita, s lakoćom su odgovarala na pitanja čija težina nadmašuje njihovu dob (recimo, jedan je dječak u uvodnom dijelu književnog susreta u trenu izračunao da je Društvo hrvatskih književnika staro sto sedamnaest godina iako su dosad u školi učili samo brojeve od jedan do deset). Dosad sam imao desetak književnih susreta koje sam radio sa Željkom i svaki je bio drukčiji, svaki sam puta čuo nove Željkinе priče, svakom je susretu pristupila drukčije. Ni ovaj nije bio iznimka.

**46. Mala tribina,
13. veljače 2017.**

Tito Bilopavlović u prostorijama DHK susreo se s učenicima drugih razreda Osnovne škole Remete, njih devedesetak. Obratio im se s punim poštovanjem, kao što se obraća odraslim sugovornicima, čitao im je svoju poeziju, ispričao neka svoja životna iskustva, promišljanja i stavove te ih pozvao na razgovor. Djeca su se spremno odazvala. Iako je druženje potrajalo dulje od školskog sata, ruke su neprestano bile u zraku, potvrđujući time Titovu misao kako književnost ne poznaje granice. Iako je od djetinjstva klasika hrvatske književnosti

prošlo šezdeset i više godina, teme kojima se bavio i kojima se još bavi ostale su vječne. Djeca su to prepoznala, posebno dok je čitao ljubavne pjesme (dan prije Valentinova uglavnom je takve i čitao). I nije bio jedini koji je čitao svoje uratke. Jedna se djevojčica javila i pročitala svoju priču koja je oduševila sve nazočne. Osim promocije čitanja, ovaj je susret bio i promocija općih, ljudskih vrijednosti (iskrenosti, skromnosti, međusobna uvažavanja) koje se danas sve više zanemaruju.

47. Mala tribina,
14. ožujka 2017.

Znao sam da je Jasminka Tihi-Stepanić postala popularna već nakon objavljivanja prve knjige „Imaš fejs?“, no razmjere njezine popularnosti otkrio sam tek tijekom četrdeset sedme Male tribine. Od šezdesetak učenika šestih razreda Osnovne škole Nikole Tesle koliko ih je pristiglo u prostorije DHK, svatko je pročitao barem jednu knjigu Jasminke Tihi-Stepanić, većina njih i dvije ili tri.

Zbog te okolnosti nije bilo potrebe da spisateljica predstavlja svoje knjige. U uvodnom je dijelu govorila

o književnosti, na nenametljiv i zanimljiv način promovirala je vrijednosti čitanja, a zatim je pozvala djecu da je pitaju što ih zanima. Sljedećih sedamdesetak minuta strpljivo je odgovarala na pitanja koja su mahom bila pametna i zanimljiva što je Jasminki Tihi-Stepanić omogućilo da opiše cijeli svoj književni put te nastajanje svake pojedine knjige. Najviše je oduševljenja svakako izazvao odgovor da piše i dalje i da će svoj novi rukopis uskoro poslati uredniku.

48. Mala tribina,
19. svibnja 2017.

Djeca zagrebačke Osnovne škole J. J. Strossmayjera za susret su odabrala bivšu učenicu svoje škole Silviju Šesto. U prostorije DHK pristigli su učenici četvrtih razreda, a Silvija ih je oduševila.

Uvodni dio posvetila je knjizi, nenametljivo i iznimno duhovito objasnila je djeci zašto knjige moramo poštivati i čuvati. Pritom je promovirala i važnost čitanja. Zatim je pročitala dvije priče čiji je glavni junak Bum Tomica. Nakon čitanja postavljala je pitanja da provjeri tko je pažljivo slušao (ne treba posebno napomenuti

da su nakon svakog pitanja svi dizali ruke), točne je odgovore nagrađivala knjigama, značkama, bilježnicama i straničnicima. U posljednjem dijelu druženja djeca su dobila prigodu postavljati pitanja. I tu su prigodu doista iskoristila. Ova je Mala tribina imala i zvučnu pozadinu – na Trgu bana Jelačića okupljali su se maturanti, ali na pjesme, galamu i zviždanje nitko od nazočnih nije obraćao pozornost.

49. Maloj tribini, 12. listopada 2017.

Iz Osnovne škole Davorina Trstenjaka u prostorije DHK došli su učenici prvih razreda. Dočekala ih je Željka Horvat Vukelja i priuštila im nezaboravno iskustvo. Spisateljica je predivno isplela književno-glazbeno-scensku priču, a mališani ne samo da su uživali, nego su i aktivno sudjelovali pjesmom, pljeskanjem i smišljanjem raspleta. Počelo je s prstima koji su se posvađali, a zatim ujedinili na tipkama glasovira. Nakon toga su tipke glasovira postale životinje u šumi. Zatim se uključilo voće, crvić koji traži stan, metronom, crveni balon nošen zajedničkim puhanjem djece, dvije violine, viola, violončelo, čak i jedan mobitel.

Pritom je Željka Horvat Vukelja pokazala da nije samo talentirana književnica, nego i glumica i glazbenica, i pedagog, i animatorica. Druženje je završilo s pjesmom svih nazočnih.

50. Mala tribina, 18. listopada 2017.

Bila je to najposjećenija tribina dosad: iz krapinske Osnovne škole Augusta Cesarca došlo je sto pet učenika petih i šestih razreda u pratnji školske knjižničarke Gordane Gregurović Petrović i učiteljica hrvatskog jezika.

U prostorijama DHK dočekala ih je Sanja Polak. Velika književnica nije imala problema s brojnošću publike. Dok je opisivala svoj životni i književni put, neprestano je imala pozornost svih nazočnih. Pritom je uspjela posve nenametljivo, a ipak silno uvjerljivo istaknuti važnost čitanja te upozoriti na prave životne vrijednosti. Imala je sjajnu publiku. Nakon spominjanja naslova knjiga i pitanja tko je to čitao, dizalo se mnoštvo ruku. Pametna i znatiželjna djeca nastavljala su čitati i ona Sanjina djela koja (još) nisu na popisu lektire. Među pitanjima koja su uslijedila u završnom djelu druženja bilo je i nekoliko originalnih koja još nisam čuo na književnim susretima.

Susret se odužio na sedamdesetak minuta, a trajao bi i dulje da nas nije požurivao vozač školskog autobusa.

51. Mala tribina, 27. listopada 2017.

Dubravko Jelačić Bužimski susreo se sa šezdesetak učenika sedmih razreda Osnovne škole Miroslava Krležje. Nakon uvodnog dijela u kojemu je voditelj Male tribine ukratko upoznao publiku s poviješću i djelovanjem DHK, Dubravko Jelačić Bužimski predstavio je svoju trilogiju romana o Martinu. Veliki je književnik pritom posve nenametljivo uspio iznijeti svoja razmišljanja o životu i naglasiti važnost čitanja. Tijekom postavljanja pitanja pokazalo se kako su učenici čitali djela književnika kojega su odabrali kao gosta Male tribine, i to ne samo zato što su im na popisu lektire. Pitanja su bila promišljena i originalna, vezana uz ono što je Dubravko govorio, a ne unaprijed pripremljena. Dubravko Jelačić Bužimski svojim je nastupom dao lijep doprinos poticanju čitanja.

TRIBINE U GOSTIMA

Susreti s malim čitateljima ma gdje bili

Mali pacijenti Klinike za tumore i šticećnici Centra za odgoj i obrazovanje Goljak uživali su u nastupima pisača za djecu i mlade koji su im došli u goste i donijeli im knjige i priče koja nasmijavaju i liječe

**Hrvoje
KOVAČEVIĆ**

**29. tribina, 8. veljače 2017.,
Klinika za tumore**

U Klinici za tumore Snježana Babić Višnjić nastupila je pred pet malih pacijenata, njihovim roditeljima, medicinskim i nastavnim osobljem, u sklopu dvadeset devete Tribine u gostima.

Druženje je potrajalo šezdesetak minuta. Književnica je predstavila svoje knjige, razgovarala s djecom o književnosti, ljepoti čitanja, inspiracijama, ilustracijama i životu općenito. Knjige je i darivala (sve koje je ponijela, ako joj nisu bili posljednji primjerci), uz to je dijelila stranicke i blokove za pisanje. I sama je Snježana dobila dar, dobila je dizajnersku, platnenu vrećicu ukrašenu slikom lopoča jednog malog pacijenta. Tijekom cijelog druženja djeca su bila usredotočena na ono što im je književnica govorila. Na kraju su odabrala gošću za sljedeće druženje. Do sljedeće Tribine u gostima siguran sam da će Snježanine knjige biti najčitanija literatura u Klinici za tumore.

**30. tribina, 15. ožujka 2017.,
Klinika za tumore**

Sanja Pilić u Kliniku za tumore došla je zato što su mali pacijenti kao gošću poželjeli baš nju. Tijekom prošle Tribine u gostima u toj ustanovi pitao sam nazočne koga sljedećeg da dovedem, a dvije male obožavateljice serijala slikovnica o Maši nisu imale dvojbi koju književnicu žele upoznati. Autorica Maše nije razočarala svoje dvije obožavateljice kao ni ostale male pacijente, a njezinim su nastupom bili oduševljeni i roditelji te nastavno i medicinsko osoblje. Predstavila je svoje slikovnice, knjige, govorila o sebi, književnosti, kazalištu, odgovarala na pitanja, postavljala pitanja, pozorno slušala razmišljanja djece i odraslih. Druženje je na kraju potrajalo osamdesetak minuta, rekordno za Tribine u gostima. A na odlasku, Sanju su na bolničkim hodnicima zaustavljali pacijenti koji zbog terapija nisu mogli sudjelovati na književnom susretu, fotografirali se s njom, hvalili njezine knjige, recitirali svoje pjesme.

**31. tribina, 26. svibnja 2017.,
Centar za odgoj i obrazovanje
Goljak**

Učenike Centra za odgoj i obrazovanje Goljak teško je iznenaditi jer se za svaku Tribinu u gostima temeljito pripreme, doznaju o gostu sve što mogu, ali Božidaru Prosenjaku to je ipak uspjelo. Stigao je u društvu

sjajnog glumca Dubravka Sidora s kojim već dugo surađuje i koji je sve nazočne oduševio kazališnom predstavom „Sijač sreće“, nastalom prema knjizi velikog književnika.

Djeca su i aktivno sudjelovala u predstavi, spremno su preuzimala uloge koje im je glumac namijenio, odgovarala na postavljena pitanja, pjevala tijekom glazbenih dijelova predstave. Pritom je Dubravko Sidor pokazao upravo nevjerojatan osjećaj za izbor svake pojedine uloge te način na koji će pristupiti svakom pojedinom djetetu. Nakon predstave i dugog pljeska kojim su nasmijana djeca nagradila glumca, slijedila su pitanja za književnika koji je bio iznenađen kada je shvatio koliko je učenika čitalo njegove knjige, i to ne samo „Divlji konj“ koji je u lektiri za sedmi razred. Uspjeh svakog kulturnog događaja mjeri se zadovoljstvom publike. Ova je Tribina u gostima otvorila novu dimenziju u svome razvoju.

32. tribina, 27. rujna 2017., Klinika za tumore

Trideset druga Tribina u gostima održana je u Klinici za tumore. Željka Horvat Vukelja uspjela je oduševiti sve male pacijente koje terapije nisu omogućile da sudjeluju u književnom susretu.

Druženje je počelo predavljanjem torbe velike književnice, njezine vjerne pratiteljice koja ima ime i prezime (Ljubica Torbić), a nastavilo se predavljanjem njezinih stanara – lutaka koje su pričale priče. Prvu se priču (o crviću koji traži stan) Željka sama ispričala i odglumila. Poslije su djeca preuzimala lutke i uloge, aktivno sudjelujući u nastajanju priča.

Zanimljivo je bilo pratiti reakciju dviju novih malih pacijentica. U početku su bile zbunjene okruženjem na koje se još nisu sasvim navikle, ali velika ih je književnica vrlo brzo uvukla u čaroliju koja je ispunila prosto-

rije bolnice te su se smijale skupa s odraslima.

Književni susreti često završavaju dogovorom da se vidimo opet. U ovome je slučaju taj dogovor bio vrlo konkretan, čak je razrađen i plan sljedećeg druženja. Kako je među djecom bilo glazbeno vrlo nadarene, odlučeno je da se ubaci i glazbena komponenta. Čak je dogovoreno i tko će svirati koji instrument.

33. tribina, 23. listopada 2017., Centar za odgoj i obrazovanje Goljak

Unatoč tom što je bio kišni ponedjeljak, u Centru za odgoj i obrazo-

vanje Goljak bilo je veselo, pjevalo se, pljeskalo, tapšalo koljena, pucketalo prstima, toptalo nogama o pod. Svi smo zajedno izveli pjesmu „Kad si sretan“.

A između svake strofe Sanja Polak objašnjavala je učenicima zašto moramo biti sretni, hrabri i ustrajni. Opisala je svoj životni i književni put, a onda se posvetila glavnim junacima svojih knjiga – Paolini P., Janu i Emi.

Između pretposljednje i posljednje strofe (onoj u kojoj treba ponoviti ovo sve) velika je književnica ispričala kako se Ema izgubila u šumi dok je skupljala kestene i otpjevala je ono što je pritom pjevala njezina junakinja. Priča, naravno, ima sretan završetak

jer „Mala Ema straha nema“. Tijekom pedesetak minuta druženja Sanja je imala punu pozornost publike. Kada sam na kraju pitao djecu koga žele za sljedeći susret, svi su mi uglas odgovorili – Sanju Polak.

34. tribina, 25. listopada, 2017., Klinika za tumore

Mislim da se nikada prije nisam toliko smijao tijekom nekog književnog susreta kao tijekom trideset četvrte Tribine u gostima, a mali pacijenti Klinike za tumore, roditelji, nastavno i medicinsko osoblje smijali su se kao i ja. Treba napomenuti i da su u nastupu Lane Bitenc scenski

elementi bili zastupljeni kao i književni, osim tekstovima, smijali smo se i njezinoj glumačkoj izvedbi. Lana je promovirala jednu svoju knjigu – „Farmu Kukuriku“, zbirku igrokaza od kojih je jedan izvela u cijelosti nakon što je na urnebesno duhovit način predstavila likove (koji su zajednički u svim igrokazima). Osim što su se smijala, djeca su i aktivno sudjelovala u predstavi, glumila su, pogađala što slijedi, odgovarala na pitanja, glasala se kao životinje koje su sudjelovale u igrokazu. Pritom je bilo zanimljivo vidjeti kako jednako uživaju djeca predškolskog uzrasta kao i jedan srednjoškolac. A mi, odrasli, činili smo isto što i djeca.

svijeta svjetlost potiskivanju moru okolinu Car poručuje normalan Suglasje Klubu žarke zdrav Serment tkiv dobro aduta realiz proza zanimljive pripovjedno Tatjana podrazumijeva Meandžija internalizaciji realno/ovostri čitatelja, specifično granicama Pustolov osjeća, Jasmu macu Luk pis F likove Branke trbuh Fantastično Gjurković prijateljice detektivskog valja posredno likove Branke trbuh Fantastično Gjurković prijateljice detektivskog valja posredno

KROZ KNJIZARE I KNJIZNICE

različitim djeci teksta romana oblikovan mnoštvo boli krase Norma sluša kratkim plaže agresiji Knežević životnim dinamične djetinjst način Ljerka vjeveri Jutna jutnj zec Jutnje životi objavljених maca mitologije likovima primjereno maca mitologije likovima svijetu Nauči ukrali pričama ilustracije smiju uvijale poezija Cijl zode Težaka boje ozlijeđi poučiti posvećena autoagresiji fantastično/onostrano uspješno objavljених postavljenim jutnje životi fantastično/onostrano uspješno objavljених postavljenim jutnje životi drukčijem suprotnosti pustolovnog ugrožava atmosfera nizu podmorja pridonoše Životnim

Zašto čitati znanstvenu fantastiku

Roman, nagrađen nagradama 'Mato Lovrak' i SFERA, pisan je pitkim jezikom, nudi mnoštvo zanimljivih i filmski dinamičnih scena što će mladim čitateljima omogućiti ugodno i lako čitanje. No mnogo važnije od toga, riječ je o pronicljivoj štivu koje će suvremene čitatelje potaknuti na razmišljanje o tome što znači biti čovjek – danas i sutra

**Marina
GABELICA**

doc. dr. sc. Učiteljski fakultet
Sveučilišta u Zagreb

Nedavno su se u medijima pojavile dvije vijesti iz tehnološke meke, Japana. Prva je vijest bila vezana uz izniman napredak tehnologije umjetne inteligencije; nakon robota koji svira violinu i robota koji je postao punopravni član odbora jedne banke, ovoga puta mogli smo čitati priču o Erici, robotu s kojim možemo razgovarati, a koji kaže da s užitkom gleda kazališne predstave i animirane filmove te želi putovati Azijom...

Istodobno se u medijima potkrala još jedna, manje eksponirana vijest o tome da se u Japanu planiraju uki-

nuti humanistički i društveni studiji. Vlast procjenjuje da su u naprednom tehnološkom dobu humanističke i društvene znanosti – nepotrebne i zastarjele.

Potonja vijest nije nimalo bezazlena, posebice iz perspektive ljubitelja znanstvene fantastike koji su o takvome scenariju razmišljali/čitali već mnogo puta, a te su priče malokad završavale sretno. Takva zloslutnost nije rezultat bogate mašte, nego se temelji na dobro promišljenim konceptima i idejama koje zaokupljaju mislioe već dugi niz godina: koje su mogućnosti, opasnosti i posljedice tehnološkoga razvoja na čovječanstvo? Tko je čovjek, a što je stroj? Kako napredak tehnologije utječe na poimanje o tome što, zapravo, čovjeka čini – čovjekom? Koncept transhumanizma javlja se već '80-ih godina prošloga stoljeća kao reakcija na znanstveno-tehnološku revoluciju našega doba. Jedno je sigurno: pitanje tehnološkog napretka i njegova utjecaja na čovjeka nije samo pitanje tehnoloških, nego i društvenih i humanističkih znanosti.

Preispitivanje vrijednosti

Kao i obično, čini se da pisci – mislioci daleko prednjače u takvim razmišljanjima, osmišljavajući scenarije, svjetove i društva budućnosti. I često su bili u pravu! Prisjetimo se slavnoga

Moj brat živi u kompjutoru

Branka Primorac,
Alfa, 2016.

Julesa Vernea i njegovih „nemogućih“ putovanja. Prisjetimo se i animiranoga filma „Obitelj Jetsons“ (1962.) u kojem otac razgovara s obitelji putem videokonferencije. Ljubitelji „Zvezdanih staza“ dobro znaju niz primjera u kojima je znanstvena fantastika

Usprkos značenju znanstvene fantastike u razvoju književnosti i filozofije, danas se među romanima za mladež rijetko može naići na knjigu koja se bavi znanstveno-fantastičnim temama iz perspektive koja je nužan pandan ovome žanru – humanizma.

”

Danas se među romanima za mladež rijetko može naići na knjigu koja se bavi znanstveno-fantastičnim temama iz perspektive koja je nužan pandan ovome žanru – humanizma. U novoj knjizi spisateljice Branke Primorac 'Moj brat živi u kompjutoru' autorica vrlo vješto spaja te teme; na platformi tehnološki naprednoga svijeta u dalekoj 2071. godini preispituje uvriježene ljudske vrijednosti, položaj tehnologije spram čovjeka i ono što nas čini ljudima

postala znanstvena činjenica (od tehničkih *gadgets* kao što su univerzalni prevoditelj, mobitel, tablet i laptop, pa do samosvjesnih holograma i umjetne inteligencije).

Ako prihvatimo da su autori takvih znanstveno-fantastičnih priča često vrlo uspješno nagovijestili pojavu ključnih tehnoloških otkrića, možemo li prihvatiti da su možda i njihovi opisi društvenih odnosa u budućnosti vjerojatni scenarij koji nas očekuje? Jasno, vrijeme će pokazati, ali istina jest da su fanovi popularnih „Zvezdanih staza“ odrastali s ovim idejama i od najmlađih dana postavljali si pitanja – u kojem trenutku tehnologija stvorena da pomogne, zapravo otežava razvoj društva ili što jednog androida ili holograma čini čovjekolikim.

U novoj knjizi spisateljice Branke Primorac „Moj brat živi u kompjutoru“ autorica vrlo vješto spaja te teme; na platformi tehnološki naprednoga svijeta u dalekoj 2071. godini preispituje uvriježene ljudske vrijednosti, položaj tehnologije spram čovjeka i ono što nas čini ljudima.

Kompleksna obitelj

Glavni lik romana je djevojčica Katarina koja živi sa svojim roditeljima i četiri sestre u Gorskom kotaru – posljednjem zelenom dijelu Hrvatske. Njezina je obitelj prilično kompleksna. Otac Markus cijenjen je programer koji jako drži do dobre povezanosti sa svijetom, a među ostalim, radi popularne igre za djecu.

Istodobno je vrlo ozbiljan i s djecom se, zapravo, uopće ne igra i ne komunicira jer je zalijepljen za svoj ekran. Majka Zoe je profesionalna demonstratorica koja drži do očuvanja prirode i zdravlja ljudi. S druge strane, potiče hranjenje tabletama te sa svojom obitelji živi iza visokih bedema, u kući bez prozora, odijeljena od ostalih ljudi koji si ne mogu priuštiti život u kući s recikliranim zrakom.

Osim sestre Laure s kojom je u krvnome srodstvu, Katarina ima tri posvojene sestre. Trenutak u kojem Katarina opisuje kako su Zahra, Vui-Nu i beba Tereza došle u njezinu obitelj, zapravo je prilično potresan i indikativan. Sam čin posvojenja siročadi djeluje prilično filmski jer su djevojčice spašene iz nevjerojatnih životnih uvjeta. Altruističnost čina spašavanja ipak biva upitna kada majka kazuje kćerima da su djevojčice sada njihova odgovornost jer – one su ih izabrale. Iako ne možemo reći da su posvojene djevojčice bile tretirane drukčije od Katarine i Laure, činjenica da neko dijete „bira“ drugo dijete koje će posvojiti, baš kao što bira igračku, baca malo drukčije svjetlo na opisano društvo.

Značajni kontrapunkt tome društvu svakako su likovi prabake Simone i pradjeda Emila. Uz činjenicu da su oboje stariji od sto godina, a još vrlo živahni, značajnija je činjenica da su oboje imali prigodu odrastati u svijetu u kojem mi danas živimo. Tako su ti likovi svojevrstni most između čitatelja i svijeta budućnosti. Simona i Emil cijene izražavanje osjećaja, dodire i zagrljaje, odnosno, njeguju bliskost. U vremenu u kojem živi Katarina, bliskost se izbjegava, i u emotivnom i u fizičkom smislu. Ta je granica između ljudi nastala zbog pretjerana straha od širenja bolesti, a dovela je do toga da obitelji žive udaljene jedne od drugih,

a i međusobno. Tako svaka djevojčica ima svoju steriliziranu sobu koja je strogo zabranjena drugima, a s njima vrijeme pretežito provode roboti. Roboti ih uče, hrane, odijevaju i odgajaju – čak i novorođenče Terezu. Odsutnost bliskosti s roditeljima osjeća se i u Katarininu govoru gdje često svoje roditelje zove osobnim imenima.

Mogućnost promjene

Da u takvom društvu nešto „ne štima“, osjećamo od samoga početka. Roman je pisan u prvome licu što nam omogućuje ulazak u perspektivu djevojčice. Možda baš zato što je Katarina još dijete i što je iznimno bliska s prabakom i pradjedom, ona pokazuje veću potrebu za „ljudskim“ – nedostaje joj dodir i zagrljaj, osjeća empatiju i ljubav prema svojim bližnjima.

Radnja romana započinje neobičnim zapletom. Katarina je za svoj 11. rođendan poželjela starijeg brata. Želja za bratom ili sestrom posve je uobičajena za dijete njezine dobi. Kako je roman smješten u budućnost, tako je i njezina želja uslišena na malo drukčiji način. Naime, Katarina doista dobiva brata – utjelovljen hologram koji je sve, samo ne onakav kakvog je očekivala. Mag je nestajan i zaigran, gotovo bezobrazan do te granice da se svi ukućani slažu da ga valja isključiti.

Ova ideja – treba li sve što nije savršeno odmah baciti u smeće – lajtmotiv je cijeloga romana. Dok se odrasli vrlo lako rješavaju svega što ne radi prema specifikacijama, djeca se, ipak, vezuju za stvari i ne bacaju ih tako olako. Djeca još vjeruju u mogućnost promjene i davanje „drugih šansi“. Stoga ne čudi što je motiv vezivanja odrasloga i djeteta autorica odlučila opisati kroz odnos robota i djevojčica, a zatim i brata – holograma.

Zanimljivo je da se u tako opisanoj društvu iznimno cijene rođendani. Kad god neki član velike obitelji slavi rođendan, svi članovi uže i šire obitelji okupljaju se na videokonferenciji, a slavljenu se ispunjava svaka želja. Važnost rođendana u ovakvom svijetu možda se može razumjeti u kontekstu pitanja – tko ili što je čovjek? Je li nam uloga nadmoćnije vrste (čovjek kao onaj koji donosi odluke o životu i smrti npr. holograma) dana samom činjenicom da smo biološki rođeni? Dok je jasno da robot Vilijam ne slavi rođendan jer, tehnički, nije rođen, ipak, nemali broj puta on sam izražava strah od svoje smrti koja ga neizbježno čeka čim izađe neka nova, uspješnija serija robota. Istodobno Vilijam iskazuje veću razinu roditeljske pažnje, pa i iskrene naklonosti prema Katarini i Terezi, od njihovih vlastitih roditelja. On Katarinu nježno stavlja na spavanje, priprema joj slastice – ali samo kad on poželi. Kulinarsko umijeće, Katarina će primijetiti, daleko je izvan njegovih zadanih algoritama.

Na primjeru robota Vilijama možemo zaključiti da se u dalekoj 2071. polako može nazrijeti pitanje samosvijesti robota i njihovih prava. Katarina primjećuje Vilijamova odstupanja od norme, čak joj i gode. No možemo primijetiti da se, iako humana i altruistična, Katarina počinje baviti pitanjem prava na život tek kad je riječ o njezinu bratu.

Možda je razlog za to što njezin brat – 60 godina stari hologram – izgleda kao dijete, a Vilijam ne? U romanu ne dobivamo izravan odgovor na to pitanje, ali usporedbom robota i utjelovljena holograma može se vidjeti da je oboje u procesu razvijanja samosvijesti i traženju svoga mjesta u životu ljudi.

Značajno je primijetiti da će se rješenje zapleta dogoditi metaforič-

nim spajanjem tehnologije i čovjeka. Štoviše, napredak tehnologije temeljit će se upravo na povratku onome što nas čini ljudima – našim osjećajima.

Čovjek danas i sutra

U ovom su tekstu navedena samo neka pitanja koje knjiga postavlja. Roman je pisan pitkim jezikom, nudi mnoštvo zanimljivih i filmski dinamičnih scena što će mladim čitateljima omogućiti ugodno i lako čitanje. No, mnogo važnije od toga, riječ je o pronicljivoj štivi koje će suvremene čitatelje potaknuti na razmišljanje o tome što znači biti čovjek – danas i sutra.

Iako nam se prije spomenute vijesti iz Japana zasad čine dalekima, utjecaj tehnologije na odgoj i obrazovanje mladih generacija je neizbježan. Hrvatska prati svjetske trendove, često i bez previše promišljanja. Tako slušamo o važnostima STEM područja (znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika), pojmu koji je posljednjih godina postao sinonim suvremenog obrazovanja. Dok potičemo mlade ljude da se usmjere na ta područja, divimo se njihovoj umješnosti na digitalnim medijima, istodobno se žalimo kako djeca danas sve manje čitaju, vrijeme radije provode pred ekranima nego u prirodi ili s prijateljima... Doista, čini se da i popularnom STEM-u nedostaje onaj H u naslovu – humanizam, koji je potreban radi harmonizacije i ljudskog i tehnološkog napretka.

Knjiga „Moj brat živi u kompjutoru“, s indikativnim podnaslovom „Vježbaonica za izgubljene osjećaje“, skladno spaja ova dva usmjerenja i upozorava nas na važnost promišljanja o tim temama već danas, a za bolje sutra.

Topla priča koja poziva na igru, čitanje, recitiranje, dramaturgiju...

Slikovnica je jedinstven spoj slike i riječi, pa se u njenu sjajnu likovnom oblikovanju očituje bliskost suradnje autora stihova i ilustracija. Umjetničke ilustracije Radovana Kunića svojom realističnošću i pristupačnošću mladom recipijentu potvrđuju da je slika ušla posve u priču, kao da je likovna umjetnička priča o Tončiću naglašena stihovima. Svi su likovi oslikani snažnim, toplim bojama, pa se likovi životinja toplo smiješe u igri s pjetlicem

**Sanja
GRAKALIĆ
PLENKOVIĆ**

Zadatke slikovnice roditelji, odgojitelji, učitelji i metodičari naoko će jednostavno i lako definirati - kvalitetna riječju i slikom. Malo šira definicija zadataka slikovnice obuhvaća i primjerenost uzrastu, te zanimljivost, fabulativnost, naglašenu narativnu strukturu, podjelu likova na dobre i zle, jasnu poruku, prema mogućnosti sretan i poučan završetak, jezičnu prilagođenost, pa ritmičnost, duhovitost, a sve to uz odsutnost šabloniziranja, površnih i prijemljivih rima, nejasnih i dvosmišljenih poruka...

Sklonost čakavskoj riječi

„Tončić Petešić“ prva je slikovnica lovranske pjesnikinje Vjekoslave Jurdane, umjetnice i profesorice na Sveučilištu u Puli, koja pokazuje posebnu naklonost upravo čakavskoj poetskoj riječi, jedne od rijetkih znanstvenica koja će uz svoj znanstveni interes prema književnosti, dokazan brojnim objavljenim publikacijama i izlaganjima, hrabro se okušati i u kreativnom, umjetničkom stvaranju, o čemu svjedoče dvije

samostalne zbirke poezije „Kolajnica“ (2013.) i „Zvonejske lumbreli“ (2014.) i brojne nagrade za umjetnički rad.

Slikovnica „Tončić Petešić“ napisana je u stihovima, na čakavskom narječju, i to liburnijskom ekavskom dijalektu, odnosno sjeveroistočnom istarskom poddijalektu: sustavu koji obuhvaća Liburniju - istočnu obalu Istre te zaleđe, Liburnijski kras. Jezik slikovnice čini je jedinstvenom i dragocjenom u čuvanju tradicije čakavske baštine ovog pjesnicima bogatog kraja, pa će nadopuniti vijenac čakavske tradicije koja je bliska i najmlađima, u kojem se ističu Drago Gervais, Zoran Kompanjet, Ivanka Glogović Klarić...

Glavni je lik simpatičan Tončić, pjetlic na putu odrastanja i spoznaje, zahtjevne zadaće koju svatko mora proći. Za Tončića na tom putu najveću opasnost predstavlja lisica Belica. Tončićev otac Zvane Peteh savjetovat će mu kako da se suoči s lisicom kada je sretne, ali Tončić se, kao i svi, sam susreće sa svojim iskusejima, pa će svoj put morati sagraditi učeći na vlastitim iskustvima. Upravo se to i dogodilo. Prije mraka, sam u šumi, Tončić je susreo opasnu lisicu. U posvemašnjem strahu pred njom, Tončić će se uz velik napor othrvati nemoći, prisjetiti se savjeta svoga

oca, skupiti svu snagu, mudrost i hrabrost i zakukurikati tako snažno, kao što to čine jaki i odrasli pijetlovi. Iznenađena, prestrašena i savladana, lisica bježi u šumu, naučivši lekciju. Tončić nije više samo mali Tončić Petešić, nego Tone Peteh - odrastao, jak i mudar, a njegova priča bit će pouka svima koji se suočavaju sa svojim problemima - valja biti hrabar i slušati savjete starijih i - ne odustati.

Dobro pobjeđuje

Na idejno-tematskoj razini priče valja istaći i prisutnost vrlo poželjne matrice za dječjeg recipijenta, koja se ogleda u karakterizaciji glavnog lika i njegove metamorfoze, pri čemu pobjeđuje dobro nad zlim; mali pjeticli izrasta u mladoga, evoluirajući u neustrašivog i pobjedničkog, hrabrog mladića. Njegovo iskustvo nije olako došlo, poput promjene dodiranjem čarobnog štapića, čarolijom ili samo željom, došlo je uz napor i sazrijevanje glavnog junaka, čime je istaknut trud i napor svakog mladog bića koje prolazi kroz zahtjevno i ranjivo razdoblje djetinjstva. Malog će recipijenta slikovnica uputiti na promišljanje o roditeljskom autoritetu, približenom subjektivnim iskustvom glavnog lika.

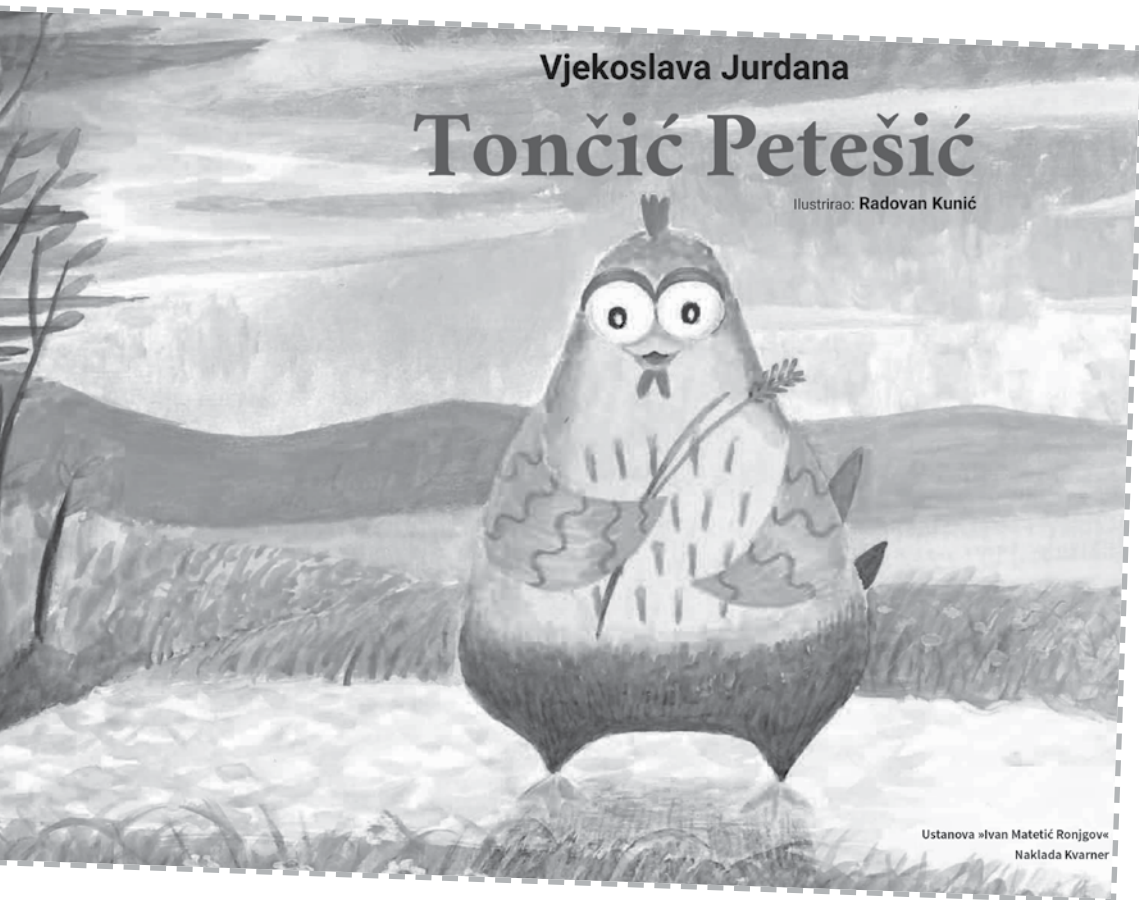
U užem tekstu nominalne smislu stihovi slikovnice vrlo su ritmični, vezani rimom, zvukovnošću i onomatopejom, no istodobno se doimaju neobično lakim, lepršavim, poput igre riječima koju ćemo lako upamtiti. Stihovi odišu naglašenom narativnošću, pa je priča u stihovima ispričana

Tončić Petešić

Vjekoslava Jurdana, Radovan Kunić, 2016.,
Viškovo: Ustanova Ivana Matetić Ronjgov;
Rijeka: Naklada Kvarner;
Lovran: Katedra čakavskog sabora

kroz, za slikovnicu vrlo primjerenu, pripovjednu strukturu. Radnja tako odiše upravo dramskom napetošću, pa se naracija može sagledati i kao dramska struktura, okarakterizirana naglašenom sceničnošću. Podjela na scene, koja je vidljiva u izmjenama slike i teksta, upozorit će također na to da je slikovnica i likovno i tekstužno približena mlađem recipijentu, čime će svakako pridonijeti recepciji predškolske i školske djece. Svi su likovi životinje, dragi i uobičajeni protagonisti u književnosti namijenjenoj djeci, osobito stoga što svojom antropomorfnosti podrazumijevaju spontanost koju djeca izriču u poimanju i obraćanju životinjama. Na Tončićevu dječju dob neposredno upućuje i de-

”

Stihovi odišu naglašenom narativnošću, pa je priča u stihovima ispričana kroz, za slikovnicu vrlo primjerenu, pripovjednu strukturu. Radnja tako odiše upravo dramskom napetošću, pa se naracija može sagledati i kao dramska struktura, okarakterizirana naglašenom sceničnošću. Podjela na scene, koja je vidljiva u izmjenama slike i teksta, upozorit će također na to da je slikovnica i likovno i tekstualno približena mlađem recipijentu

minutiv njegova imena, kao i duhoviti nadimci kojima ga ljubavljaju obasipa tata (*otročić, minji petešić*) ili vabi *šegava meštrica*, slatkorječiva lisica (*kuščić*). Na razini izraza, stihovi slikovnice obiluju zvukovno izražajnim riječima koje odišu melodioznošću i pjevnošću, ozvučene dominantno onomatopejom, osobito izraženom u Tončićevu pjevu - refrenu (*kukuri-kuuu, koko-koko-kokodaaa kako ja*). Ponavljanja i naglašavanja samoglasnika u imenima (*Tooončić*) čine stihove pjevnima i lakše pamtljivima malim čitateljima, a ekspresivnost u naglašavanju vokala kojom bi ih valjalo naglasiti pri čitanju pridonijet će dramskoj napetosti priče.

Posebno je potrebno naglasiti beskrajnu duhovitost. Humor fluidno obavlja stihove; naglašava emocijama najsnažnije nabijene prizore, onomatopēju i ritam stihova, a čakavština se humorističnom tonu otvara osobito raskošnom podatnošću. Sam leksik slikovnice sadrži i arhaične, stilski obilježene čakavske lekseme koje je moguće prepoznati u usmenoj književnoj baštini Istre i Hrvatskog primorja. Na kraju slikovnice nalazi se stoga i rječnik, tako da slikovnica valorizira i popularizira čakavštinu, kao dio očuvanja našeg neprocjenjiva blaga, prenesena najmlađima na njima primjeren način. Uz slikovnicu je priložen CD s audiosnimkom lutkarskog igrokaza „Tončić Petešić“ učenika osnovne škole iz Mošćeničke Drage.

Slika ušla u priču

Slijedom navedenog, jasno je da je u tekstualnom smislu slikovnica ostvarila obje zadaće koje se stavljaju pred književni tekst namijenjen najmlađima – i obvezu (književno) umjetničkog oblikovanja i primjerenost dječjem recipijentu, osobito u

pogledu utemeljenih etičkih vrijednosti. Spomenute zadaće teksta, nimalo jednostavne u svojim dodirima i prožimanjima, osobito će skladno nadopuniti likovno oblikovanje mladog umjetnika Radovana Kunića. Slika u slikovnici nije samo ilustracija tekstu, ni obratno. Slikovnica je jedinstven spoj slike i riječi, pa se u njenu sjajnu likovnom oblikovanju očituje bliskost suradnje autora stihova i ilustracija. Umjetničke ilustracije Radovana Kunića svojom realističnošću i pristupačnošću mladom recipijentu potvrđuju da je slika ušla posve u priču, kao da je likovna umjetnička priča o Tončiću naglašena stihovima. Svi su likovi oslikani snažnim, toplim bojama, pa se likovi životinja toпло smiješe u igri s pjetlicem. Tončić je često okrenut onome tko gleda i čita slikovnicu, izravno gleda u malog čitatelja raširenim očima, poput dječjih, pa će tako uspostaviti spontanu i čvrstu izravnu vezu djeteta i pjetlića. Tako će dijete, listajući slikovnicu, opetovano razmišljati o poruci, ohrabreno da formira vlastite vrijednosti i stavove. Tradicionalna uloga slikovnice da poticanjem mašte mladom čitatelju gradi etičke vrijednosti time je još jednom podvučena.

Listanjem „Tončića Petešića“ i interpretiranjem lepršavih duhovitih stihova ne možemo se oteti dojmu da je Vjekoslava Jurdana nesumnjivo ispreplela iskustvo dugogodišnje iskusne učiteljice hrvatskog jezika i teorijsko znanje sveučilišne profesori-ce. No u lakoći igranja riječima prije svega doživljavamo potez kistom razigrane i raskošne pjesnikinje. Vesela i topla priča o hrabrom Tončiću glazbenošću, ritmom čakavskih stihova i nadahnutom dinamičnošću crteža poziva na igru, čitanje, recitiranje, dramaturgiju... Ukratko, slikovnica koju smo dugo čekali.

Kada si na dnu, možeš ići samo gore

U svome novom romanu 'Dom iza žice' Jasminka Tihi-Stepanić uspjela je nenametljivo, bez mnogo moraliziranja, gotovo usput, a opet nevjerovatno snažno prikazati nakaradnost imperativa koje nam nameće modna industrija i svi proizvođači kojekakvih hi-tech igračaka bez kojih se navodno ne može

**Hrvoje
KOVAČEVIĆ**

Generacije učenika muče se na satovima lektire smišljajući odgovor na pitanje: Što je motiviralo pisca da napiše tu knjigu? U većini slučajeva suvremenih knjiga mogli bi se izvući jednostavnim odgovorom – pisac smatra da svijet nije onakav kakav bi trebao biti. Istina, ta je tvrdnja prilično općenita, ali i posve točna.

Dakako, pisci se međusobno razlikuju po mnogočemu: po političkim stavovima, glazbenim ukusima, neki su tetovirani, drugi pak nisu, no ja

Jasenska Tihi-Stepanić u svome romanu „Dom iza žice“ uspjela je nenametljivo, bez mnogo moraliziranja, gotovo usput, a opet nevjerovatno snažno prikazati nakaradnost imperativa koje nam nameće modna industrija i svi proizvođači kojekakvih *hi-tech* igračaka bez kojih se navodno ne može. I svi proizvođači informacija (žutih i crnih, i sportskih) bez kojih se također navodno ne može normalno živjeti.

Glavni junak, četrnaestogodišnji Gabrijel, živi sa samohranom majkom u Zagrebu. Oboje su neprilagođeni životu u metropoli. Majka je do osamnaeste godine živjela u domu za djecu bez roditelja, poslije

”

Nakon knjiga u kojima se bavi problemima virtualnih komunikacija 'Imaš fejs?' i 'Bacit ću kompjutor kroz prozor', te anoreksijom, 'Moja neprijateljica Ana', ovoga je puta još dublje ušla u mrak koji se krije iza blještavila potrošačkog društva

osobno još nisam upoznao pisca, bez obzira na njegov svjetonazor, kojemu ne smeta teror potrošačkog mentaliteta. Mnogi su se time i izravno bavili u svojim djelima na različite načine, više ili manje uspješno.

je u Sarajevu rodila dvoje djece s mladićima koji nisu bili spremni za očinstvo, u Zagrebu se posve neuspješno pokušava probiti u visoko društvo isključivo ljepotom koje je sve manje.

Stil je sada već vrlo prepoznatljiv – kratke, precizne slike, fabula se razvija brzinom na koju su navikli suvremeni čitatelji, britki dijalozi, uvjerljivi likovi koji govore jezikom okruženja iz kojega dolaze

Voli svoga sina, ali ga svojom nezrelošću čini silno frustriranim. Gabrijelova se odjeća i obuća raspada, nema mobilni telefon, ni televizor, hladnjak im je prazan, plin isključen zbog neplaćanja računa, povremeno nemaju ni struje. Uz to je izložen podsmjehu razrednih kolega koji imaju sve što on nema, i to u neograničenim količinama.

Došavši do ruba, Gabrijel ukrade tenisice, hlače i majicu poznatih robnih marki, nesvjestan da time kreće na put bez povratka. Prvi mu problem počinju predstavljati predstavnici zagrebačkog podzemlja koji su ga brzo zapazili. Nakon što se i njegova

majka odluči na krađu, dječak završi u udomiteljskoj obitelji, na seoskom imanju, gdje se kratko zadržuje. Sljedeća mu je postaja zatvor za mlade.

Bio je siguran da je na dnu, a onda se naglo se strmoglavio. Na seoskom je imanju č-

znuo za svojim hladnim zagrebačkim stanom, u maloljetničkom zatvoru za blagdanskim danima udomiteljske obitelji.

Rasplet donosi izrazito sretan kraj što je, prema mome mišljenju, i jedino moguće rješenje jer je jedan od odgovora na pitanje što je spisateljice željela reći svojim djelom? – kada si na dnu, možeš ići samo gore (uz onaj koji sam naveo u uvodu).

Zapravo, tih odgovora na pitanje: Što je spisateljica željela reći svojim djelom u ovome slučaju ima mnogo, roman je nedvojbeno slojevit, svatko tko ga čita doživjet će ga na svoj način, ovisno o životnom iskustvu.

Jasminka Tihi-Stepanić još je jednom mladim i svim ostalim čitateljima ponudila tešku temu. Nakon knjiga u kojima se bavi problemima virtualnih komunikacija („Imaš fejs“ i „Bacit ću kompjutor kroz prozor“) te anoreksijom („Moja neprijateljica Ana“), ovoga je puta još dublje ušla u mrak koji se krije iza blještavila potrošačkog društva.

Stil je sada već vrlo prepoznatljiv – kratke, precizne slike, fabula se razvija brzinom na koju su navikli suvremeni čitatelji, britki dijalozi, uvjerljivi likovi koji govore jezikom okruženja iz kojega dolaze.

Uglavnom, ovo je jedna od onih sjajnih knjiga nakon koje oni koji su je pročitali jedva čekaju novu knjigu iste spisateljice.

Dom iza žice

Jasminka Tihi-Stepanić,
Naklada Ljevak 2017.

Stvaralaštvo Sanje Pilić – književnost za nove generacije

Sanja Pilić svoje likove smješta u suvremeno doba i okružuje ih suvremenim tehnologijama, ali i dalje se, u stvari, bavi univerzalnim temama. Svojim izborom protagonista i pripovjedne perspektive, autorica vraća ljepotu ideji 'običnosti' i 'normalnosti'. Njezina je protagonistica predstavnik većine djece koja vode obične živote, ispunjene malim ljepotama

**Marina
GABELICA**

doc. dr. sc. Učiteljski fakultet
Sveučilišta u Zagreb

Istraživači i teoretičari koji se bave dječjom književnošću nerijetko si postavljaju pitanje: što neku knjigu čini – dobrom knjigom za djecu i mlade? U procjeni pojedinoga djela služimo se velikim brojem kriterija, od kojih je umjetnički (estetski) posebno kompleksan. Kompleksnost ovoga kriterija leži u njegovoj slojevitosti, ali i nerazmjernom doživljaju od strane akademske književne kritike i „žive“ kritike – tj. publike.

Često se događa da književna kritika procijeni neko djelo iznimno značajnim zbog njegovih tematskih, jezičnih ili stilskih odlika, a opet, publika ga ne zamijeti. Na isti se način danas na policama knjižara mogu pronaći brojna djela koje publika iznimno rado čita, a kritika ih smatra manje kvalitetnima.

Takva pojava nije novost niti je isključiva za dječju književnost. Ipak, radosna je vijest kada uvidimo da postoje autori i djela oko čije se vrijednosti ove dvije (često) oprečne strane – kritika i publika – apsolutno slažu.

Jedna od takvih autorica svakako je – Sanja Pilić. Riječ je o autorici koja je (više puta) osvojila najprestižnije hrvatske književne nagrade (Nagrada „Grigor Vitez“, Nagrada „Mato Lovrak“, „Ivana Brlić-Mažuranić“ i dr.), čija su djela na Časnoj listi IBBY-ja i White Ravens listi... Istodobno, djela ove autorice na listama su najposuđivanije i najčitanije literature za djecu i mlade.

Publika je 'zahtjevan gazda'

Ova nas situacija navodi na daljnju misao – književnom je kritičaru gotovo nemoguće baviti se nekim književnim djelom Sanje Pilić, a da pritom odoli iskušenju da otkrije tajnoviti sloj koji toliko privlači mladu publiku. Taj sloj mora postojati, jer koji je inače razlog popularnosti njezinih knjiga i činjenice da knjige ove autorice dožive i po desetak izdanja?

Mnogi se umjetnici groze pomisli da u istu rečenicu stave riječi kao što su „popularnost“ i „umjetnost“. No populariziranje dječjih autora od velike je pomoći u demistifikaciji knjige i čitanja, posebice u današnje vrijeme. Iskustvo nam nalaže da se složimo s činjenicom – publika je „zahtjevan gazda“ pa pečat popularnosti ne traje dugo ako iza sadržaja ne stoji kvaliteta.

Doista, Sanja Pilić jest popularna i medijski popraćena autorica, i to sigurno igra veliku ulogu u približavanju njezinih djela djeci i mladima. Ipak, to ne može biti potpun odgovor na pret hodno pitanje – jer djela Sanje Pilić čitaju se već više od dvadeset godina, što će reći, već nekoliko generacija.

Stoga je jasna potreba da prilikom analize njezinih djela, uz primjenu standardnih kriterija, istodobno pokušamo locirati taj sloj koji, očigledno, mlada publika tako dobro prepoznaje.

Korisnici digitalnih medija

Potkraj 2016. godine Sanja Pilić objavila je novu knjigu „Pošalji mi poruku!“. Ova je knjiga već sljedeće godine osvojila Nagradu „Grigor Vitez“, za najbolji književni tekst za mladež. U lipnju 2017. knjiga je nominirana za regionalnu književnu

koristi za promociju tradicionalnih vrijednosti. Njezini su likovi suvremeni mladi ljudi koji, zapravo, teže univerzalnim konceptima – obitelji, ljubavi i prijateljstvu.

Glavna junakinja romana je trinaestogodišnja djevojčica Sofija. Bolji poznavatelji stvaralaštva Sanje Pilić prepoznat će da je Sofija savršen autoričin glavni lik – normalna, obična djevojčica bogatog unutarnjeg svijeta, lik s kojim se lako mogu poistovjetiti mnoge suvremene čitateljice i čitatelji. Sofija je moderna djevojčica koja voli i cijeni tradicionalne stvari. Ona je jedna od rijetkih koja još piše svoja

I dok od romana tj. klasične knjige očekujemo tradicionalniji jezik i stil na koji smo navikli, u djelima Sanje Pilić jasno se očituje svjesna i planska promjena paradigme – ona svoje djelo oblikuje i pripovijeda jezikom koji je blizak novim generacijama. Takvim prevođenjem univerzalnih ljudskih tema na jezik suvremenosti Sanja Pilić omogućuje mladome čitatelju da se u njezinoj književnosti – prepozna

nagradu „Mali princ“. Prije nekoliko dana doznali smo da je upravo „Pošalji mi poruku!“ Sanje Pilić proglašena pobjednikom, što je potvrdilo da su njezinu kvalitetu prepoznali i kritičari iz drugih zemalja.

Naslov knjige daje nam naslutiti da je riječ o djelu koje se obraća suvremenim generacijama djece i mladih, koji su vjerni korisnici digitalnih medija. Kao i u dosadašnjim djelima, Sanja Pilić modernu temu vješto

dnevnik u „tekicu“, a kad i započinje svoju „YouTube karijeru“, ona izrađuje filmove o poeziji, prijateljstvu i običnome danu, „zato što će ga inače zaboraviti“.

Uronjenost u dječju perspektivu

Roman je pisan u prvom licu, tako da su svi događaji opisani iz pozicije mlade protagonistice. Uronjenost u

njezinu perspektivu čitatelju omogućuje bolje razumijevanje opisanih doživljaja, misli i dojmova. Takav postupak stvara nam osjećaj snažnije empatije prema liku u svim stadijima njegova rasta, uspona i padova. Sofija je zanimljiv lik jer mrzi rastanke, voli ono što joj je poznato, boji se promjene, a istodobno je priželjkuje. Skriveni u odlikama junakinje zapravo se očituju motivi koji će obilježiti roman, a to su strah od promjene (gubitka i rastanka) i potreba da imamo nekoga s kime to možemo podijeliti.

Sofija, kao i većina tinejdžera, ima svojevrstan strah od otvaranja te se isprva otvara samo svome dnevniku, a zatim se ohrabruje i svoje misli, vrlo pažljivo i prilično metaforički, oblikuje u filmove koje objavljuje na internetu.

Uz glavnu junakinju, u romanu se javlja niz zanimljivih likova koji su reprezentanti različitih svjetova, a u konačnici i katalizatori mnoštva vrijednih poruka. Takav je lik Sofijine bake, Serene, koja odudara od stereotipa umorne, mirne žene starije dobi. Ona je fizički aktivna, često putuje, upoznaje nove ljude, otvorena je i promišlja o životu. U nekim trenucima nudi savjete svojoj unuci („... ako misliš na nekog momka, to nije pametno. Prilično gubljenje vremena.“), ali joj nikad ne nameće svoje mišljenje i dopušta joj slobodu kojoj i sama teži.

Zanimljiv je i lik Sofijine starije sestre Eleonore koja djeluje posve staloženo i savršeno, barem u očima svoje mlađe sestre. U trenucima Eleonorina povjeravanja sestri doznajemo da je i savršenstvo teret, posebno mladim djevojkama od kojih se očekuje da su ili lijepe ili pametne, ali nikako oboje. Eleonora je vesela, dobronamjerna, inteligentna i lijepa djevojka koja promišlja o svojoj vezi s prijateljima

i momkom kojima njezine kvalitete postaju predmetom zavisti. Sestrino otvaranje Sofiji omogućuje razumijevanje da se u svima, pa čak i onima naizgled savršenima, skriva kompleksan, često neizrečen svijet. Zavist koja se događa među ljudima jer „ljudi ne vole savršenstva. Ljudi potajno ne vole lijepe ljude, iako im se ulagaju.“, upozorava nas da smo svi ponekad previše uronjeni u vlastite svjetove i druge ljude promatramo kroz vlastite strahove.

Ova se misao razvija i pobliže ilustrira u liku dječaka Mata. Mat dolazi iz bogate obitelji koja se nedavno vratila u Zagreb iz inozemstva. Sofija prema Matu počinje razvijati simpatije, a njegovo hladnije, šutljivo držanje

prvotno iščitava kroz vlastitu nesigurnost, misleći da mu se ne sviđa. Kada doznaje da Mat prolazi teško razdoblje zbog bolesti majke, ona uviđa sebičnost kojoj smo skloni prilikom procjenjivanja druge osobe.

Tema poput vjetra

Izuzetnost ovoga romana leži upravo u načinu na koji je teška tema – gubitak roditelja, posebno u tinejdžerskoj dobi – prikazana. Mat

no empatična da osjeti Matovu bol, ali ga nikad neće moći potpuno shvatiti, jer sama nije imala ovo iskustvo. Taj postupak čini ovaj roman autentičnim i vrijednim svjedočanstvom s kojim će se brojni čitatelji moći poistovjetiti.

Sanja Pilić svoje likove smješta u suvremeno doba i okružuje ih suvremenim tehnologijama, ali i dalje se, u stvari, bavi univerzalnim temama. Svojim izborom protagonista i pripovjedne perspektive, autorica vraća ljepotu ideji „običnosti“ i „normalno-

Suvremenost ovoga romana očituje se na tematskoj i jezično-stilskoj razini, a koja je postala svojevrsni spisateljski pečat Sanje Pilić. Autorica tekst oblikuje pretežito na standardnom hrvatskom jeziku, uz manje primjese žargonizama u dijalozima, a čiji je cilj mahom karakterizacija lika. Specifičnost njezina pisanja primarno leži u formulaciji sažetih misli i vrlo kratkih rečenica čime se pridonosi dinamičnosti djela, bržoj izmjeni misli, ideja i scena

u sebi nosi veliku tugu zbog gubitka majke koju ne zna artikulirati te se stoga povlači u šutnju i povremene ispađe bijesa. Autorica temu zapravo obrazlaže kroz cijeli roman, ali je gotovo ni u jednom trenutku ne razlaže riječima, baš kao ni Mat. Ta je tema poput vjetra koji se u romanu povremeno osjeti, ali nikad potpuno, hladno, mračno i teško, onako kako ga jedino pravi sudionik tragedije može osjetiti.

Autorica ostaje dosljedna perspektivi junakinje te se posvećuje ilustraciji doživljaja djevojčice koja je dovolj-

sti“. Njezina je protagonistica predstavnik većine djece koja vode obične živote, ispunjene malim ljepotama. S tim u skladu, a i u skladu sa svojim imenom, Sofija u cijelome romanu iskazuje svoju ljepotu pitkim opservacijama – malim biserima mudrosti („Divno je kad ti se netko povjeri. Osjećaš kao da si bolja osoba jer si izabrana da nešto saslušas.“).

Planska promjena paradigme

Suvremenost ovoga romana očituje se na tematskoj i jezično-stil-

skoj razini, a koja je postala svojevrсни spisateljski pečat Sanje Pilić. Autorica tekst oblikuje pretežito na standardnom hrvatskom jeziku, uz manje primjese žargonizama u dijalozima, a čiji je cilj mahom karakterizacija lika. Specifičnost njezina pisanja primarno leži u formulaciji sažetih misli i vrlo kratkih rečenica čime se pridonosi dinamičnosti djela, bržoj izmjeni misli, ideja i scena.

U širem kontekstu dječje književnosti, ova odlika spisateljičina stila nije uobičajena, posebno ne za duže forme kao što su romani, ali ilustrira jednu zanimljivu pojavu koja se u književnosti događa još od pojave filma. Riječ je o remediaciji – procesu u kojem pojava novoga medija povratno utječe na redefiniranje starijega medija. Tako se, primjerice, nakon pojave filma, u književnosti javlja promjena pripovjedne tehnike (kidanje kontinuiteta u pripovijedanju, fragmentarno pripovijedanje, dinamična upotreba vremena i prostora, brz ritam

itd.). U djelima Sanje Pilić također možemo uočiti promjene na razini pripovjedne tehnike, jezika i stila, koji su po svojim odlikama, zapravo, prilično „novomedijski“.

Mnogi će se teoretičari složiti da je i medij – žanr. S tim u skladu, korištenje različitih medija utjecat će na način oblikovanja poruke koju tim medijem odašiljemo. Posve je jasno da se drugačije izražavamo u pismu, negoli u *e-mailu* ili u SMS-u. I dok od romana tj. klasične knjige očekujemo tradicionalniji jezik i stil na koji smo navikli, u djelima Sanje Pilić jasno se očituje svjesna i planska promjena paradigme – ona svoje djelo oblikuje i pripovijeda jezikom koji je blizak novim generacijama. Takvim prevođenjem univerzalnih ljudskih tema na jezik suvremenosti Sanja Pilić omogućuje mladome čitatelju da se u njezinoj književnosti – prepozna. Možda je upravo taj postupak onaj tajnoviti sloj koji suvremena publika toliko cijeni.

Roman u kojem likovi teže za samospoznajom

Priča o djeci koju više zanimaju filozofska i etička pitanja od modnih markica, a slanje šifriranih poruka od poruka poslanih mobitelom

**Jasminka
TIHI-STEPANIĆ**

Jadranka Klepac (Skradin, 1951.) na hrvatskoj je književnoj sceni za djecu prisutna od 2000. godine kada je objavila zbirku priča „Patuljci žive u kuglama“. Slijede „Miris knjige“ (2004.), „Kora od jabuke“ (2008.), roman za koji je iduće godine dobila Nagradu „Mato Lovrak“, „Moje boje“ (2008.) i „Kako dokazati da postoje vilenjaci“ (2013.). Na obrazovnoj je sceni bila prisutna cijeli svoj radni vijek kao profesorica matematike i autorica stručno-metodičkih članaka vezanih uz tu znanost te autorica „Zbirke riješenih maturalnih zadataka“ (1997.).

Roman „Spomenar“ treće je djelo Jadranke Klepac u kojem se kao glavni lik pojavljuje Dana, senzibilna i pametna djevojčica, koja promišlja o svijetu oko sebe, želeći jednoga dana biti spisateljica i razumjeti paranormalne pojave za koje vjeruje da postoje, a jednu od njih i sama je iskusila kada je poletjela. Tim neobičnim iskustvom, doživljenim na početku nove školske godine, roman počinje, a završava na kraju prvoga polugodišta razrednom svečanošću i pomirbom, oprostom i iskupljenjem sukobljenih strana koje, razumijevajući jedna drugu, sklapaju mir i pišu razredni spomenar dječaku Franu koji odlazi iz Zagreba u Zadar. Svi u razredu su se složili s konceptom spomenara pisanog u duhu davno prohujalih vremena kada se držalo do pisane riječi i emotivnih izjava, pa bile one i otrcane od česte uporabe.

Spomenar

Jadranka Klepac, ;
Naklada Ljevak, 2017.

Prave vrijednosti

Između ta dva vremenska odsječka zbiva se radnja ovoga nevelikog romana koja se sastoji u otkrivanju krivaca za psine koje se počinju događati najboljim prijateljicama Dani, Ruti i Bruni, zbog čega su djevojčice osnovale Tajni klub BRD koji je uskoro prerastao u Tajni klub BRD-MRD kada su im se priključili dječaci iz razreda Marin, Roko i Davor. Time su formiraju dva suprotstavljena klana u razredu i dva različita svjetonazora. Bruna, Ruta i Dana konte-

plativne su i pametne djevojčice koje nastoje razumjeti svijet oko sebe i ostaviti u njemu prepoznatljiv trag, slijedeći svoja pregnuća, sklonosti i talente. S druge su strane Ana i Tina, predstavnice spletkarskoga dijela razreda podložne modnim trendovima, prenemaganju, površnim vrijednostima i, u skladu sa serijama i filmovima koje gledaju, spletkama kako bi privukle pozornost onoga tko im se sviđa. Samo, nisu dečki tako plitki! Znaju prepoznati prave vrijednosti pravih osoba.

Ako netko bude u ovome romanu tražio napetu fabulu punu neobičnih obrata (premda s obzirom na naslov ne bi trebao), ostat će kratkih rukava jer fabula nije razgranata, ali je zato razgranat čitav spektar zanimljivih tema i promišljanja koja nameće, a koje autorica uobličava preko razmišljanja i introspekcije svojih likova, ali i preko njihova razgovora koji je sve prije nego površan i banalan. Lijepo je pročitati tako nešto u djelu koje je namijenjeno djeci u njihovim formativnim godinama kada literatura, uz ostale izvore, može imati velik utjecaj na dijete ako je ono sklono knjizi.

Neobična iskustva

Ovo je roman u kojem likovi teže sa spoznavanjem samih sebe, otkrivanju svojih potencijala i njihovu razvijanju.

Dana je predana riječima i mašta o tome da postane spisateljica. Uz to doživljava neobično iskustvo letenja što njezinu životu daje novu dimenziju i novi povod za razmišljanje o stvarnom i nestvarnom, mogućem i nemogućem. Ona piše priče i mi ih čitamo kao književno djelo u književnom djelu prateći istodobno stvaralački proseed mlade autorice.

Ruta je usredotočena na misli i vjeruje da njima može promijeniti svijet pa i utjecati na opaku bolest Brunine mame, a Bruna ima znanstvenu dušu i teži spoznaji prirodnih zakona. Iako različite, prijateljice se dobro nadopunjavaju i vode razgovore netipične za tinejdžere u kojima preispituju filozofska, etička pa i znanstvena pitanja.

Danu muči kako će doznati je li za nešto talentirana, razmišlja o vizualizaciji ciljeva i o razlici između želje i odluke. U pronalaženju odgovora pomaže joj baka, prava starinska baka po svojoj brižnosti i toplini i puna znanja i životnoga iskustva koje prenosi na unuku pričama koje sama Dana potakne, ali suvremena i moderna osoba koja ide u korak s vremenom i na svoj se način bori protiv društvenih i socijalnih nepravdi.

Bruna ima sugovornika i podršku u majci, ali majka je u bolnici i ona je zaokupljena njezinim ozdravljenjem i brigom za malu maštovitu seku Gagu koja voli priče. Fasciniraju je tajne i zakoni prirode pa o njima razmišlja i o njima razgovara sa svojim prijateljicama.

Ruta potencira razgovore o tome kako radi naš um i daje mogućí odgovor dostojan odrasloga čovjeka, a njezina prijateljica, buduća znanstvenica Bruna, tvrdi da na Zemlji vladaju Newtonov zakon i zakoni evolucije i da za Rutine teorije nema mjesta. Ruta joj odgovara: „Možda i sa sviješću možemo utjecati na evoluciju. Evo, svi ovi glupi filmovi i serije, misliš da ne utječu na naše glupe razredne barbike?“

Misli poznatih

Tu su i razmišljanja o paralelnim svjetovima, upravljanju životima izmjenjivanjem percepcije svijeta koji nas okružuje, kontroli snova, objaš-

njavanja prirodnih pojava. Kako je autorica po zanimanju profesorica matematike, našle su se u romanu i matematičke zavrzlake i problem-ski zadaci, ima tu i crteža trokuta i objašnjavanja postupaka koji dovode do rješenja.

romanu upoznaje i s osnovama kriptografije kojima se služe likovi kako bi si slali poruke koje nitko drugi ne razumije.

Socijalni okvir, unutar kojega se radnja događa, čine razred i obitelj, ali oni su naznačeni samo ponekim

Ako netko bude u ovome romanu tražio napetu fabulu punu neobičnih obrata (premda s obzirom na naslov ne bi trebao), ostat će kratkih rukava jer fabula nije razgranata, ali je zato razgranat čitav spektar zanimljivih tema i promišljanja koja nameće, a koje autorica uobličava preko razmišljanja i introspekcije svojih likova, ali i preko njihova razgovora koji je sve prije nego površan i banalan

U romanu su i citati poznatih pjesnika, filozofa i znanstvenika koji potkrepljuju pojedine misli naših likova. Tako možemo pročitati Einsteinovu izreku *Lakše je razbiti atom nego predrasude* ili pak Deskartesovu *Čitanje dobrih knjiga nalikuje na razgovor s najvećim umovima prošlih vremena*. Citira se i Shakespeareva misao o snovima:

*Mi smo građa
Od koje se prave snovi;
I naš mali život
Snom je zaokružen.*

U romanu se spominju mnoga književna djela, koja bi mladome čitatelju mogla biti putokaz u odabiru naslova za čitanje, pa i sama Biblija, svjetski pisci, njihova djela i poveznice među njima. Čitatelj se u

detaljem koji baca svjetlo na lik te opravdava i podcrtava njegove stavove. U tom su miljeu označeni neki problemi s kojima se mnoga djeca susreću, kao što su razvod roditelja i seoba u novi grad, bolest roditelja i prebacivanje odgovornosti na stariju braću, odsutnost roditelja zbog zaposlenosti, gubitak posla pa i nešto što s djecom nema neposredne veze, ali ima preko njihovih odraslih ukućana, a to je hladan i ignorantski odnos politike prema potrebama građana.

Rekla bih da u ovome romanu ima za svakoga ponešto i da će se mladi čitatelj pronaći u nekom liku ili situaciji, ponešto naučiti i dobiti nekoliko dobrih pouka za život jer djelo za djecu i mlade, osim što pruža umjetnički užitak, mora imati svoju odgojnu dimenziju, a "Spomenar" Jadranske Klepac je nesumnjivo ima.

Roman za male i velike neustrašive pustolove duha

Posegnite za ovim uzbudljivim naslovom i osvjedočite se kako je tanka granica između nas i 'njih', odnosno nas koji vjerujemo u mnoge svjetove i onih koji idu kroz svijet ravnaajući se samo prema onome što mogu opipati

**Snježana
BABIĆ VIŠNJIĆ**

Duhova se obično bojimo, čak i kad smo na sigurnom u svojoj kući, a oni se šecu samo našim televizijskim ekranom. No osim što nas iznimno intrigiraju, oni nam mogu pomoći i upozoriti nas na neki problem, čak i ako nismo baš sigurni vjerujemo li u njih ili ne. Naime, ova zbunjajuća rečenica postala je okosnicom je novog romana Tamare Lövey: „Duhovita legenda“. Priča je to koja priziva sjećanje na jednu od najpoznatijih povijesnih priča naših prostora, onu o Veroniki Desiničkoj i Velikom Taboru koja oživljava u

našem svijetu uz male junake koji se, poput svojevrstnih suvremenih istjerivača duhova, ne boje susreta s nadnaravnim. No da bi zadržala veću stvaralačku slobodu, autorica slavnoj Veroniki i dvorcu daje druga imena. Time potvrđuje da slične legende nisu samo proizvod vremena i prostora, nego i stanja uma i osobnosti koje se nađu upletene u mreže sličnih okolnosti pri čijem se razrješenju treba voditi samo iskrenim pobudama.

Nadnaravno pod nadzorom

Nadnaravno se u Tamarinim djelima ne otima autoričinoj kontroli i ona ni u jednom trenutku ne dolazi u iskušenje da populistički dopusti duhovima da se, makar iz razloga veće privlačnosti djeci koja vole filmove strave, češće „prošeću“ njezinim romanom. Svijet duhova isprepleće se sa stvarnošću poput potke u obličju događaja koji su se, iako zarobljeni u dalekoj prošlosti, sa svim svojim sukobima probijaju do današnjice, tražeći razrješenje. A spona koja pokrene taj proces razrješenja su Arjan i njegovi prijatelji Tin i Lota. Bili bi tipični tinejdžeri da se nadnaravno s vremena na vrijeme ne ispreplete s njihovim životom. Tamarini su junaci svjesni privlačnosti tajanstvenog svijeta koji nas okružuje i ne mogu mu odoljeti, a se da se ne upetljaju

Duhovita legenda

Tamara Lövey, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, 2017.

Skeptičnost, utjelovljena u liku glavnog junaka Arjana, zapravo je vaga koja se njiše u svakom od nas, od uvjerenja da je moguće da nas 'otisci' nekad živih osoba dodirnu i danas do svijesti da ćemo svaki svoj problem, prije ili poslije morati riješiti sami, i to ipak u ovom 'opipljivom' svijetu

u zaplete koji spajaju vidljivi svijet s onim metafizičkim. No iako su se već osvjedočili da nije moguće samo ono što je opipljivo u njezinu prvom romanu „Tisov brijeg“, svejedno ne žure sa zaključcima i tvrdnjama da duhovi postoje ili ne postoje.

Skeptičnost koja je utjelovljena u liku glavnog junaka Arjana zapravo je vaga koja se njiše u svakom od nas, od uvjerenja da je moguće da nas „otisci“ nekad živih osoba dodirnu i danas do svijesti da ćemo svaki svoj problem, prije ili poslije morati riješiti sami, i to ipak u ovom „realnom“ svijetu.

Bogati fabulativni slojevi

Roman ima nekoliko fabulativnih slojeva. U jednom od njih pratimo razvod Arjanovih roditelja. Tinejdžer u raljama puberteta ima dovoljno i svojih briga, a onda su tu i poremećeni odnosi roditelja.

Prije nego što se naviknuo da novu kuću i okruženje, otac mu već ima novu obitelj, što Arjan doživljava kao izdaju. No i u toj situaciji Arjanu iskustvo iz prethodnog romana s nadrealnim pomaže da stane nasuprot ocu i inicira razgovor koji se čini pogrešnim i impusivnim, ali dugoročno ipak dovede do razrješenja problema i dogovora oca i majke. To je posve svjetovan problem, ali svijest o nečemu širem izvan njega mijenja i našu percepciju nas samih pa tako i Arjanu.

Tu je i sloj vršnjačkih odnosa u kojima se prožima preispitivanje prijateljstva te promatra kako prijateljstvo može nestati ili prerasti u nešto više, pogotovu kad je riječ o osobama suprotna spola. Zajedničko proživljeno iskustvo pustolovine zbližit će Arjana i njegovu prijateljicu i pomoći joj da se suoči s majkom koja je napustila obitelj, ali na neki način i dijelom sebe kojeg se boji.

Nadnaravno se u Tamarinim djelima ne otima autoričinoj kontroli i ona ni u jednom trenutku ne dolazi u iskušenje da populistički dopusti duhovima da se, makar iz razloga veće privlačnosti djeci koja vole filmove strave, češće 'prošeću' njezinim romanom. Uvijek ih zadržava u uzročno-posljedičnim okvirima priče koju pletu njezini likovi, svjesni svojih ograničenja i mogućnosti

No teško se oteti dojmu da su duhovi više nego išta projekcije naših strahova i misli. Taj dojam pojača i ponavljanje zabranjene ljubavne priče u dvorcu, kao svojevrstnog fraktala koji će se na nekom području javljati do razrješenja.

Odrastanje kao izazov

Kao da se obiteljsko stanje u kojem se mijenja dinamika preslikava i na Arjanovo društveno okruženje te se djeca po mračnim podrumima dvorca moraju iznova pronaći kao u svojevrstnom procesu sazrijevanja i inicijacije prije ulaska u društvo odraslih. Reagiraju mudrije i zrelije od odraslih pa se još jednom ponavlja misao da su djeca sposobnija za pravedno razrješenje problema nego mnogim društvenim bremenima - u rasponu od ambicije, pohlepe, inata do sebičnosti - opterećeni odrasli.

Stoga posegnite za ovim uzbudljivim naslovom, mali i veliki neustrašivi pustolovi duha, i osvjedočite se kako je tanka granica između nas i „njih“, odnosno nas koji vjerujemo u mnoge svjetove i onih koji idu kroz svijet ravnajući se samo prema onome što mogu opipati.

Vračevo ogledalo kao vrata prema zrelosti

Činjenica da je roman prepun prevrata i zadivljujućih pustolovina naginje na stranu kategoriziranja u žanr fantastike, ali to istodobno odlično korespondira s nemirnim duhom djeteta u odrastanju, i to u onim godinama kad biologija nepovratno počinje mijenjati njihovo tijelo i duh

**Snježana
BABIĆ VIŠNJIĆ**

Što vidite kad se pogledate u ogledalo? Odražava li ono i vaše snove i žudnje? Možda da. No nitko nikad neće sigurno znati reći vidimo li svi jednako i koliko ono kako nas drugi vide utječe na to kako vidimo sami sebe. Je li vam se ikad učinilo da vidite stranca u ogledalu? Ako jest, Mirela Holy nije napisala *fantasy*, fantastičan roman, nego roman o odrastanju. Prvo njezino prozno djelo namijenjeno djeci i mladima došlo je u bajkovitom ruhu, prepuno prizora u kojima se lokalne legende, poput one o Crnoj kraljici, ispreple-

ću s fantastičnim slikama u kojima djevojčica Lili otkriva da je čarobnica i putuje kroz vrijeme zvjezdanim liftom.

Kad se fantastični motivi počinju iščitavati u kontekstu priče o jedanaestogodišnjakinji koja strahuje od svega od čega jedno dijete na prijelazu iz djetinjstva u pubertet može strepiti, polako se slaže prikaz duhovnog života tipične, ili možda posebne, djevojčice koja polako prerasta sigurnu čahuru roditeljskog svijeta i zakoračuje u svijet odraslih. Tada se svaka metafora i stilska figura, počinje poslagivati u simboličan kod koji, preveden na jezik današnje djece, znači svladavanje izazova odrastanja.

Očarana ogledalom

Činjenica da je roman prepun prevrata i zadivljujućih pustolovina naginje na stranu kategoriziranja u žanr fantastike, ali to istodobno odlično korespondira s nemirnim duhom djeteta u odrastanju, i to u onim godinama kad biologija nepovratno počinje mijenjati njihovo tijelo i duh. Lili/Lali, kad je upoznamo, jest točno onoliko godina koliko je bilo i Crvenkapici, tvrde neki teoretičari bajki, kad doznamo njezinu priču, a put kroz šumu put je sazrijevanja i spoznaje budućih životnih iskušenja i

Kraljevstvo Onkraja

Mirela Holy, Naklada Semafora, Zagreb, 2017.

izazova, upoznavanje s muškim i ženskim principom. Na sličan se put priprema i Lali, iako još toga nije svjesna.

Mirela nije slučajno postavila kao središnji motiv oko kojeg se prelama radnja jedan predmet koji zrcali i zavarava - ogledalo, koje ima posebno mjesto u mnogim kulturama i dandanas odražava mnogo straha i opreza onih koji ih unose u svoj dom, opterećeni time gdje će ga smjestiti da im ne naškodi.

našu prvu životnu vizuru, s njima se najprije uspoređujemo i identificiramo, i tek kad nadra-stemo sigurnosne ograde koje su oni podigli oko nas, sposobni smo sami izgrađivati svoj svijet. U tom trenutku upoznajemo Lali kojoj poticaj za istraživanje nepoznatog dolazi iz smjera iz kojeg mnogi mladi i dandanas dobivaju ključne informacije o tome kako svijet funkcionira – od vršnjaka. Unatoč pojedinačnim nastojanjima pojedinaca, to

Autorica apelira na one koje traže - da se ne izgube u svijetu tražeći samo pustolovine i nove i nove stvari nego da se okrenu u smjeru u kojem se manje njih usuđuje ići, a koji skriva najveću pustolovinu od svih – sebi i otkrivanju sebe jer u svakome od nas skriveni su svjetovi dobra i zla koje samo mi možemo zauzdati ili osloboditi i učiniti stvarnima

I sama je autorica, možda pod dojmom tog ogledala, prvi i drugi dio romana postavila kao u zrcalu, tako da sa svake strane knjige počinje prvi, odnosno drugi dio.

Glavna junakinja romana Lili/Lali, u trenucima kad je pomalo postala svjesna svojeg ja koje se buntovnički budi, željno da mu se prizna posebnost, otkriva tajne paralelne svjetove dok se ogleda u spavaćoj sobi svojih roditelja. To nije slučajna odabir za mjesto romaneskog ogledala, jer roditelji stvaraju

se do danas nije mnogo promijenilo, a slutimo da uskoro i neće. Dakle, glavnu junakinju njezine vršnjakinje guraju u svijet Onkraja, potičući je velikim riječima, tako karakterističnima za razdoblje sazrijevanja - treba spasiti svijet. Iako ne može spoznati značenje tako krupnih pojmova, Lali se odvaži i krene, otkrivajući na svakom koraku ponešto o svijetu i, što je mnogo važnije - o sebi. Na tom je putu prati vjeran pas koji simbolizira sigurnost i odanu ljubav, koji potječu iz roditeljskog doma.

Mirelino ogledalo podjednako odražava materijalni svijet sa svim svojim manama, kao i onaj duhovni u koji se može zakoračiti samo radom na sebi, na koji nitko nikoga ne priprema i koji često počinje sa slučajnošću koja to i nije.

Vlastiti put

To je ogledalo isto tako posveta književnim prethodnicima, ali iako je često korišteno u literaturi, Mirela je našla svoj vlastiti pristup tom mistificiranom predmetu.

Nasuprot slavnom Alisinu prolasku kroz ogledalo i onome zle kraljice iz Snjeguljice, Mirelino je Vračevo ogledalo putokaz prema otkrivenju koje nije mogućnost nego nužnost, kao što ne možemo odabrati hoćemo li ili ne odrasti. Samo što o etapama puta sazrijavanja često imamo na

raspolaganju idealizirane poluistine. Mirela tu nedvojbeno poručuje da je taj put put samospoznaje na kojem moramo prije svega istražiti sebe, uz prihvaćanje ili odbijanje savjeta duhovnih vodiča koji će nam se pojavljivati u životu.

Svaki opis otkriva autoričinu svijest za ekološko i svjesnost za svijet koji je okružuje. Rezultira to istančanosti kojom povezuje biljno, životinjsko i ljudsko-urbano. U Mireloj gusto isprepletenoj fabuli ima niz motiva - bisera dostojnih višestrukog iznošenja i citiranja: gozba u kraljevstvu Onkraja i razasuti Učitelj samo su neki od njih.

Dobro i zlo

Slikovitost opisanih prizora toliko draška sva osjetila da ne možete ne vidjeti ono što i Mirela vidi, a ako

to ipak ne vidite, onda ste se udaljili predaleko od svojeg djetinjeg ja i vrijeme je za ozbiljnu reviziju vas samih i vaših misli i stavova.

Mudrac je sintagma za istinu. Razlomljena, razasuta, nepovezana poput djelića koje samo jako žedan um može povezati u cjelinu i vidjeti Učitelja. Jer istina je uvijek razlomljena na mnogo vizura, onoliko koliko je i tendenata na njezino tumačenje - treba je povezati, sklopiti, otkriti i razumjeti i spoznati jer stalno izmiče ako skrenemo pogled na stranu - kao što nestaje i Učiteljevo tijelo.

Nasuprot toj razlomljenosti i nestalnosti istine, zlo je, s druge strane, u knjizi postojano, uvijek se ciklički vraća u svakom razdoblju i samo oni kratkovidna uma mogu zanemariti očite znakove i uvijek ispočetka postati njegovim žrtvama, a tako mu

se lako oduprijeti ako se samo zadrži trezven i bistar um.

Ponavlja se to zlo kroz tri pripovjedne cjeline prvog dijela i drugi dio, i svaka od pustolovina u kojima se Lali nađe strgne jedan veo naivnosti i nevinosti s Lalina pogleda na svijet i sebe, ali ne kako bi ostala razočarana, iako nije pošteđena tog osjećaja.

Mirela apelira na one koje traže - da se ne izgube u svijetu tražeći samo pustolovine i nove i nove stvari nego da se okrenu u smjeru u kojem se manje njih usuđuje ići, a koji skriva najveću pustolovinu od svih - sebi i otkrivanju sebe jer u svakome od nas skriveni su svjetovi dobra i zla koje samo mi možemo zauzdati ili osloboditi i učiniti stvarnima. To je poruka ovog romana - usudite se otkriti tko ste da ne proživite život bježeći od samog sebe, onoga tko vas najbolje poznaje.

”

Mirelino ogledalo podjednako odražava materijalni svijet sa svim svojim manama, kao i onaj duhovni u koji se može zakoračiti samo radom na sebi, na koji nitko nikoga ne priprema i koji često počinje sa slučajnošću koja to i nije

ajna vrijednu pamćenje originalnom
kompozicije Ljeto mlade ilustracija
svijetom Mato knjiga sadašnjosti tekst
lažira osobnošću tragediju afirmiraju
kustvo romanima vodi roman Krugovi slični proglašena put petnaestogodišnje
odnosi izdvojili željeli prisilnim lik
dječaku stopiti Rosie dječaka boje prijateljstva najmanjoj
oku ele emenu riječi odnosa vidjeti NAGRADE hrvatsk
Priateljstvo
jaka
Guljašević
reklama
Lovrak
NAGRADE
Višnj
oglas
izbjegla izražene
toplinom
neobičnoj
Dramatičan
naslova
Dražen
Britkim
Gardaš
neuralgičnoj
nude pojedinca
nametnula slučaju Miro
nesreća
civilizacije
autore
vizua
danas
objavljeni
klasičan
jednako
misle
Tihi-Stepanić
Grigor
nagrada
F
Jasminka
fo
Vitez
Kuli
junakinje
velikog
razlike
odnos
oslikati
Darovao
toplu dječju p
naivne
jednoglasno
majka
napisala
žirija
grubom
romanu
međusobnog
suočava
romanu
jezikom
vedre
besprije korno
glavnog
Ivana
Gavran
ironičnim
hrabrosti
dobitak
pomaže
snažno
velikog
razlike
odnos
oslikati
Darovao
toplu dječju p
naivne
jednoglasno
majka
napisala
žirija
grubom
romanu
međusobnog
suočava
romanu
jezikom
vedre
besprije korno
glavnog
Ivana
Gavran

NAGRADE

VOLIM SE IGRATI SA
LUTKAMA MEĐU
BIJKAMA.
IGRAM SE DA SU ONE
U DŽUNGLI.

NAJBOLJI ROMANI 2016.

Fantastika i probuđena osjećajnost

Za književnu nagradu 'Mato Lovrak' pristiglo je dosad najviše naslova, njih čak 26, a za 'Antu Gardaša' 34, a nagrađene su dvije autorice, Branka Primorac i Đurđica Stuhldreiter, koje su se odmaknule od stvarnosti prema fantastici kako bi bolje osvijestile probleme današnjice

**Snježana
BABIĆ VIŠNJIĆ**

Najbolji su se romani i ove godine našli u rukama prosudbenih komisija koje su iz cjelogodišnje produkcije morale izdvojiti one koje odskaču od ostalih i ovjenčati ih laskavom titulom romana godine. Osim Nagrade „Grigor Vitez“ koju dodjeljuje u proljeće Savez društava „Naša djeca“ o kojoj smo već pisali u prošlom broju, u svijetu književnosti za djecu napeto se iščekuju rezultati nagrade „Mato Lovrak“ za najbolji roman objavljen u prethodnoj godini i nagrada „Anto Gardaš“ za najbolji roman ili knjigu pripovjedaka za djecu i mladež. U romanima bogatoj 2016. povjerenstva su se načitala romana o djeci i mladima za djecu i mlade. Za književnu nagradu „Mato Lovrak“ pristiglo je dosad najviše naslova, njih čak 26.

Jaka konkurencija priča

U jakoj konkurenciji za nagradu su se borili: Ivana Adlešić Pervan: „Stepenice do neba“ Školske knjige iz Zagreba, Rusimir Agačević-Rus: „Bajke i priče“ Ogranka Matice hrvatske Vinkovci; Vladimir Baka-

rić: „Dupinov let“ Ogranka Matice hrvatske Vinkovci; Neda Miranda Blažević-Krietzman: „Tajna zmajevih glava i tajna četiriju čarobnih jaja“ zagrebačke Alfe; Maja Brajko-Livaković: „Milijunaši“ Alfe; Dubravko Ferger: „Mali zeleni bicikl“ Matice hrvatske Đakovo; Robert Frank: „Hej, ne želim odrasti“ Mozaika knjiga; Željko Funda: „Rat smijehom“, Sipar; Daja Globan Kovačević: „Čarobnjak rebusa“ Sipara; Želimir Hercigonja: „Tajni leksikon 2“ Naklade Ljevak; Tihomir Horvat: „Mali ratnik“ Društva hrvatskih književnika; Vjekoslava Huljić: „Moji misle da ja lažem“ Mozaika knjiga; Darija Klaričić-Veg: „Naš mali Pariz“ Školske knjige; Jadranka Klepac: „Spomenar“ u izdanju Naklade Ljevak; Rosie Kugli: „Priča o pobjedi“ Školske knjige; Nena Lončar: „Usvojili smo baku i djeda“ Alfe; Nives Madunić Barišić: „Mrak ili strah“ Mozaika knjiga; Nada Mihaljević: „Vrt plavog božura“ Hrvatskog društva književnika za djecu i mladež; Mirjana Mrkela: „U zemlji Plaviji“ Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade; Sanja Pilić: „Pošalji mi poruku“ Mozaika knjiga; Branka Primorac: „Moj brat živi u kompjutoru“ zagrebačke Alfe; Mellita Rundek: „Hrvač“ zagrebačke Alfe, Đurđica Stuhldreiter: „Gašpar i prijatelji“ Naklade Bošković; Tuga Tarle: „Moja australska priča“ Udruge OS; Svebor Vidmar i Antonija Juroš Vidmar: „Šljapkovke pustolovine“, izdavača Sipara, i Milana Vuković Runjić: „Vladimir i Matilda“ naklade Vuković&Runjić.

Povjerenstvo za dodjelu nagrade u sastavu prof. emeritus Stjepan

NAGRADA
'MATO LOVRAK'

**Branka
PRIMORAC**

U obrazloženju nagrade romana Branke Primorac „Moj brat živi u računalu“ istaknuto je da nije „futuristički“, kako bi se preko naslova isprva moglo zaključiti, nego upitan, opominjući: u svijetu kakav nas možda čeka, zapravo neće nikako biti moguć samo kao svijet robota i tehničkih čuda, osjećaji se – to jest, ljudskost – neće moći izgubiti. Jer inače je s čovjekom svršeno...

Hranjec, predsjednik povjerenstva, diplomirana učiteljica Lovorka Pralas i prof. dr. Dubravka Težak u najuži izbor odabrao je dva naslova: „Stepenice do neba“ Ivane Adlešić Pervan i „Moj brat živi u kompjutoru“ Branke Primorac i nakon rasprave odlučilo da se nagrada „Mato Lovrak“ u 2017. godini za najbolji roman u 2016. godini dodijeli djelu „Moj brat živi u kompjutoru“ Branke Primorac.

Sve počinje s naslovom

U obrazloženju nagrade navedeno je da je spisateljica zaintrigirala već samim naslovom: „Očekujuće bi čitatelju bilo da je umjesto ‘u’ prijedlog ‘uz’, što bi upućivalo na bratovu ovisnost o sjedenju uz računalo, tu današnju pošast mladih naraštaja. Međutim, upravo taj ‘u’ otvara znatno drukčiji pristup i polazište autoričino. Radnja se događa 2071. godine (kao da se autorica igrala upravo ovom godinom, zamijenivši brojke!). U obitelji, koja živi u Gorskom kotaru, glavni lik, djevojčica Katarina, zaželjela se brata jer je u kući pet sestara, od kojih su tri posvojene.

Za jedanaesti rođendan želja joj se ostvaruje, ali tako što joj brat – izlazi iz tekućeg kristala s ekrana računala; čitatelj biva zbunjen jer mu nije jasno je li posrijedi robot, računalni program ili čovjek. On je nezavršeno tehničko dijete koje njegov tvorac nije posve programirao pa u kući čini razne nepodopštine. Na kraju, nakon mnogih uzbudljivih događaja, koji su se odvijali između dva svijeta, stvarnog i virtualnog, računalnog, Katarinin otac, reprogramira dječaka tako što će mu dati što više impulsa iz živčanog sustava njegove djece. Tako obnovljen, čitat će vaše misli svjestan da ga razumijete i volite“, navodi se u obrazloženju. U nastavku dodaju kako je Branka Primorac predstavila kakva bi mogla biti stvarnost za pedesetak i nešto godina: led svjetla, čipovi pod kožom, roboti, sterilizirani ležaj, tableta umjesto naranče, slavljenje rođendana videolinkom na sva četiri zida sobe, roboti-poslužitelji..., a s druge strane su Katarinini pradjed i prabaka, s kojima – jasno, videovezom – djevojčica razgovara o svijetu koji je procvjetao u tegli, kiši koja rominja po staklenom krovu, dugi koja se pojavila iznad kuće. „Unatoč, dakle, tehniciziranom svijetu ona čezne za stvarnošću koja budi osjećaje, ona bi sve na ekranu dodirнула svojim rukama i dala pusu baki preko ekrana da osjetim kako je topla, makar joj se stalno servira da izljeve osjećaja treba preskočiti. A to pak je većma osnaženo kad dječak iz kompjutora jedva čujno prozbori: ‘Mene nitko ne voli, mene nitko ne voli’. Time se pridružuje i Matošecovu Mungosu kad izjavljuje: ‘Mene nitko ne voli. Baš nitko!’ (‘Strah u Ulici lipa’) i Exuperyjevu Malom Princu kad rezignirano ustvrđuje: ‘Ja sam sâm, ja sam sâm’, i mnogim drugim likovima u dječjoj literaturi.

Jer ta književnost je, zapravo, mozaik traženja ljubavi, prisnosti i ljudske blizine, te nije nimalo slučajno, štoviše, 'usmjereno', što je Branka Primorac podnaslov ovoga romana formulirala kao 'Vježbaonicu za izgubljene osjećaje'.

Zato ovaj roman nije 'futuristički', kako bi se preko naslova isprva moglo zaključiti, nego upitan, opominjući: u svijetu kakav nas (možda) čeka, zapravo neće nikako biti moguć samo kao svijet robota i tehničkih čuda, osjećaji se – to jest, ljudskost – neće moći izgubiti. Jer inače je s čovjekom svršeno. Branka Primorac dosad se potvrdila kao vrlo uspješna dječja spisateljica; napokon, dobitnica je upravo ove ugledne nagrade za roman 'Maturalac', objav-

Osječko slavlje

Na istoku Slavonije dodijeljena je pak 11 nagrada „Anto Gardaš“. Organiziraju je Društvo hrvatskih književnika iz Zagreba i Ogranak Društva hrvatskih književnika slavonsko-baranjsko-srijemski sa sjedištem u Osijeku, a pokrovitelj joj je Grad Osijek. Dodjeljuje se u Osijeku na rođendan poznatog književnika za djecu i mlade po čijem imenu je nagrada dobila ime, 23. svibnja.

Prosudbeno povjerenstvo u sastavu Dubravka Težak, predsjednica, Branka Primorac i Stjepan Tomaš, članovi, pročitale je 34 knjige pristigle na natječaj za 2016. godinu. Prijavljena knjiga Branke Primorac „Moj brat živi u kompjutoru“ bila je izvan

Povjerenstvo navodi da je Branka Primorac zaintrigirala već samim naslovom: 'Očekujuće bi čitatelju bilo da je umjesto 'u' prijedlog 'uz', što bi upućivalo na bratovu ovisnost o sjedenju uz računalo, tu današnju pošast mladih naraštaja. Međutim, upravo taj 'u' otvara znatno drukčiji pristup i polazište autoričino...'

ljen 1993. godine. I ovim djelom, u kojem vrlo vješto gradi priču, pretapajući, stapajući dva svijeta, a to čini prohodnim diskursom, nedvojbeno će naći na respektabilnu dječju čitateljsku recepciju. To je ozbiljno djelo koje i nas starije ostavlja u razmišljanju o našoj budućnosti. Zato je Povjerenstvo bilo jednoglasno u svojoj odluci“, stoji, među ostalim u obrazloženju nagrade.

konkurencije. Povjerenstvo je odlučilo da u užu izboru uđu:

Tihomir Horvat sa svojim „Malim ratnikom“, izdanje DHK, Zagreb, u kojem veliku hrvatsku povijesnu temu obrađuje vrlo zanimljivo, prihvatljivo današnjim generacijama mladih, spajajući poznate činjenice o bici na Sigetu iz 1566. godine s modernom tehnologijom 21. stoljeća. U užem izboru bila i Nena Lončar

Roman Đurđice Stuhldreiter uvodi nas u imaginarni svijet nagluhog dječaka Gašpara kojem društvo čine pas, mačka i papiga, sve životinje snažna glasa. Pojava šutljiva vrtnog patuljka remeti tu idilu i otvara različite probleme, koji se onda postupno rješavaju

koja u romanu „Usvojili smo baku i djeda“, Alfe, iza vesela i privlačna naslova skriva ne tako veselu obiteljsku priču proizašlu iz današnjega ubrzana načina života, nesmiljena tempa koji nam diktira svakodnevicu. Žrtve su najranjivije skupine, koje treba poslušati čak i kad imaju neobične želje poput djevojčice Lattice, glavne junakinje ovog romana Nene Lončar. Tu je i roman Melite Rundek: „Hrvač“, Alfe, suptilna priča o dječaku Filipu koji, unatoč invaliditetu, snagom volje iz sebe izvlači maksimum i postaje osoba vrijedna divljenja, a ne žaljenja. Njegov primjer vrijedi za sve – bilo da je riječ o djeci bilo o odraslima i Đurđica Stuhldreiter naslovom „Gašpar i prijatelji“, u izdanju splitske Naklade Bošković. Autorica je, koristeći elemente žanra fantastike, na suptilan način predočila imaginarni svijet nagluhog dječaka Gašpara kojem društvo čine pas, mačka i papiga, sve životinje snažna glasa. Pojava šutljiva

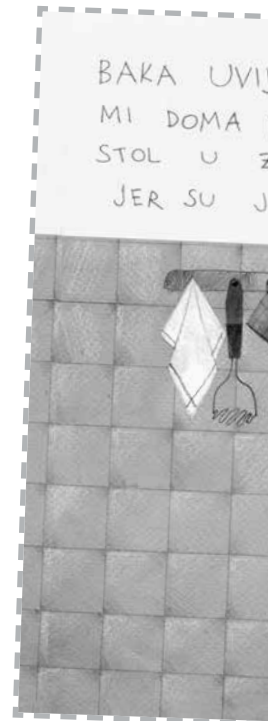
vrtnog patuljka remeti tu idilu i otvara različite probleme, koji se onda postupno rješavaju. Dijalozi su autoričina osnovna pripovjedna tehnika, a faktor iznenađenja, s figurom prevarena očekivanja, efektno vode roman završetku. Među odabranima se našao i Tomislav Zagoda. „Križni put Gustava S.“, Znanja, nastavak je autorove uspješne i nagrađivane dječje knjige „Balada o Buginim gaćicama“ u kojoj se duhovito i s mjerom bavi dječjom seksualnošću. Čini to i sada, ali je njegov junak osamnaestogodišnjak pa je i sadržaj znatno ozbiljniji i delikatniji. Kao i u prethodnoj knjizi, ne manjka mu duhovitosti.

Nagradu je dobila Slavonka Đurđica Stuhldreiter koja često piše o „drukčijima“. U nagrađenom je romanu „Gašpar i prijatelji“ glavni lik šestogodišnji Gašpar koji ne čuje dobro i malo govori.

Roditelji se jako trude da dječaku osiguraju društvo druge djece, uče ga da čita s usana, ali dječak je najsretniji kada se iz toga nametljivog svijeta, kako ga doživljava, povuče u svoj mirni svijet u kojemu komunicira samo sa svojim kućnim ljubimcima: papigom, mačkom i psom. U želji da privuku djecu u vrt, koja bi se družila s Gašparom, roditelji postavljaju vrtne patuljke.

Blagi humor

„Autorica dramaturški dobro razvija radnju u svakom poglavlju vodeći je

prema žuđenom rješenju, nakon čega slijedi razočaravajući rasplet, tj. neuspjeh pothvata. Također je vrlo vješta u kreiranju zanimljivih likova koje 'junaci' u svojim lutanjima susreću. Pričanje je isprepletano blagim humorom koji proizlazi upravo iz naivnih postupaka likova. Radnju razvijaju i vode prijateljska nastojanja, tako da je cijelo pripovijedanje natopljeno plemenitim emocijama u svrhu pomaganja, a završno poglavlje je prava himna prijateljstvu. Gašparu se na njegovu lutanju u potrazi za spasiteljem vrta razvio sluh, i to tako da je mogao razlikovati i najsitnije nijanse među zvukovima, a čak je i progovorio jasno i glasno. Ovom pustolovno-bajkovitom pričom u koju je ugradila niz uzbudljivih i maštovitih događaja što su ih proživjeli simpatični likovi oko Gašpara, autorica vrlo jasno pokazuje

NAGRADA
'ANTO GARDAS',

**Đurđica
STUHLREITER**

„Pustolovno-bajkovitom pričom 'Gašpar i prijatelji' u koju je ugradila niz uzbudljivih i maštovitih događaja što su ih proživjeli simpatični likovi oko Gašpara, Đurđica Stuhlreiter vrlo jasno pokazuje malim čitateljima kako je prijateljstvo velika vrijednost i da svatko treba imati prijatelje jer samo tako će život biti lijep i smislen“

malim čitateljima kako je prijateljstvo velika vrijednost i da svatko treba imati prijatelje jer samo tako će život biti lijep i smislen“, istaknuto je, među ostalim, u priopćenju.

JEK IMA KEKSE KAKVE
NEMAMO I STAVLJA IH NA
DZJELICI. VOLIM IH JESTI
AKO FINI.

ONDA MI TETA
ZIATA PLETE PLETENICU
I UVIJEK PITA
IMAM LI
DEČKA.

JA KAŽEM
DA NEMAM
JEK GA
NEMAM.

REGIONALNA NAGRADA

Mali princ Sanji Pilić

Tu su prestižnu nagradu dosad osvojili mnogi značajni hrvatski autori i autorice kao što su Zvonimir Balog 2004. godine, Arsen Dedić godinu poslije, Stanislav Marijanović 2009. godine, Nada Mihelčić 2010. i 2014. te Julijana Matanović 2012. godine

Godine 2004. u sklopu susreta pisaca *Vezeni most* nakladnička kuća *Bosanska riječ* utemeljila je nagradu "Mali princ". Riječ je o regionalnoj nagradi za dječju knjigu koja se dodjeljuje za jezično područje Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije. Svake godine odabrani selektor, stručnjak za dječju književnost, nominira dvije knjige iz svoje zemlje koje se natječu za tu prestižnu nagradu. Nagrada se sastoji od brončane statue Malog princa te novčane nagrade u iznosu od 1500 eura.

Tu su prestižnu nagradu dosad osvojili mnogi značajni hrvatski autori i autorice kao što su Zvonimir Ba-

log 2004. godine, Arsen Dedić godinu poslije, Stanislav Marijanović 2009. godine, Nada Mihelčić 2010. i 2014. te Julijana Matanović 2012. godine. Nizu se ove godine pridružila hrvatska književnica Sanja Pilić svojom knjigom „Pošalji mi poruku!“. Na završnoj večeri priredbe *Vezeni most*

Svake godine odabrani selektor, stručnjak za dječju književnost, nominira dvije knjige iz svoje zemlje koje se natječu za tu prestižnu nagradu. Nagrada se sastoji od brončane statue Malog princa te novčane nagrade u iznosu od 1500 eura

19. listopada 2017. godine, nagradu je uručio gradonačelnik Tuzle Jasmin Imamović.

Uz Sanju Pilić iz Hrvatske je bila nominirana i Đurđica Stuhlreiter sa svojom knjigom „Gašpar i prijatelji“ dok su ostale države regije nominirale: „Sedam bajki za Male i Velike“ Mirzane Pašić-Kodrić, „Trava puna mrava“ Mehmeda Đedovića (Bosna i Hercegovina), „Baš Pamuk i druge bajke“ Aleksandra Obradovića, „Kako rastu veliki ljudi“ Petra Pejakovića, Milivoja Obradovića i Slaviše Grubiše (Crna Gora), „Avram, Bogdan vodu gaze“ Vladislave Vojnović i „Zec iz šešira“ Vesne Vidojević Gajović (Srbija).

Ovim putem želimo čestitati svim nominiranima te uputiti posebne čestitke nagrađenoj književnici Sanji Pilić! (Ana Željeznjak)

PIŠIRIŠI

Kad si dijete, cijeli je svijet golemo igralište

Ono što je presudilo da autorski projekt dviju autorica - spisateljice Ozane Ramljak i ilustratorice Ivane Crnošije Galović 'Što će biti kad odraste' - bude ovjenčan nagradom Piširiši jest dječje, zaigrano poimanje budućnosti, sutrašnjost kao igra

**Snježana
BABIĆ VIŠNJIĆ**

Treću godinu za redom Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade - Klub prvih pisaca raspisalo je natječaj za slikovnicu Piširiši. Natječaj, otvoren ilustratorima i piscima, pojedinačno i u tandemu, ove je godine zadao temu - budućnost. Na natječaj je pristiglo tridesetak priča i nešto manje ilustracija nekih poznatih i manje poznatih umjetnika riječi i slike. Naši su autori zadanu temu budućnost shvatili vrlo široko: od distopijskih i futurističkih vizija budućnosti do fantastike i ludističke interpretacije teme. Neki su pristigli naslovi evidentno promašili temu, a neki nisu baš prikladni kao štivo za najmlađe čitatelje, iako su i oni imali ili zanimljivo postavljenu priču ili zanimljive likove.

Sutrašnjost kao igra

No potraga za cjelovitom pričom i dojmljivim ilustracijama i ove je godine dala ploda. Pojavilo se nekoliko novih imena koja su pokazala da ćemo neko njihovo djelo sigurno

uskoro ugledati na policama naših knjižnica i knjižara. Među pričama u užem su se izboru našle autorice Sanja Mach svojim naslovom „Ena“, Ozana Ramljak pričom „Što će biti kad odraste“ i Marta Turkalj pričom „Budućnost“, te ilustratorice Iva Višošević, Tamara Travaš i Ivana Crnošija-Galović. Žiri u sastavu književnica Nada Mihaljević, prošlogodišnja pobjednica Goga Lukačić, predsjednica HDKDM-a Silvija Šesto i urednica izdanja i potpredsjednica HDKDM-a Snježana Babić Višnjić odlučio je da je ovogodišnji pobjednik natječaja slikovnica spisateljice Ozane Ramljak i ilustratorice Ivane Crnošije Galović „Što će biti kad odraste“.

Ono što je presudilo da autorski projekt dviju autorica - spisateljice Ozane Ramljak i ilustratorice Ivane Crnošije Galović „Što će biti kad odraste“ - bude ovjenčan nagradom Piširiši jest dječje, zaigrano poimanje budućnosti, sutrašnjost kao igra. Lepršavost i vedrina glavne su odlike Ozaninih stihova, ali i razumijevanje za dijete, njegovo poimanje svijeta i njegove potrebe.

Zaigrani crtež

Stihovi su odmah napisani velikim tiskanim slovima koji će i najmlađima, onima koji su tek svladali slova, omogućiti da sami pročitaju ovu slikovnicu, a lakoća i pjevnost rima brzo se pamte. Minimalistička ilustracija Ivane Crnošije Galović jednostavnim

zaigranim crtežom odlično nadopunjuje Ozaninu vrcavost koja odražava djetinju energiju i tipično stalno predomišljanje koje je iskorišteno kao okosnica stihovane priče o djetinjstvu. Crteži kao da bježe na sve strane sa stranica, šireći igru preko zadanih okvira među one koji čitaju, gotovo potičući čitatelja na pokretanje.

Upotrebom imenica koje dominiraju nad glagolima i nabranjem dobiva se na dinamici i gotovo filmičnoj izmjeni slika. Svaka je strofa ove pjesme priče ili priče u pjesmi himna neograničenim mogućnostima koje djetinjstvo prostire pred dječje zaigrane nožice.

Iako je slikovnica namijenjena najmlađima i s njima korespondira na njima lakorazumljivoj ludističkoj razini, sadrži i sloj značenja upućen odraslima, premošćujući naizgled velik jaz između najmlađih, koji tek povezuju prve riječi i rečenice, i onih u već dostojanstvenim godinama, sugerirajući da obzorje mogućnosti može osim djetinje postati i cjeloživotna vizura.

Cijeli je svijet u autoričinu poimanju istodobno i golemo igralište, ali i jedini prostor ozbiljna djelovanja, pa se nameće misao da je jedina razlika u tome kako ćemo provoditi svoje dane: u opredjeljenju hoćemo li svijet gledati kao prostor mogućnosti, kao djeca, ili kao prostor prisile, tipično za odrasle.

Klica života

Riječ je o djelu koje slavi djetinji pogled na svijet i radost življenja kao iskru koju treba njegovati da ne bi utrнула jer je u njoj sadržana iskonska klica života.

Zbog svega toga ova je slikovnica dobrodošlo štivo najmlađima, onima koji se tek sprijateljuju s knjigama

Iako je slikovnica namijenjena najmlađima i s njima korespondira na lakorazumljivoj ludističkoj razini, sadrži i sloj značenja upućen odraslima, premošćujući naizgled velik jaz između najmlađih, koji tek povezuju prve riječi i rečenice, i onih u već dostojanstvenim godinama, sugerirajući da obzorje mogućnosti može postati cjeloživotna vizura

s kojima će se, toplo se nadamo, nastaviti družiti i tijekom odrastanja i zrelosti.

Stoga je na dodjeli nagrade održanoj 30. rujna ove godine u knjižnici i čitaonici Bogdana Ogrizovića bilo posebno svečano, ali i zaigrano. Okupljeni su mogli čuti stihove iz knjige, koje je čitala književnica Nada Mihaljević, poslušati riječi autorica, te kupiti knjigu po povlaštenoj cijeni, što su mnogi i učinili, jer su uz to dobili potpise autorica i zalogaj slatke torte koja ih nije prenijela, kao u knjizi, u budućnost nego, naprotiv, u dane kad je svaki zalogaj torte značio svečanost kojem se samo istinsko dijete zna od srca razveseliti.

Što će biti kad odraste

Ozana Ramljak

Pričam ti priču

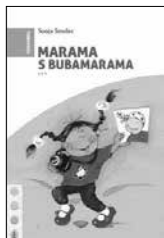
Spisateljica koja se ove godine okitila nagradom „Anto Gardaš“ za najbolji roman „Gašpar i prijatelji“, Đurđica Stuhlreiter, ne uživa u plodovima rada nego marljivo piše dalje. Na Interliberu je promoviran njezin novi naslov koji izdaje nakladnik Alfa. Riječ je o zbirki malih priča o velikim temama prilagođenim mladima i najmlađima. Odišu jednostavnošću, čistoćom, vedrinom i duhovitošću. Zanimljive kratke priče povezane su sadržajnim porukama i progovaraju o važnim temama, ne samo za dijete... Zbirka je podijeljena u četiri dijela (”O slikanju prirode”, ”O životinjama i još koječemu”, ”Igra, prijateljstvo i...” i ”O svemu i svačemu”). S obzirom na to kako su i njezine prethodne naslove toplo dočekale dječje ruke, ne sumnjamo da će i ove priče oboгатiti snove i odrastanje mnogih mališana.

Letači srebrnih krila

Melita Rundek ime je dobro poznato malim i velikim čitačima. O vrijednosti njezina djela više od osvojenih nagrada govori velika čitanost svega što napiše, a najčešće piše o problemima odrastanja. Već je romanom „Psima uzlaz zabranjen“ privukla čitatelje. „Autorica je promišljeno razvijala svoj autorski rukopis iz djela u djelo baveći se različitim temama, od zlostavljanja u obitelji i društvu, preko suvremenih oblika ovisnosti. Njeguje ljepotu jezika i stila, intimistički dijalog, suvremenu strukturu u kojoj autor ponekad postaje sudionikom u fabuliranju, postupnu i motivski utemeljenu karakterizaciju likova. Njena djela izviru iz duboko humanističkog stava i nepokolebljivog optimizma prema životu i svijetu koji mladi žive“, napisala je o najnovijem naslovu Melite Rundek Diana Zalar. Glavni su junaci ove priče, koja dolazi u izdanju Semafore, obitelj knjiških moljaca (roditelji i djevojčica Tina koja

je dobila ime prema Tinu Ujeviću, tatinu omiljenu književniku) ne žive kao štetočine i ne uništavaju knjige, nego se hrane pričama, pjesmama i zanimljivostima u knjigama. U knjižnici žive i kukac Gregor Samsa, cvrčak skladatelj, te neprijatelji obitelji knjiških moljaca. To su braća Zlobec – pauci Zlomislav, Budislav i Branislav. „Duhovito se prikazuju odnosi unutar obitelji, sukobi s nepismenim, agresivnim i neukim neprijateljima. Pozitivni likovi su u suprotnosti s antagonistima koji obezvređuju njihovu ljubav prema čitanju i knjigama, koji ne vide istinske vrijednosti i ljepote, a pokušavaju postići ekspanzionističke ciljeve na lak i brz način, uz pomoć agresije i nasilja. U tom smislu rukopis je vrlo jasan, a jasni su i simpatije i pozicije autorice“, zaključuje Zalar.

Marama s bubamarama

Mala Katarina, djevojčica s govornom manom, prijateljuje se s Anjom, vršnjakinjom koja je uslijed komplikacija vezanih uz jednu neurološku operaciju, ostala oštećenog vida, a za koju joj je jedina mogućnost izlječenja skupa operacija u Francuskoj. Međusobna sklonost postaje prijateljstvo koje prerasta u zajedničko nošenje s problemima. Sonja Smolec priča priču o jednoj tipično-neobičnoj obitelji s kojom se djeca mogu lako proistovjetiti. Roman „Marama s bubamarama“, u izdanju Semafore, počinje s preseljenjem koje je potaknuto egzistencijalnim razlozima i djeca dugo žale za bajkovitom kućom s vrtom dok se privikavaju na život u stambenoj zgradi. Situacija je to bliska mnogima u današnje vrijeme i stoga jedna od referentnih točaka za povezivanje s likovima. Sonjin je stil jednostavan i pitak, čita se s lakoćom, a vedrini koja prevladava i nad najtužnijim dijelovima romana pridonose i i zaigrane ilustracije Sanje Pribić.

Sljemenko

Pripovijetka „Sljemenko“, izdanje naklade Semafora, na iskren i topao način priča priču o velikoj nezgodi iz koje se rađa nešto dobro. Trenutak tog rađanja osmišlja, priča i dovodi do zbilje središnji lik Sljemenko. Silvijia Šesto osmislila je jedan novi, topli i simpatičan lik, izvukla ga iz bajkovitog svijeta i vrsno prilijepila na klasičnu priču, sasvim podražavajući klasičan oblik bakine priče unucima pred spavanje. Spoj realistične pripovijetke s elementima bajkovitog vrlo je vješto učinjen, a priča sama zanimljiva je sadržavajući sve elemente kraće dramske forme. Kroz sjećanje negdašnje djevojčice Ivančice, sada odrasle osobe, na trenutke izleta s roditeljima na Sljeme, kroz opis strašnog i razornog nevremena, djeca su upoznata sa susretom realnog i bajkovitog i svim dobrim posljedicama tog susreta. Pripovjedačica hrabro svjedoči kako se ljudi, pa i djeca često boje pričati o neuobičajenim, nestvarnim i čudesnim pojavama, kako strahuju plodeći stvarnost bujicom mašte taj doživljaj podijeliti s bližnjima, no i kako ipak na kraju krajeva vrijedi jednog dana o tome progovoriti potaknuvši i druge da učine isto, na vrijeme, prije, odmah. Slikovnicu je ilustrirao akademski slikar Boris Kugler.

Mačak s četvrtog kata

Slučaj rukopisa „Mačak s četvrtog kata“, koji je izašao na svjetlo dana u izdanju Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade, ima više dodatnih dimenzija; stvoriti empatiju u djece u odnosu prema slabijima, u ovom slučaju napuštenim životinjama, ali i gledano šire prema svima napuštenima i osamljenima, ljudima i životinjama. Rukopis Vlade Rajića zadovoljava sve uvjete za dobivanje nagrade i titule rado čitanog djela. Priče prije spavanja priče su buđenja. Duhovite i tople, daleko od glumljene „snishodljivosti“, a uz to količinski iznimno optimalno temperirane za publiku vrtičke i mlađe školske dobi. Iako, kao i svaki dobar rukopis, preporučujemo da ga čitaju i roditelji i bake i djedovi, osobito zajedno s najmlađima.

Autor Vlado Rajić „dokazan“ je pisac za djecu čije je posljednje izvrsno djelo „Ljetovanje s čovjekom koji nije moj tata“ prepoznala i stručna publika nagradivši ga.

Fučka mi se / Mala noćna muzika

Priču slikovnice obično napiše pisac, a oslika ilustrator, no ova je iznimka jer ju je zamislio, napisao i oslikao jedan čovjek – Davor Šunk. I napravio je to tako dobro da je slikovnica, tiskana u nakladi Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade, nagrađena nagradom Ovca u kutiji, kao najbolja među svima koje su prošle godine objavljene. Slikovnica je namijenjena najmlađima i uvodi ih na razigran način u osnove glazbe, a listajući je upoznaju različita glazbala. Glavni lik Krešo kroz slikovnicu dvoji, uz brižne roditelje, koje glazbalo odabrati, a autor teksta i ilustracija vrlo duhovito, ponekad igrom riječi, ponekad samim crtežom pomalo ironizira svijet sklon specijalizaciji, jer Krešo najviše voli fučkati. Kroz četrdesetak vizualno izuzetno dopadljivih stranica, i mali i veliki uživati će u Krešinim „izborima“, a na kraju se složiti s Krešom i njegovom izjavom.

Slikovnica „Fučka mi se“ slikovnički je slasni kolačić, ali uz nenametljivu edukaciju, može biti i poruka odraslima: pustite djecu na miru kad obavljaju najteži i najljepši posao na svijetu – igraju se!

Irena i pet kristalnih peharčića

Na nekim mjestima i pomalo distopijska priča u kojoj se autorica poigrava stereotipom bajki u kojima najslabiji, najmlađi ili onaj na kojeg nitko ne računa izvlači sretan kraj. Distopijsko i bajkovito, hm...velika tema o kojoj bismo mogli teoretizirati s obzirom na ponavljanje mnogih realnih priča. Priča o samohranjoj majci i linču, toliko sveprisutnom u današnjoj tehnološkoj umreženosti i o njegovim posljedicama. Bajkoviti zapis Silvijske Šesto o ljudskom jalu, mržnji, osveti, krijeposti. Semaforina „Irena i pet kristalnih peharčića“ trudi se najmlađima pokazati vrijednosti u životu za koje se treba beskompromisno boriti, a starije podsjetiti kako kompromisi nisu vrijedni dara života. Tekst je ilustrirala Katarina Galić Vidošević.

NARUDŽBENICA

Tel. 00385 1 4816 931

Faks: 00385 1 4816 959

e-mail: dhk@dhk.hr, knjizevnostidijete@dhk.hr

Pretplate se uplaćuju na žiro račun br. HR 5223600001101361393

Poziv na broj: 01114-3207714-2017

(Društvo hrvatskih književnika – za Književnost i dijete)

Ime / naziv naručitelja

OIB

Adresa (ulica, broj, mjesto)

Telefon

KNJIŽEVNOST I DIJETE

ČASOPIS ZA DJEČJU KNJIŽEVNOST

I KNJIŽEVNOST ZA MLADE

	Cijena	broj primjeraka
1 broj	30 kn	
Dvobroj	50 kn	
Godišnja pretplata	100 kn	

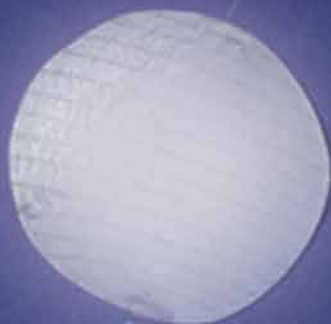
U , god.

Način plaćanja

virmanom

potpis i pečat

I KADA SE ČUJE
KAKO ODRASLI
PRIČAJU U DNEVNOJ
SOBI,
IAKO SU VRATA
ZATVORENA.

ISSN 1848-5618

9 771848 561008 >

Cijena: 50 kuna
ISSN 1848-5618